

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

**Ieva PIKTŪRNAITĖ
Aistė STANKAITYTĖ**
Ekonomikos studijų programos studentės

**UAB „TELEVIZORIAI“ SAŃAUDŲ ANALIZĖ IR JŲ
MAŽINIMO GALIMYBĖS**

BAKALAURO BAIGIAMASIS DARBAS

Šiauliai, 2010

Piktūrnaitė, I., Stankaitytė, A. (2010). UAB „Televizoriai“ sąnaudų analizė ir jų mažinimo galimybės: universitetinių pagrindinių studijų Ekonomikos programos baigiamasis darbas/ baigiamojo darbo vadovas lekt. M. Butkus. Šiaulių universitetas, Ekonomikos katedra, 80 p.

SANTRAUKA

Bakalauro baigiamajame darbe analizuojama UAB „Televizoriai“ patirtos sąnaudos.

Darbas sudarytas iš dviejų dalių – teorinės ir tiriamosios.

Teorinėje darbo dalyje, remiantis lietuvių ir užsienio autorių moksline literatūra, apžvelgiama sąnaudų esmė, jų klasifikavimas ir požymiai, sąnaudų analizės būtinumas ir kryptys, išlaidų apibūdinimas, reikšmė bei klasifikacija išlaidų skirstymas ir reikšmė tiriant sąnaudas, sąnaudų mažinimo galimybės.

Tiriamąjoje darbo dalyje pateikiama UAB „Televizoriai“ charakteristika, valdymo struktūra, pardavimo rinka ir pristatoma gaminama produkcija, atlikta išsami gaminamos produkcijos savikainos analizė už 2005-2009 metus. Nustatyti sąnaudų mažinimo rezervai, pateiktos išvados.

Piktūrnaitė, I., Stankaitytė, A. (2010). Outlay analysis and reduction opportunities of Ltd „Televizoriai“: Bachelor final work of Economic program of university basic studies/ the final work manager lekt. M. Butkus. Šiauliai University, Department of Economics, 80 p.

SUMMARY

The aim of bachelor thesis is to analyze the costs of true partnership of Ltd „Televizoriai“.

The work composed of two parts – theoretical and research.

In the theoretical part of the work, based on the Lithuanian and foreign literature, the significance definitions of outlay and cost are described, also their classification and value, the importance of outlay analysis, the opportunities of outlay reduction.

In the research part of the work provided the Ltd “Televizoriai” characteristic, structure of management, sales dynamics. Production cost of 2005 – 2009 are properly submitted and analyzed. Determined the alternative for reduction of manufacturing cost, findings are submitted.

TURINYS

LENTELĖS.....	5
PAVEIKSLAI.....	6
IVADAS.....	7
1. SĄNAUDŲ ANALIZĖS IR JŲ MAŽINIMO GALIMYBIŲ TEORINIAI ASPEKTAI....	10
1.1. Sąnaudų sampratos traktuotė.....	10
1.2. Sąnaudų klasifikavimas ir jų požymiai.....	11
1.3. Sąnaudų analizės būtinumas ir kryptys.....	14
1.3.1. Produkcijos savikainos analizė ir jos apskaičiavimo metodai.....	14
1.3.2. Išlaidų – apimtys - pelno analizė.....	18
1.3.3. Biudžetų analizė.....	22
1.4. Išlaidų skirstymas ir reikšmė tiriant sąnaudas.....	24
1.4.1. Išlaidų reikšmė, klasifikacija ir jos tikslai.....	24
1.4.2. Tiesioginės ir netiesioginės išlaidos.....	26
1.4.3. Pastovios, kintamos ir mišrios išlaidos.....	29
1.5. Sąnaudų mažinimo galimybės.....	30
2. UAB „TELEVIZORIAI“ SĄNAUDŲ ANALIZĖ IR JŲ MAŽINIMO GALIMYBĖS.....	34
2.1. Įmonės valdymo struktūra ir trumpa veiklos apžvalga.....	34
2.2. Įmonės“ sąnaudų sudėtinių dalių analizė.....	38
2.3. Įmonės produkcijos savikainos analizė.....	41
2.3.1. Bendros produkcijos savikainos plano įvykdymo vertinimas.....	42
2.3.2. Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui dinamikos analizė naudojant kainų bei savikainos indeksus.....	49
2.3.3. Produkcijos savikainos analizė.....	55
pagal kalkuliacinius išlaidų straipsnius.....	55
2.3.4. Žaliavų ir medžiagų sąnaudų analizė.....	58
2.4. Gamybos sąnaudų sąmatos analizė naudojant lyginamųjų svorių metodą.....	63
2.5. Darbo išteklių analizė.....	65
2.21 lentelė.....	67
Darbo užmokesčio fondo nukrypimas nuo plano 2005 - 2009 metais.....	67
2.6. Lūžio taško nustatymo matematiniai būdai.....	71
IŠVADOS.....	74
PASIŪLYMAI.....	77
LITERATŪRA.....	78
PRIEDAI.....	81

LENTELĖS

1.1 lentelė Sąnaudų pripažinimo atvejai.....	13
1.2 lentelė Pagamintos produkcijos sudėtis.....	17
2.1 lentelė Produkcijos savikainos plano įvykdymas 2006 – 2009 m.....	42
2.2 lentelė Viršplaninė ekonomija arba pereikvojimas 2006 – 2009 m.....	44
2.3 lentelė Prekinės produkcijos apimties pasikeitimo įtaka viršplaninei ekonomijai arba pereikvojimui 2006 - 2009 m.....	45
2.4 lentelė Prekinės produkcijos asortimento pasikeitimo įtaka viršplaninei ekonomijai arba pereikvojimui 2005 - 2009 m.....	46
2.5 lentelė Produkcijos savikainos pasikeitimo įtaka viršplaninei ekonomijai arba pereikvojimui 2006 - 2009 m.....	46
2.6 lentelė Veiksnių įtaka viršplaninei ekonomijai 2006 – 2009 m.	47
2.7 lentelė Pagrindinių produkcijos rūšių savikainos palyginimas 2005 – 2009 m.....	48
2.8 lentelė Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui dinamika 2005 – 2009 m.....	50
2.9 lentelė Kainų pasikeitimo indeksas 2006- 2009 m.....	51
2.10 lentelė Gaminių lyginamasis svoris 2005 – 2009 m.	51
2.11 lentelė Didmeninių kainų pokytis 2006 – 2009 m.....	52
2.12 lentelė Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui 2006 – 2009 m.	53
2.13 lentelė Pagrindinių produkcijos rūšių savikainos indeksas 2006 – 2009 m.	53
2.14 lentelė Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui įtaka 2006 – 2009 m.....	54
2.15 lentelė Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui pasikeitimo priežastys 2006 – 2009.....	55
2.16 lentelė Parduotų prekių savikainos ekonomija (-) arba pereikvojimas (+) kalkuliaciniais išlaidų straipsniais 2005 – 2009 m.....	57
2.17 lentelė Medžiagų ir žaliavų pereikvojimas (+) arba ekonomija (-) skystųjų kristalų televizoriui DENVER 2005 - 2009 m.....	61
2.18 lentelė Medžiagų ir žaliavų pereikvojimas (+) arba ekonomija (-) skystųjų kristalų televizoriui AMITECH gamyboje 2005 - 2009 m.....	62
2.19 lentelė Medžiagų ir žaliavų pereikvojimas (+) arba ekonomija (-) skystųjų kristalų televizoriui LENCO gamyboje 2005 - 2009 m.....	63
2.20 lentelė Absoliutinis ir santykinis darbuotojų skaičiaus pasikeitimas 2005 – 2009 m.....	66
2.21 lentelė Darbo užmokesčio fondo nukrypimas nuo plano 2005 - 2009 metais.....	67
2.22 lentelė Darbininko dirbtų valandų ir vidutinio valandinio uždarbio įtaka vidutiniam metiniam darbininko uždarbiui 2005-2009 m.....	70

2.23 lentelė 2009 m. gamybos lūžio taško nustatymas.....	71
--	----

PAVEIKSLAI

1.1 pav. Lūžio taško grafikas.....	21
1.2 pav. Biudžetų struktūra.....	22
1.3 pav. Pagrindinių, pridėtinių, tiesioginių ir netiesioginių išlaidų ryšys	28
1.4 pav. Darbo našumui įtaką darantys veiksniai.....	32
2.1 pav. Įmonės valdymo struktūra.....	35
2.2 pav. Šakos ir UAB „Televizoriai“ pardavimo pajamų pokyčių 2005 – 2009 m. palyginimas.....	36
2.3 pav. Šakos ir UAB „Televizoriai“ pardavimo savikainos pokyčių 2005 – 2009 m. palyginimas.....	36
2.4 pav. Šakos ir UAB „Televizoriai“ bendro pelno pokyčių 2005 – 2009 m. palyginimas..	37
2.5 pav. Šakos ir UAB „Televizoriai“ veiklos sąnaudų pokyčių 2005 – 2009 m. palyginimas.....	37
2.6 pav. 2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ sąnaudų struktūra.....	38
2.7 pav. 2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos struktūra.....	40
2.8 pav. 2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ veiklos sąnaudų struktūra	41
2.9 pav. Faktinis ir planinis išlaidų vienam prekinės produkcijos litui pokytis.....	44
2.10 pav. Veiksmų, nulemiančių viršplaninę ekonomiją, įtaka.....	48
2.11 pav. 2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ gamybos savikainos struktūra pagal ekonominius išlaidų elementus.....	64
2.12 pav. 2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ sustambinta gamybos savikainos struktūra pagal ekonominius išlaidų elementus.....	65
2.13 pav. Faktiško darbo užmokesčio fondo nukrypimas nuo planinio.....	68
2.14 pav. 2009 m. DENVER lūžio taškas.....	72
2.15 pav. 2009 m. AMITECH lūžio taškas.....	72
2.16 pav. 2009 m. LENCO lūžio taškas	72
2.17 pav. 2009 m. Kitos produkcijos lūžio taškas.....	72

IVADAS

Temos aktualumas. Įmonės siekdamos išsilaikyti konkurencinėje rinkoje, turi didelį dėmesį skirti ne tik aukštai gaminių kokybei, bet ir numatyti kokios bus produkcijos gamybos sąnaudos. Pastebėtina, kad vakarų šalių autoriai gamybos išlaidas laiko konkurencinės strategijos rūšimi. Sąnaudų mažinimas įmonėje padeda laimėti konkurencinę kovą rinkoje.

Kaip analizuoti sąnaudas, kokius metodus taikyti bei kokią informaciją rinkti, ją sisteminti ir vertinti nagrinėja J. Mackevičius (2005, p. 476). Autorius teigia, kad įmonės sąnaudų analizė – tai visapusiškas ir objektyvus įmonės sąnaudų tyrimas, siekiant įmonei padėti pasiekti didžiausią pelną patiriant mažiausias sąnaudas. Atliekant įmonės sąnaudų analizę, nagrinėjama įvairių rodiklių dinamika ir struktūra, ryšiai ir priklausomybė, numatomi veiksniai turėję įtakos rodiklių pokyčiams.

Ši informacija ypač aktuali dabar, esant ekonomikos nuosmukiui, kai padidėjo valdymo ir analitinio pagrindimo reikalavimai priimant sprendimus, poreikis analizuoti sąnaudas, nuodugniai ištirti priežastinius ryšius bei veiksnius lemiančius jų kaitą.

Šiandien jau galima pagrįstai teigti, kad sąnaudų analizė įmonės valdymo procese vaidina svarbų vaidmenį, tačiau šioje srityje pasigendama nuoseklių mokslinių tyrimų bei studijų. Reikia pastebėti, jog atlikta nemažai analizės, apžvelgiančių įmonės sąnaudų analizės metodų panaudojimą (B. Martinkus 2003, J. Mackevičius D. Poškaitė 1998). Tačiau svarbu įmonėje valdyti ir analizuoti visas sąnaudas, o ne tam tikrą jų dalį. Iki šiol nėra apibrėžta bendra sąnaudų analizės metodika, nėra konkrečios jų kontrolės sistemos. Įmonės skirtingai klasifikuoja sąnaudas, jas apskaito skirtingose sąskaitose ir tai sudaro galimybės skirtingai interpretuoti duomenis. Todėl labai svarbu numatyti sąnaudų sudėtį, jų klasifikavimą, analizės bei kontrolės sistemą.

Šiame darbe pagrindinis dėmesys skiriamas sąnaudų bei išlaidų analizei kontrolės tikslais, kadangi tinkamai parengta išlaidų bei sąnaudų analizė kontrolės tikslais padeda vadovams bei įmonės savininkams kontroliuoti visų rūšių išlaidas bei sąnaudas visose įmonės padaliniuose, o tai padeda stebėti, kaip išlaidos bei sąnaudos susidaro ir ieškoti tam tikrų būdų ar priemonių joms sumažinti.

Gera tvarkant apskaitą bei atliekant sąnaudų ir išlaidų analizę galima kontroliuoti ne tik konkrečių įmonės padalinių išlaidas ir veiklą, bet ir padidinti tų padalinių vadovų ir tiesioginių darbuotojų atsakomybę už tam tikras išlaidas.

Nors sąnaudų analizės kryptis bei metodus nagrinėjo Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkai: J. Mackevičius, R. Urniežius, A. Jarugova, C. Drury, M. Tyles ir kt., tačiau

būtina akcentuoti tai, kad kiekviena įmonė turi pritaikyti tokią sąnaudų analizės metodiką, kuri geriausiai atitiktų įmonės poreikius.

Mūsų nuomone, pasirinkta baigiamojo darbo tema yra aktuali, nes ji apima problemas susijusias su savikainos sudėties nustatymu, skaičiavimo metodikos parinkimu ir pritaikymu praktikoje.

Darbo objektas – UAB „Televizoriai“ 2005 - 2009 metais patirtos sąnaudos.

Darbo tikslas – Remiantis teorinėje darbo dalyje išanalizuota ir apibendrinta sąnaudų ir išlaidų analizės metodika bei įmonės finansinių ataskaitų duomenimis, ištirti ir įvertinti UAB „Televizoriai“ sąnaudas bei nustatyti jų mažinimo galimybes.

Pagrindiniai darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėti mokslinę literatūrą apie:
 - sąnaudų esmę;
 - sąnaudų klasifikavimo tikslus bei požymius;
 - išlaidų klasifikavimą produkcijos savikainai nustatyti, taikant tam tikras išlaidų apskaitos sistemas.
2. Išanalizuoti pagrindines UAB „Televizoriai“ sąnaudų struktūros dalis.
3. Atlikti UAB „Televizoriai“ produkcijos savikainos palyginamąją analizę laiko ir plano aspektais.
4. Atlikti UAB „Televizoriai“ sudaiktinto ir gyvojo darbo analizę.
5. Atlikti išlaidų – apimties pelno analizę lūžio taško metodu.
6. Nustatyti UAB „Televizoriai“ sąnaudų mažinimo galimybes.

Darbe naudoti metodai. Tiriant bakalauro darbo objektą ir siekiant darbo tikslo, naudotasi įvairiais mokslo metodais: Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros analizė, mokslinių straipsnių, informacijos internete, statistikos duomenų analizė, praktinių pavyzdžių analizė ir apibendrinimas. Darbe naudojami loginiai analizės būdai: grupavimas, lyginimas, indeksų būdai, grandinių pasikeitimų, lyginamųjų svorių skaičiavimas, dinamikos eilutės; grafinio vaizdavimo, matematiniai – statistiniai metodai. Duomenys apdoroti Microsoft Word, Excel programomis. Gauti rezultatai pateikti lentelėse, paveiksluose ir diagramose.

Darbo naujumas ir reikšmė. Bakalauro darbe pirmą kartą atliekama įmonės UAB „Televizoriai“ sąnaudų analizė. Gautų rezultatų interpretavimas ir kai kurių rodiklių dinamikos analizė padės atskleisti esamą padėtį tiriamoje įmonėje bei leis numatyti sąnaudų bei išlaidų mažinimo kryptis.

Bakalauro darbą sudaro įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos ir priedai. Pirmojoje darbo dalyje atliekama sąnaudų analizė, kaip tam tikras įmonės valdymo reiškinys: apibrėžiama samprata, klasifikavimo būdai bei kryptys, išlaidų reikšmė tiriant sąnaudas,

Piktūrnaitė I., Stankaitytė A. (2010). UAB „Televizoriai“ sąnaudų analizė ir jų mažinimo galimybės.

pateikiama produkcijos savikainos analizės metodika. Antrame skyriuje pateikiama tiriamoji darbo dalis. Šioje dalyje pateikta UAB „Televizoriai“ charakteristika, atliktas praktinis 2005 – 2009 metų įmonės patirtų sąnaudų analizė. Nustatyti gamybinės savikainos mažinimo rezervai, pateiktos išvados.

1. SĄNAUDŲ ANALIZĖS IR JŲ MAŽINIMO GALIMYBIŲ TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Sąnaudų sampratos traktuotė

Kiekvieno verslo pagrindinis tikslas – uždirbtas pelnas. Šis tikslas lemia ne tik pajamų uždirbimą, bet ir sąnaudų patyrimą uždirbant pajamas. Siekiant įmonės veiklos efektyvumo būtina reguliuoti tam tikrų išlaidų bei patirtų sąnaudų susidarymo priežastis ir veiksnius.

Kiekviena sėkmingai dirbanti įmonė daug dėmesio skiria sąnaudų analizei ir ieško būdų kaip jas mažinti. Anot L. Juozaitienės (2007, p. 122), sąnaudas lemia išteklių (materialinių, darbo, finansinių) sunaudojimas prekėms gaminti ar paslaugoms teikti ir jų mažinimas. Tai yra vienas svarbiausių įmonės konkurencingumo didinimo veiksnių.

V. Bagdžiūnienė (2005, p. 43) sąnaudas apibūdina kaip ekonominės naudos sumažėjimą, pasireiškiantį turto (arba jo vertės) sumažėjimu ar įsipareigojimų prisiėmimu per ataskaitinį laikotarpį, kai dėl to sumažėja nuosavas kapitalas, išskyrus tiesioginį jo mažinimą.

Pasak A. Andrijauskienės (2004, p. 77), sąnaudos – gamybos procese naudojami ekonominiai ištekliai (darbo jėga, medžiagos, žaliavos, įrenginiai, kapitalas ir kt.). Kadangi nauda yra gaunama tik pardavus produkciją ar suteikus paslaugas, tai sąnaudomis yra laikoma tik ta išlaidų dalis, kuri yra patirta gaminant produkciją ar teikiant paslaugas ataskaitiniu laikotarpiu.

Anot L. Juozaitienės (2007, p. 122), sąnaudos – per ataskaitinį laikotarpį patirtos išlaidos, susijusios su įmonės vykdoma veikla.

Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatyme pateikiama tokia sąnaudų traktuotė: sąnaudos - tai visos išlaidos patirtos uždirbant pajamas.

11 Verslo apskaitos standarte „Pardavimo savikaina ir veiklos sąnaudos“ ir LR Būhalterinės apskaitos įstatyme sąnaudos apibrėžiamos kaip ūkio subjekto ekonominės naudos sumažėjimas dėl turto sunaudojimo, turto pardavimo, turto netekimo, turto vertės sumažėjimo, bei įsipareigojimų prisiėmimo per ataskaitinį laikotarpį, kai dėl to sumažėja nuosavas kapitalas, išskyrus tiesioginį jo mažinimą. Kitaip tariant, sąnaudomis laikoma tik davusi naudos išlaidų dalis. Visos kitos išlaidos, nesusijusios su to paties laikotarpio pajamų uždirbimu, balanse rodomos kaip įmonės turtas arba skolintojų nuosavybė.

Sąnaudų pripažinimas, anot V. Bagdžiūnienės (2005, p. 45), reiškia kad kai pelno (nuostolių) ataskaitoje sumažėja būsimoji ekonominė nauda, kuri yra susijusi su turto sumažėjimu arba įsipareigojimų padidėjimu, tokį sumažėjimą galima patikimai įvertinti.

Kitaip tariant, sąnaudos pripažįstamos tuo pačiu metu, kaip ir įsipareigojimų padidėjimas arba turto sumažėjimas.

1.2. Sąnaudų klasifikavimas ir jų požymiai

Įmonėse didžiąją laikotarpio sąnaudų dalį sudaro parduotų prekių savikaina ir veiklos sąnaudos.

- *Parduotų prekių savikaina* siejama su ataskaitinio laikotarpio pagrindinės veiklos pajamų uždirbimu. Pats paprasčiausias parduotų prekių savikainos apskaičiavimo atvejis yra prekybos (perpardavimo) įmonėse. Remiantis 3-uoju, 9-uoju ir 11-uoju verslo apskaitos standartais galima teigti, jog parduotų prekių savikainai priskiriamos visos išlaidos, susijusios su pagamintų per ataskaitinį laikotarpį prekių pardavimu. Į gamybos įmonių parduotų prekių savikainą įeina produkcijos gamybos metu sunaudotos žaliavos (medžiagos) ar komplektuojamieji gaminiai, tiesioginės darbo užmokesčio išlaidos ir su jomis susiję mokesčiai, gamybinių įrengimų nusidėvėjimo sąnaudos, gamybinių įrengimų sunaudota elektros energija ir kitos išlaidos. Taigi, parduotų prekių savikaina sąnaudomis pripažįstama tada, kai tos prekės parduotos.

- *Veiklos sąnaudos* priskiriamos visos įmonės veiklos išlaidos, kurių tiesiogiai negalima susieti su ataskaitinio laikotarpio pajamų uždirbimu. Veiklos sąnaudų apskaitos tvarką nustato 11-asis verslo apskaitos standartas. Anot G. Kalčinsko ir G. Černiaus (1997, p. 534), veiklos sąnaudų straipsnyje pateikiami duomenys apie laikotarpio išlaidas yra pripažįstami sąnaudomis nedelsiant. Veiklos sąnaudas sudaro pardavimų ir bendrosios bei administracinės sąnaudos.

- *Bendrosios ir administracinės sąnaudos*, pasak D. Vainauskienės (2004, p. 10) ir V. Bružausko (2005, p. 11), - tai administracinių ir bendrojo naudojimo patalpų išlaikymas, nuoma, amortizacijos sąnaudos, pačios įmonės (ne konkrečių prekių) reklamos sąnaudos, įvairūs mokesčiai (išskyrus pelno mokestį), įmonės vadovų atlyginimai, turto vertės sumažėjimo, atidėjimai (tikėtinoms baudoms sumokėti, garantiniams įsipareigojimams vykdyti, veiklai restruktūrizuoti ir kt.), kanceliarinės išlaidos, draudimo ir kitos sąnaudos.

- *Pardavimų sąnaudos*. D. Vainauskienės (2004, p. 10) teigimu, pardavimų sąnaudoms priskiriamos prekybos patalpų nuomos ir eksploatavimo išlaidos, pagamintų prekių sandėliavimo išlaidos, įmonės patiriamos prekių reklamos, su pardavimu susijusių papildomų paslaugų (įpakavimo, nugabenimo pirkėjui), komisiniai mokesčiai pardavėjams bei kitos panašios sąnaudos. Visos tam tikro laikotarpio su pardavimais susijusios išlaidos priskiriamos to laikotarpio sąnaudoms.

L. Švelginienė (2001, p. 6) teigia, jog norint priskirti sąnaudas vienai ar kitai grupei labai svarbu atsižvelgti ne tik į išlaidų rūšis, bet ir į jų pobūdį bei atsiradimo priežastis. Kaip pavyzdį straipsnio autorė pateikia tai, jog baudos už sutarčių nevykdymą turi būti priskiriamos bendrosioms bei administracinėms išlaidoms, o baudos ar delspinigiai už vėluojančius atsiskaitymus priskiriami finansinės ar investicinės veiklos sąnaudoms.

Kiekviena įmonė patiria parduotų prekių savikainos ir veiklos sąnaudų, tačiau įmonė gali verstis ir su pagrindine veikla nesusijusia veikla, kuria verčiantis patiriamos kitos veiklos sąnaudos. Taip pat įmonės gali verstis finansine ir investicine veikla, patirti neįprastinės veiklos sąnaudų, vadinamų netekimais. Sėkmingai dirbančios įmonės moka tam tikro dydžio pelno mokestį ir patiria pelno mokesčio sąnaudas.

- *Kitos veiklos sąnaudos.* D. Vainauskienė (2004, p. 10) savo straipsnyje teigia, jog kitos veiklos sąnaudų straipsnyje pateikiamos sąnaudos, susijusios su kitos veiklos pajamomis, išskyrus finansinės ir investicinės veiklos bei netekimų sąnaudas. Remiantis 3-uoju verslo apskaitos standartu, galima teigti, jog prie kitos veiklos sąnaudų yra priskiriama: parduotos netipinės veiklos produkcijos, perparduotų prekių ar paslaugų savikaina, ilgalaikio turto (išskyrus finansinį) perleidimo nuostoliai ir kt.

- *Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos.* Šiame straipsnyje parodomos per ataskaitinį laikotarpį patirtos finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos. Remiantis 3-uoju verslo apskaitos standartu, galima teigti, jog finansinės ir investicinės veiklos sąnaudoms yra priskiriamos finansinėms (kredito) institucijoms mokamos ar mokėtinos palūkanos, beviltišku skolų sąnaudos, įmonės vertybinių popierių išleidimo, nuostoliai dėl valiutų kurso pasikeitimo, mokėtinos baudos ir delspinigiai už pavėluotus atsiskaitymus ir kitos sąnaudos.

- *Neįprastinės veiklos sąnaudos.* Pagal 3-ąjį VAS ypatingąjį sąnaudų straipsnį sudaro netekimai, susiję su neįprastine įmonės ūkine veikla ir patirti neatsižvelgiant į įmonės valdytojų valią. Neįprastinės veiklos sąnaudoms priskiriami netekimai dėl stichinių nelaimių, ankstesniais ataskaitiniais laikotarpiais padidintų pajamų nurašymai, sumažintų sąnaudų atstatymai.

- *Pelno mokesčio sąnaudos* priskiriamos mokėtinos arba jau sumokėtos pelno mokesčio sumos.

Būtina pabrėžti tai, kad sąnaudomis laikomas ne bet koks turto sumažėjimas ar įmonės skolų padidėjimas, bet tik ta jų dalis, kuri buvo sunaudota įmonės per tam tikrą ataskaitinį laikotarpį parduotai produkcijai pagaminti ar paslaugoms suteikti – pajamoms uždirbti.

Sąnaudų pripažinimo taisyklės reglamentuoja Bendrieji apskaitos principai, Tarptautiniai apskaitos standartai, Europos Sąjungos direktyvos ir Lietuvos Respublikos norminiai aktai.

Sąnaudos pripažįstamos pagal sąnaudų kaupimo bei kitus buhalterinę apskaitą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytus apskaitos principus (žr. 1.1 lentelę).

1.1 lentelė

Sąnaudų pripažinimo atvejai

Sąnaudų rūšis	Sąnaudų pripažinimas
Parduotų prekių savikaina	Pripažįstama tą patį ataskaitinį laikotarpį, kai parduoti skirtos prekės yra parduotos ir kai pajamų suma gali būti patikimai įvertinta. Jei sumos yra nereikšmingos, prekių gabenimo, sandėliavimo ir kitos išlaidos gali būti pripažįstamos sąnaudomis tą patį laikotarpį, kurį jos buvo patirtos.
Pardavimo sąnaudos	Pripažįstamos tuo ataskaitiniu laikotarpiu, kai yra patiriamos, neatsižvelgiant į pinigų išleidimo laiką.
Veiklos sąnaudos – bendrosios ir administracinės sąnaudos	Pripažįstamos tuo ataskaitiniu laikotarpiu, kai yra patiriamos, neatsižvelgiant į pinigų išleidimo laiką.
Kitos veiklos sąnaudos	Pripažįstamos tuo ataskaitiniu laikotarpiu, kai yra patiriamos, neatsižvelgiant į pinigų išleidimo laiką.
Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos	Pripažįstamos tuo ataskaitiniu laikotarpiu, kai yra patiriamos, neatsižvelgiant į pinigų išleidimo laiką.
Neįprastinės veikos sąnaudos- netekimai	Pripažįstamos to ataskaitinio laikotarpio sąnaudomis, kada nustatomi netekimai.
Pelno mokesčio sąnaudos	Pripažįstamos tuo ataskaitiniu laikotarpiu, kai yra patiriamos, neatsižvelgiant į pinigų išleidimo laiką.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis VAS 3 ir VAS 11.

Nors verslo apskaitos standartai kol kas nenurodo, jog įmonės turėtų savo apskaitoje sąnaudas skirstyti į kintamąsias ir pastoviąsias, tačiau toks poreikis darosi vis reikšmingesnis vertinant įmonės veiklos rezultatus. J. Žvinklys (2007, p. 11) teigia, jog dažniausiai kintamos sąnaudos būna susijusios su veiklos mastu – pagamintų gaminių ar parduotų prekių skaičiumi. Pastovios sąnaudos dažniausiai būna susijusios su laiku, tai yra jos yra atitinkamo laikotarpio sąnaudos.

- *Kintamosios sąnaudos* proporcingai kinta veiklos masto pokyčiui. Veiklos mastas ir jo kitimas gali būti išreiškiamas pagamintų gaminių, parduotų prekių skaičiumi ir t.t. Dažnai šios sąnaudos vadinamos proporcingomis sąnaudomis. Kintamoms sąnaudoms priskiriamos žaliavos (medžiagos), pagrindinių darbininkų vienetinis darbo užmokestis, elektros energija, naudojama technologiniais tikslais, pakavimo išlaidos ir t.t.

- *Pastoviosios sąnaudos* nepriklauso nuo veiklos masto pokyčių. Didėjant veiklos (gamybos) mastui, jos arba visiškai nesikeičia, arba padidėja nedaug. Pastovioms sąnaudoms priskiriama nuomos, šildymo, pastatų ir įrengimų nusidėvėjimo, valdymo personalo išlaikymo, draudimo ir kitos sąnaudos.

1.3. Sąnaudų analizės būtinumas ir kryptys

Konkurencija tarp įmonių yra labai didelė, todėl tik tinkami sprendimai gali nulemti teisingą pasirinkimą. Pasak R. Urniežiaus (2004, p. 45), planuojant ar vykdant veiklą labai svarbu, kad ji būtų nenuostolinga, vadinasi ūkio subjektas turi gauti didesnes pajamas, nei reikia sąnaudų joms uždirbti.

Pasak J. Mackevičiaus (2005, p. 393) sąnaudas lemia išteklių naudojimas teikiant paslaugas arba gaminant produkciją. Taigi, sąnaudos patiriamos naudojant išteklius pelnui gauti. Įmonių vadovams siekiant atsilaikyti ir išlikti konkurencinėje rinkoje labai svarbu išsiaiškinti kiek ir kokių ir išteklių buvo sunaudota. Tai ir įrodo sąnaudų analizės būtinumą.

Apie sąnaudų analizės būtinumą, norint vykdyti efektyvią veiklą, kalba ir L. Juozaitienė (2007, p. 122) ir siekiant tikslesnės analizės siūlo tirti konkrečias sąnaudas.

Išanalizavus autorių J. Mackevičiaus, R. Urniežiaus, J. Lazauskas nuomonę, galime teigti, kad tiriant bei analizuojant sąnaudas daugiausia dėmesio yra skiriama produkcijos savikainos analizei, išlaidų – apimtys - pelno analizei ir sąmatų (biudžetų) analizei.

Apibendrinant apžvelgtos literatūros analizės rezultatus galima teigti, jog iki šiol yra sąlygiškai nemažai nuveikta pagrindžiant įmonės sąnaudų analizavimo svarbą įmonės valdyme. Visgi pastebėtina, jog vis dar pasigendama aiškesnio sąnaudų analizės instrumentų įvardijimo. Su tuo sutinka ir autorius J. Mackevičius (2008, p. 47), kuris, teigia, kad nepaisant didelės įmonių sąnaudų analizės reikšmės, daugelis teorijos ir praktikos klausimų išnagrinėti nepakankamai, trūksta informacijos bei literatūros. Šioje vietoje svarbu pabrėžti, kodėl tolesniam tyrimui buvo pasirinkti būtent sąnaudų analizės būdai bei metodai.

1.3.1. Produkcijos savikainos analizė ir jos apskaičiavimo metodai

Savikaina įvairiuose literatūros šaltiniuose ir dažniausiai buvo traktuojama skirtingai:

- 1) Buhalterinės apskaitos ir ūkinės veiklos analizės literatūroje produkcijos savikaina dažniausiai apibūdinama kaip įmonės ūkinės veiklos kokybinis rodiklis, parodantis įmonės išlaidas, susijusias su produkcijos gamyba ir pardavimu.

2) Statistikos moksle produkcijos savikaina dažniausiai buvo traktuojama kaip išlaidų, išreikštų pinigine forma ir susijusių su atitinkamos produkcijos gamyba, suma (visuma).

3) Politinės ekonomijos darbuose produkcijos savikaina pirmiausia buvo traktuojama kaip atitinkama vertės dalis.

Produkcijos savikaina, kaip teigia R. Urniežius (2004, p. 105), yra vienas iš nedaugelio įmonės ūkinės veiklos kokybinių rodiklių, parodantis įmonės išlaidas, susijusias su produkcijos gamyba ir pardavimu. Vakarų literatūros autoriai R. Polimeni, F. Fabozzi, A. Adelberg (1986, p. 9) savikainą apibrėžia, kaip piniginę išraišką išteklių, panaudotų tam tikrais tikslais. Produkcijos savikainos mažinimas leidžia mažinti prekių kainas, didinti konkurencingumą ir pelną.

Pagal tai, kokios išlaidos įskaitomos į produkcijos savikainą, J. Mackevičius (2003, p. 173) išskiria šias produkcijos savikainos rūšis:

- Pilnoji – į ją įtraukiamos visos išlaidos produkcijai pagaminti, o taip pat bendrosios ir administravimo išlaidos.

- Gamybinė – sudaro tiesioginės ir netiesioginės gamybos išlaidos.

- Cechinė – ją sudaro cecho išlaidas produkcijai pagaminti.

- Komercinė – sudaro pilnoji savikaina pridėjus pardavimo išlaidas.

Visi anksčiau išvardinti savikainos rodikliai gali būti apskaičiuojami iš anksto, prieš gamybos procesą ar pasibaigus jam. Kada savikaina bus apskaičiuojama priklauso nuo įmonės pasirinkto atsargų apskaitos būdo, nuo įmonėje veikiančios apskaitos sistemos pažangumo, nuo įmonės gamybos ciklo.

Būtina akcentuoti, tai, kad visos produkcijos savikainos rūšys (cechinė, gamybinė, pilnoji, komercinė) gali atlikti savo funkcijas tik tada, jeigu jos tiksliai apskaičiuotos. Nesvarbu kokia produkcijos savikaina yra skaičiuojama įmonėje, ji turi būti analizuojama. Pagal sudarymo laiką skiriamos:

- 1) išankstinės (planinės, normatyvinės);

- 2) ataskaitinės (faktinės) savikainos rūšys.

Planinė savikaina apskaičiuojama planuojamam laikotarpiui (metams, ketvirčiui) remiantis vidutinėmis išlaidų normomis. Normatyvinė savikaina apskaičiuojama mėnesio (kai kuriais atvejais ketvirčio) pirmą dieną remiantis tuo metu galiojančiomis išlaidų normomis. Faktinė savikaina parodo ataskaitiniu laikotarpiu faktiškai padarytas išlaidas. Ji nustatoma pasibaigus ataskaitiniam laikotarpiui remiantis buhalterinės apskaitos duomenimis. Tarp faktinės, planinės ir normatyvinės savikainos galimi tokie ryšiai:

- 1) $S_f = S_p$ - faktinės išlaidos lygios planinėms;

- 2) $S_f > S_p$ - faktinės išlaidos didesnės už planines (pereikvojimas);

3) $S_f < S_p$ - faktinės išlaidos mažesnės už planines (ekonomija);

4) $S_p > S_n$ - planinės išlaidos turi būti didesnės už normatyvines.

Ekonomistai tai grindžia tuo, kad normatyvai turi būti nustatomi pagal išlaidų minimumą. Skirtumas tarp planinių ir normatyvinių (S_p ir S_n) išlaidų rodo nepanaudotus rezervus (Boguslauskas, 2009).

Tiek planinė, normatyvinė, tiek ir faktinė savikaina turi būti apskaičiuojamos pagal bendrą metodiką, taikant tą pačią kalkuliacinių išlaidų straipsnių nomenklatūrą.

J. Mackevičius (2003, p. 270) nurodo šias produkcijos savikainos skaičiavimo rūšis:

1. *Planinė*, kuri parodo vidutinę savikainą planuojamu laikotarpiu (metų, ketvirčio). Jos sudaromos remiantis pažangiomis darbo laiko, medžiagų, elektros energijos, įrengimų naudojimo ir kitų išlaidų normomis bei parodo planinės savikainos mažinimą. Gauti duomenys gali būti naudojami: gamybos išlaidoms ir konkrečių produkcijos rūšių perspektyvinėms kainoms planuoti būsimu laikotarpiu, konkrečių gaminių savikainos dinamikai nustatyti; savikainos lygiui kontroliuoti, jos pasikeitimo priežastims analizuoti ir kt.;

2. *Normatyvinė*, tai produkcijos vieneto savikaina apskaičiuota remiantis, nustatytomis per laikotarpį galiojančiomis normomis ir numatomomis planinio gamybos išlaidų lygio pasiekimo galimybėmis. Normatyvinės savikainos duomenys gali būti naudojami: išlaidų normoms kontroliuoti; normų kokybei palyginti su kitų įmonių analogiškos produkcijos normomis ir kt.;

3. *Ataskaitinė*, kuri sudaroma pasibaigus ataskaitiniam laikotarpiui, remiantis gamybos išlaidų buhalterinės apskaitos duomenimis. Ji parodo faktinių išlaidų produkcijos vienetui sumą. Gauti duomenys naudojami: įmonės ir jos gamybos padalinių veiklos ekonominiams rezultatams nustatyti; produkcijos savikainos dinamikai ir struktūrai analizuoti; produkcijos savikainos lyginamajai analizei giminingose įmonėse atlikti ir kt.

Visos minėtos produkcijos savikainos rūšys turi būti sudaromos taikant bendrą metodiką, tą pačią išlaidų nomenklatūrą. Nors čia pateiktas gana didelis produkcijos savikainos rūšių panaudojimas įvairiems tikslams, bet galima drąsiai pritarti J. Mackevičiaus nuomonei, kad daugelyje įmonių jos nenaudojamos, dėl informacijos trūkumo.

Pasak R. Urniežiaus (2004, p. 105) pagrindiniai savikainos analizės uždaviniai yra:

- nustatyti kaip buvo įvykdytas savikainos planas;
- nustatyti kas lėmė savikainos lygį ir kokie yra vidiniai rezervai savikainai mažinti;
- išsiaiškinti atskirų išlaidų rūšių poreikio priežastis;
- numatyti priemones savikainos mažinimui.

J. Mackevičius (2005, p. 417) pateikia daugelio autorių rekomenduojamas savikainos analizės kryptis:

- produkcijos savikainos sudėties ir struktūros analizė;
- pilnos produkcijos savikainos analizė;
- kalkuliacijų (vieneto savikainos) analizė;
- produkcijos savikainos dinamikos analizė;
- vienam prekinės produkcijos litui tenkančių sąnaudų analizė;
- konkrečių savikainos išlaidų straipsnių analizė.

Norit išsiaiškinti pagrindinius sąnaudų mažinimo rezervus J. Mackevičius (2005, p. 417) siūlo atlikti produkcijos sudėties ir struktūros analizę.

Kokios sąnaudos privalo būti įtraukiamos į produkcijos savikainą, o kokios ne -Lietuvoje nurodo 9-asis verslo apskaitos standartas.

1.2 lentelė

Pagamintos produkcijos sudėtis

Išlaidų straipsniai	Paaiškinimas
1. Tiesioginės išlaidos	
1.1. Pagrindinių žaliavų (medžiagų) išlaidos	Visos produkcijos gamybos metu sunaudotos žaliavos (medžiagos).
1.2. Komplektavimo gaminiai	Visos detalės, mazgai sudarantys materialųjį produkcijos pagrindą arba įeinantys į jos sudėtį.
1.3. Tiesioginės darbo užmokesčio išlaidos	Tai tiesiogiai produkcijos gamybos procese dalyvaujančių darbuotojų darbo užmokesčio ir socialinių įmokų suma.
2. Netiesioginės gamybos išlaidos	
2.1. Pagalbinių žaliavų (medžiagų) išlaidos	Gamybos metu sunaudotos žaliavos (medžiagos), kurios tiesiogiai neįeina, tačiau gamybos procese dalyvauja.
2.2. Netiesioginio darbo užmokesčio išlaidos	Tai tiesiogiai produkcijos gamybos procese nedalyvaujančių, bet sudarančių sąlygas gamybai vykti darbuotojų darbo užmokesčio ir socialinių įmokų suma.
2.3. Kitos netiesioginės išlaidos	Išlaidos kurių tiesioginio ryšio su gaminamais produktais negalima nustatyti.

Šaltinis: Sudaryta daro autorių, remiantis Mackevičius, J. (2005). Įmonių veiklos analizė: informacijos rinkimas, sisteminimas ir vertinimas. Vilnius: TEV.

9-ajame Verslo apskaitos standarte numatyta, jog paskirstymo kriterijus įmonė turi pasirinkti atsižvelgdama į gamybos specifiką, kad šios išlaidos būtų paskirstytos racionaliai ir tinkamai. Pasirenkant netiesioginių gamybos išlaidų paskirstymo kriterijus, šias išlaidas

tikslinga susieti su jų priežastiniu veiksnium. Anot D. Zinkevičienės praktikoje tokių priežastinių veiksnių, kurie gali būti paskirstymo bazė, yra įvairių:

- tiesioginis darbo užmokestis (naudotinas, kai gamybos procesai mažai automatizuoti, kai dirbančiųjų darbo sąnaudos betarpiškai siejamos su gaminamu produktu);
- sunaudotų žaliavų vertė (naudotinas tik tuomet, kai visuose objektuose, kuriems skirstomos netiesioginės išlaidos, sunaudojamas panašus žaliavų kiekis. Trūkumas tas, kad įtakos turi skirtingos žaliavų sąnaudos ir kainos);
- mašinų darbo valandos (naudotinas tuomet, kai gamybos procesai automatizuoti ir yra galimybė nustatyti mašinų, įrenginių darbo valandas);
- visa tiesioginių išlaidų suma (taikant šį kriterijų, eliminuojama atskirų veiksnių įtaka, ir netiesioginių išlaidų dydis priklauso nuo patirtų tiesioginių išlaidų).

Pastaraisiais metais vis dažniau siūlomos diferencijuotos netiesioginių išlaidų paskirstymo bazės. Atskiri netiesioginių išlaidų straipsniai skirstomi taikant skirtingus kriterijus.

Apibendrinant galima teigti, kad produkcijos savikaina yra glaudžiai susijusi su visa įmonės ūkine finansine veikla ir ją apibūdinančiais rodikliais - gamybos programos, darbo išteklių, turto naudojimo, materialinio aprūpinimo, pelno ir pelningumo bei kitais ekonominiais rodikliais, todėl produkcijos savikainai turi įtakos kiekvienas įmonės ūkinės veiklos pakitimas.

1.3.2. Išlaidų – apimties - pelno analizė

Išlaidų – apimties – pelno analizė, kaip teigia J. Mackevičius (2003, p. 285), yra trijų pagrindinių įmonės veiklos rodiklių: išlaidų, gamybos (pardavimų) apimties ir pelno sąryšio analizė. Pagrindinis šios analizės tikslas, kaip teigia V. Bagdžiūnienė (2005, p. 126), nustatyti tą išlaidų sumą – išlaidų ribą, kurią pasiekusi įmonė padengia visas iki šio momento patirtas išlaidas ir pradeda uždirbti pelną.

Pasak J. Mackevičiaus (2007, p. 390), keičiant gamybos apimtį, reikia priimti konkrečius sprendimus, susijusius su darbo jėgos apsirūpinimu, gamybinių įrenginių naudojimu, žaliavų ir medžiagų įsigijimu ir kt. Todėl išlaidų-apimties-pelno analizės teikiama informacija yra labai svarbi įmonių vadovams ir gali padėti priimant sprendimus šiose srityse teigia J. Mackevičius (2003, p. 285):

- nustatant mažiausią veiklos apimtį, kad įmonės veikla nebūtų nuostolinga;
- nustatant mažiausią veiklos apimtį, kad būtų gaunamas pelnas;
- vertinant įvairių veiklos lygių galimą nuostolį arba pelną;

- gaunant duomenis apie gamybos tobulinimą, išteklių paskirstymą ir t.t.

Nuo produkcijos gamybos ar pardavimų apimtys priklauso išlaidų, pardavimo pajamų ir pelno rodikliai. Šių rodiklių tarpusavio ryšio nustatymas padeda vadovybei numatyti kritinę produkcijos gamybos apimtį, kai gali būti gaunamas: nuostolis, pelnas arba nulins rezultatas, teigia J. Mackevičius (2005, p. 406). Pagrindinis išlaidų – apimtys – pelno analizės tikslas – apskaičiuoti, kaip pasikeis įmonės pelnas pasiekus tam tikrą produkcijos gamybos arba pardavimų apimtį.

Veiksmingiausia išlaidų – apimtys – pelno analizė yra tada, kai ji atliekama vienerių metų laikotarpyje. Tai aiškinama tuo, jog įmonės veikos rezultatai labai priklauso nuo įmonės turimų išteklių. Ekonominėje literatūroje, kaip teigia J. Mackevičius (2005, p. 407), išlaidų – apimtys – pelno tiek teoriniu aspektu tiek ir praktikoje buvo atliekama taikant matematinį ir grafinį analizės būdus.

V. Bagdžiūnienė (2005, p. 128) išlaidų – apimtys – pelno analizei atlikti išskiria šias pagrindines sąlygas:

- visos išlaidos sugrūpuotos į kintamąsias ir pastovias;
- pardavimo kainos turi būti stabilios, esant pokyčiams dėl rinkos svyravimų juos reikia eliminuoti;
- pastovios išlaidos nekinta, kai kinta prekybos ir pardavimo kiekiai;
- pirkimų kainos turi būti stabilios, esant pokyčiams dėl rinkos svyravimų juos reikia eliminuoti;
- kintamos išlaidos priklauso tik nuo pardavimo apimčių, kitų veiksmų įtaką reikia eliminuoti;
- pardavimo kiekiai turi sutapti su pagamintos produkcijos kiekiais arba skirtumai turi būti labai nedideli.

Praktikoje, pasak J. Mackevičiaus (2005, p.407), didesnę populiarumą turi matematiškai nustatomi ryšiai. V. Bagdžiūnienė (2005, p. 126) šią analizę įvardina, kaip lūžio taško analizę. J. Mackevičius (2003, p. 285) pateikia ir daugiau šio taško pavadinimų: kritinio pelningumo, išlaidų atsipirkimo, nenuostolingumo ir pan. Kaip priimtinausią sąvoką siūlo naudoti kritinio pelningumo taško sąvoką, nes matematinio apskaičiavimo būdu nustatoma tokia įmonės būseną, kai ji nepatiria nuostolio, tačiau ir negauna pelno, bet apskaičiavimai rodo įmonės veiklos kryptį, kurią pasiekus gali būti uždirbamas pelnas.

Kritinio pelningumo taško nustatymo būdai, anot J. Mackevičiaus (2005, p. 408):

- lygties (lygybės);
- grafinis;
- ribinio pelno.

Lygties būdas. Tai paprasčiausias būdas kritinio pelningumo taškui nustatyti. Skaičiavimui taikoma tokia formulė:

$$\text{Pardavimų pajamos} - \text{Kintamos išlaidos} - \text{Pastovios išlaidos} = \text{Pelnas}$$

Arba galime išskleisti taip:

$$(\text{Gaminių kiekis } x \text{ Pardutų gaminių vieneto kaina}) - (\text{Gaminių kiekis } X \text{ Vieno gaminio kintamosios išlaidos}) - \text{pastovios išlaidos} = \text{Pelnas}$$

Grafinis būdas. Taikant šį būdą brėžiamos pajamų ir išlaidų tiesės. Šiuo būdu galima nustatyti kokios apimties gamyba būtų pelninga ir kokio dydžio nuostolį gali patirti įmonė, jei gamins mažesnę negu kritinis produkcijos kiekis.

Ribinio pelno būdas. Tai lygties (lygybės) būdo modifikacija. Kritinį pelningumo tašką galime nustatyti vienetais ir vertine išraiška.

$$\text{Kritinio pelningumo taškas (vienetais)} = \text{Pastovios išlaidos} / \text{Vieno gaminio ribinis pelnas}$$

$$\text{Kritinis pelningumo taškas vertine išraiška} = \text{Pastovios išlaidos} / \text{Ribinio pelno koeficientas}$$

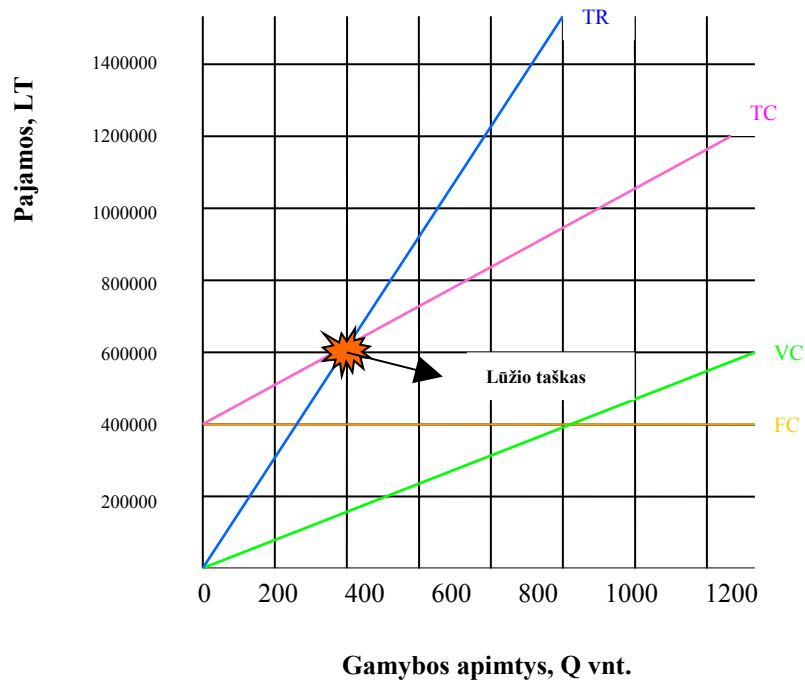
Dar vienas sąlyginai reikšmingesnes lūžio taško analizės sąlygas išskiria I. Zabelavičienė (2005, p.150):

1. Metodas tinka tik trumpajam laikotarpiui nagrinėti. Trumpasis laikotarpis įmonės veikloje – tai toks laiko tarpas, kai įmonės naudojami kai kurie veiksniai yra pastovūs, o produkcijos apimtis kinta keičiant sunaudotų kintamųjų gamybos veiksnių kiekį. Per trumpą laikotarpį yra nekeičiami ir lieka pastovūs tokie gamybos veiksniai, kaip pastatai, statiniai, įrengimai ir pan. Šio metodo privalumu galima laikyti tai, kad jis leidžia lyginti ir analizuoti kelių trumpųjų laikotarpių skaičiavimus. Jį galima taikyti ir gamybinių pajėgumų vystymo alternatyvoms projektuoti.

2. Daroma prielaida, kad yra proporcinė kintamųjų išlaidų priklausomybė nuo gamybos apimties ir pastaroji yra pagrindinis kintamųjų išlaidų veiksnys. Proporcinė priklausomybė – tai priklausomybė, kai išlaidos (žaliavų, medžiagų, gamybos darbininkų darbo užmokesčio, kuro, energijos gamybos reikalams ir kt.) produkcijos vienetui yra pastovios.

Išlaidų apimties pelno tyrimams atlikti reikia turėti gaminio pastoviąsias ir kintamąsias išlaidas.

Jos fiksuojamos apskaitoje, jei įmonė taiko dalinę savikainos kalkuliavimo sistemą.

1.1 pav. Lūžio taško grafikas

Šaltinis: Sudaryta daro autorių, remiantis Gronska, V. (2006). Ekonominė analizė. Kaunas: Technologija.

Parodytas lūžio taško grafiko pavyzdys (1.1 pav.), kuriame FC – pastovios išlaidos, VC – kintamos išlaidos, TC – bendrosios išlaidos, TR – pardavimų pajamų tiesė. Taškas, kuriame susikerta bendrųjų išlaidų ir pardavimų pajamų tiesės, yra lūžio taškas. Jo koordinatės gamybos apimtys kreivėje Q_{min} rodo minimalią gamybos apimtį, kuriai esant pardavimų pajamos lygios bendrosioms gamybos išlaidoms (I. Zabelavičienė, 2005, p. 110).

Apibendrinant apžvelgtos literatūros analizės rezultatus galima teigti, kad lūžio taško metodas, leidžia nustatyti, kaip įmonei mechanizuojant gamybą (t.y. kai įmonė kintamąsias išlaidas keičia pastoviomis), keisis bendrosios išlaidos ir pelnas. Pasitaiko atvejų, kai šalia senos technologinės linijos įrengus naują, modernią liniją, gamyba su naująja linija mažiau pelninga negu su senąja. Išlaidų apimtys pelno tyrimais lūžio taško metodu galima nustatyti būtiną gamybos padidėjimą, kad moderni linija būtų nenuostolinga. Jeigu negalime garantuoti pardavimo augimo, tai gali susidaryti situacija, kad gamyba sena, moraliai pasenusia technologine linija bus pelningesnė. Lūžio taško metodas gali parodyti gaminio kainos svyravimą rinkoje įtaką minimaliai gamybos apimčiai.

1.3.3. Biudžetų analizė

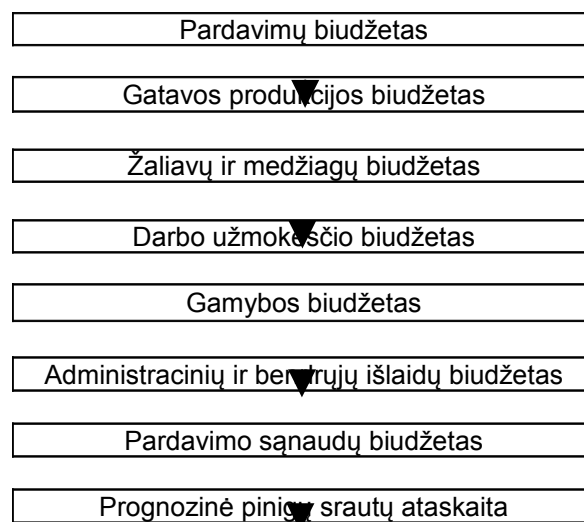
Biudžetas, kai teigia J.Mackevičius (2003, p. 315) yra įmonės planas, kuris sudaromas įmonei siekiant įgyvendinti savo tikslus numatant tam tikro laikotarpio veiklos rodiklius, kurie išreikšti pinigais ir kiekybiniais matais. Labai dažnai literatūroje biudžetai tapatinami su sąmatomis.

Sąmata dabartinės lietuvių kalbos žodyne (2000, p. 673) apibrėžiama kaip būsimų sąnaudų, išlaidų apskaičiavimas. Biudžetų sudarymas ir jų analizės būtinumas neabejotinas, norint sėkmingai vykdyti veiklą, ir atsilaikyti rinkoje. Kaip pagrindinį biudžetų tikslą J. Mackevičius (2003, p. 320) įvardija tikslą koordinuoti ir subalansuoti visas įmonės sritis taip, kad būtų kuo taupiau naudojami ištekliai, garantuojant pelningą įmonės veiklą.

Kaip atlikti biudžetų analizę, tikslų nurodymų nėra. Dažniausiai pateikiamos tik bendros rekomendacijos. J.Mackevičius (2003, p. 340) biudžetų analizę siūlo atlikti dviem kryptimis:

- analizuojant tik vieną pasirinktą biudžetą;
- analizuojant kelis arba visus biudžetus.

Analizuojamas biudžetas gali turėti pačias įvairiausias formas, tačiau kad teisingai ir objektyviai būtų atlikta analizė rekomenduojama laikytis tokios biudžeto struktūros, kuri pateikta 1.2 pav. (L. Juozaitienė, 2007, p. 221)

1.2 pav. Biudžetų struktūra

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis Juozaitienė, L. (2007). Įmonės finansai. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Vieni biudžetai su kitais yra tarpusavyje susiję, norint sudaryti vieną, būtini kito duomenys. Todėl priimant spendimus, nustatant veiklos strategijas, siekiant išsiaiškinti sąnaudų mažinimo rezervus patartina atlikti visų biudžetų analizę.

J. Mackevičius (2003, p. 341) biudžetų analizę siūlo pradėti nuo pardavimų biudžetų, aiškindamas tuo, kad nuo pardavimų apimtys ir efektyvumo labai priklauso įmonės patiriamos sąnaudos.

Analizuojant gamybos biudžetą būtina nustatyti ar buvo atsižvelgta į pardavimų biudžetą.

Atsargų biudžetai neatsiejami nuo gamybos biudžetų. Todėl jo analizuoti neįmanoma nesiejant žaliavų poreikio su gamybos apimtimi. Žaliavų pirkimo planas (laikas, kainos) norint patirti kuo mažesnes gamybos sąnaudas.

Išlaidų biudžetams siūloma skirti ypač didelį dėmesį, teigia J. Mackevičius (2003, p. 342) be bendro išlaidų biudžeto dar yra sudaromi atskiri biudžetai kurie apjungia gamybos proceso metu patirtas sąnaudas:

- tiesioginių medžiagų išlaidų;
- tiesioginių darbo išlaidų;
- pridėtinių išlaidų;
- produkcijos vieneto savikainos.

Analizuojant darbo užmokesčio fondo naudojimą kiekvienai personalo kategorijai atskirai, reikia žinoti kokią įtaką darbo užmokesčio fondo naudojimui įtakoja darbuotojų skaičiaus pasikeitimas. Darbuotojų skaičiaus pasikeitimas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\Delta D_{sp} = D_a - D_{pm} \times K_q$$

ΔD_{sp} – santykinis darbuotojų skaičiaus pasikeitimas;

D_a - darbuotojų skaičius ataskaitiniais metais;

D_{pm} - darbuotojų skaičius praėjusiais metais;

K_q - produkcijos apimtys padidėjimo koeficientas ataskaitiniais metais.

Analizuojant tiesioginių medžiagų išlaidų biudžetą svarbu nustatyti ar teisingai apskaičiuotas medžiagų poreikis produkcijai gaminti. Visi nukrypimai nuo plano, kurie sudaro papildomas sąnaudas gamyboje turi būti paaiškinti.

Tiesioginių darbo išlaidų biudžeto analizės metu svarbiausia atskirti ar teisingai priskiriami atlyginimai gaminio gamybos sąnaudos. Jei jų daug, turi būti parodomas kiekvieno jų darbo poreikis pinigine ir valandine išraiška.

Siekiant išsiaiškinti sąnaudų mažinimo rezervus siūloma lyginti skirtingų metų biudžetus bei jų skirtumus.

1.4. Išlaidų skirstymas ir reikšmė tiriant sąnaudas

Literatūroje pateikiami įvairūs išlaidų ir sąnaudų apibrėžimai, kurie dažnai sutapatinami tarpusavyje. Dažnai teigiama, kad išlaidos, kaip ir sąnaudos, yra tai, kas leidžia mažinti pelną, tačiau ne visi įmonės išleisti pinigai priskiriami įmonės sąnaudoms.

V. Bagdžiūnienė (2005, p. 119) teigia, jog išlaidos – kaštų dalis, sunaudota produkto gamyboje, nepriklausanti nuo jo baigtumo lygio ir pardavimo.

L. Juozaitienė (2007, p. 122) išlaidas apibūdina kaip turto sumažėjimą per ataskaitinį laikotarpį.

Anot A. Andrijauskienės (2004, p. 77), išlaidos – tai per tam tikrą laikotarpį išleisti pinigai, už kuriuos mainais gaunamas koks nors kitas materialusis ar nematerialusis turtas. Išlaidos skaičiuojamos visos įmonės ir jos padalinių mastu.

J. Mackevičius (2003, p. 133) išlaidas apibūdina kaip įmonės veiklos efektyvumo matą. Išlaidų duomenys naudojami įmonės ir jos padalinių veiklos rezultatams apskaičiuoti, valdymo sprendimams priimti, veiklos kontrolei, reguliavimui ir prognozavimui, įvairiems finansiniams rodikliams apskaičiuoti ir daugeliui kitų tikslų.

Vakarų autoriai R. Anthony ir J. Reese (1983, p. 549) teigia, kad išlaidos - pinigine išteklių išraiška, sunaudotų kuriam nors tikslui pasiekti. Autoriai apibrėžime akcentuoja tris svarbius dalykus: išlaidos parodo, kiek ir kokių išteklių sunaudota; sunaudotų išteklių dydis rodomas pinigine išraiška, kad būtų galima susumuoti skirtingus išteklius; išlaidos daromos konkrečioms tikslams pasiekti.

Šis apibrėžimas labiausiai tinka apibūdinant gamybos išlaidų esmę bei jų klasifikavimo svarbą, todėl ir toliau juo darbo autorės vadovausis šiame darbe.

Kalbant apie išlaidų įvertinimą bei norint kuo geriau jas valdyti, labai svarbu išlaidas klasifikuoti. Išlaidų klasifikavimas – labai svarbi išlaidų analizės kryptis.

1.4.1. Išlaidų reikšmė, klasifikacija ir jos tikslai

Siekiant įmonių pelningos veiklos, įmonių vadovams labai svarbu žinoti, kiek, kokių ir kokiems tikslams išteklių buvo sunaudota. Išlaidas įmonėje lemia išteklių sunaudojimas produkcijai pagaminti arba paslaugoms teikti. Anot J. Mackevičiaus (2003, p. 378), nėra veiklų, nėra darbų, kuriems atlikti nebūtų daromos išlaidos. Išlaidų duomenys naudojami įmonės ir jos padalinių veiklos rezultatams apskaičiuoti, veiklos kontrolei, valdymo sprendimams priimti, reguliavimui ir prognozavimui, įvairiems finansiniams rodikliams apskaičiuoti ir daugeliui kitų tikslų.

Svarbu analizuoti ne tik savo įmonės išlaidas, bet taip pat ir konkuruojančių įmonių, teigia A. Andrijauskienė (2004, p. 84). To nepadarius gali būti neigiamų pasekmių konkurencinėje rinkoje.

Visų pelno siekiančių įmonių pagrindinis tikslas yra uždirbti kuo daugiau pelno. Kaip teigia B. Martinkus, S. Žičkienė ir V. Žilinskas (2002, p. 35), pelnas gali būti didinamas, didinant gamybos ir realizavimo mastą, bendrąsias įplaukas arba mažinant gamybos ir realizavimo išlaidas.

Įmonių praktikoje susiduriama su labai įvairiomis išlaidomis. Tinkamas išlaidų klasifikavimas padeda greičiau ir objektyviau surinkti informaciją apie išlaidas įvairiais aspektais ir įvairiuose valdymo lygiuose. Manoma, jog nėra universalios išlaidų klasifikavimo sistemos, nes kiekviena įmonė turi skirtingus savo veiklos tikslus. Todėl kiekvienu atveju išlaidas reikia skirstyti pagal tai, kokie yra keliami tikslai. Anot J. Mackevičiaus (2003, p. 134) išlaidos dažniausiai klasifikuojamos šiais tikslais:

- *valdymo sprendimams priimti* (gerai parengta išlaidų klasifikavimo sistema padeda įmonių vadovams priimti teisingus valdymo sprendimus ir siekti numatytų tikslų);
- *įmonių veiklos analizei atlikti* (išlaidų klasifikavimas padeda geriau įvertinti tam tikras išlaidas, pagrįsti jų susidarymą, numatyti jų mažinimo rezervus);
- *produkcijos savikainai kalkuluoti* (tinkamai parengta išlaidų klasifikacija padeda gerokai tiksliau apskaičiuoti ne tik produkcijos vieneto, bet ir jos sudedamųjų dalių savikainą); Pavyzdžiui, siekiant apskaičiuoti išlaidos vienam prekinės produkcijos litui dėl kitų veiksmų, reikia pašalinti gatavų gaminių kainų pasikeitimo įtaką. Tam naudojamas kainų pasikeitimo indeksas, kuris apskaičiuojamas pagal formulę:

Kainų pasikeitimo indeksas = paskutinių metų produkcijos vieneto didmeninė kaina / pirmų metų produkcijos vieneto didmeninės kainos x 100.

- *kontrolei, reguliavimui ir prognozavimui* (tinkamas išlaidų klasifikavimas padeda įmonių vadybininkams kontroliuoti visų rūšių išlaidas visuose įmonės padaliniuose).

A. Jarugova (1991, p. 105) išskiria konkretesnius tikslus. Jis akcentuoja išlaidų apskaitos informacijos panaudojimą:

- mokesčių apskaičiavimui bei produkcijos kainos nustatymui;
- sprendimams dėl gamybos apimties bei gatavos produkcijos realizavimo;
- savikainos apskaičiavimui bei ūkinės veiklos kontrolei;
- įmonės veiklos rezultato apskaičiavimui bei atsargų įkainojimui;
 - racionaliam gamybos išteklių panaudojimui ir efektyviam gamybos apimties bei struktūros planavimui.

Išlaidų klasifikavimas turi labai svarbią reikšmę atliekant išlaidų analizę, teigia J. Mackevičiaus ir D. Poškaitės (1998, p. 361). Tinkamas išlaidų klasifikavimas padeda greičiau ir objektyviau surinkti informaciją apie išlaidas įvairiais aspektais ir įvairiuose valdymo lygiuose. C. Drury (1992, p. 23) teigia, jog informacija apie išlaidas turi priklausyti nuo to, kokios išlaidų apskaitos informacijos reikia. Ar įmonės veiklos analizei atlikti, ar tam tikriems valdymo sprendimams priimti.

J. Mackevičiaus (2003, p. 135) nuomone, išlaidų klasifikavimas kiekvienoje įmonėje, priklausomai nuo jos veiklos ypatybių, turėtų būti individualus. Jis padeda pasiekti ne tik įmonės, bet ir jos padalinių tikslus. Svarbu reglamentuoti išlaidų klasifikavimą pagal įskaitymą į savikainą (tiesioginės, netiesioginės) ir pagal išlaidų elgesį, susijusį su gamybos apimties kitimu (pastovios, kintamos, mišrios).

1.4.2. Tiesioginės ir netiesioginės išlaidos

Tiesioginės išlaidos, yra tokios išlaidos, kurios tiesiogiai įskaitomos į konkretaus produkto ar kito kalkuliacinio objekto savikainą. V. Jagminas (2008, p. 6) teigia, kad tiesioginės išlaidos lengvai susiejamos su konkretaus produkto gamyba (ar pardavimu) ir todėl įskaičiuojamos į konkretaus produkto savikainą tiesiogiai. Tiesioginės išlaidos skirstomos į du straipsnius:

- 1) tiesiogines medžiagų;
- 2) tiesiogines darbo išlaidas.

Prie tiesioginių materialinių išlaidų priskiriamos produkcijos gamybos metu sunaudotos pagrindinės žaliavos (medžiagos) ir komplektavimo gaminiai, kurie sudaro materialųjį produkcijos pagrindą arba įeina į produkcijos sudėtį ir be didelių papildomų sąnaudų gali būti priskirti prie konkrečių gaminių ar jų grupių. Daugumos pramonės šakų įmonėse materialinių išlaidų lyginamasis svoris produkcijos savikainoje sudaro net apie 85-90 proc. Jis apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\text{Gaminio lyginamasis svoris visoje prekinėje produkcijoje} = \frac{\text{atskiro gaminio prekinė produkcija}}{\text{visa prekinė produkcija}} \times 100$$

Būtina pažymėti, kad išlaidų susidarymą nagrinėjant gaminio pelningumą lemiančių veiksnių analizę tikslinga atlikti kainų indeksų metodu. Tam reikia turėti apskaitos duomenis apie konkrečių produktų kiekį, vieneto savikainą ir kainą. Kad išmatuoti kainų lygio kitimą įmonėje atskiroms prekėms arba bendrą gaminio produkcijos vertės kitimą skaičiuojamas kainų indeksas pagal formulę:

$$\text{Kainų indeksas} = (100 \times 100) / \sum (\text{gaminio lyginamasis svoris} / \text{gaminio kainos pasikeitimo indeksas})$$

Remiantis šiomis formulėmis analizuosime UAB „Televizoriai“ išlaidų tenkančių vienam prekinės produkcijos litui dinamiką.

Netiesioginės išlaidos negali būti tiesiogiai susietos su konkrečiu produkto gamyba. Netiesioginės gaminamų produktų išlaidos būna labai įvairaus pobūdžio. Anot V. Jagmino (2003, p. 38), netiesiogines išlaidas gaminamų produktų atžvilgiu, pirmiausia galima išskirti netiesiogines gamybines išlaidas, daromas gamybiniuose padaliniuose gaminant produktus. Tokioms išlaidoms priskiriamos darbuotojų, kurie tiesiogiai negamina produktų, bet sudaro sąlygas gamybai vykti, darbo užmokesčio išlaidos, (analizuojamoje įmonėje inžinerinių techninių darbuotojų darbo užmokesčiai), įvairios medžiagos ir žaliavos, kurios yra sunaudojamos pagalbinės gamybos metu neįeinančios į produkto sudėtį, gamybos įrenginių, patalpų eksploatavimas ir kt.

Autorius G. Kalčinskas (2003, p. 514), tiesiogines ir netiesiogines išlaidas išskiria pagal reikšmingumą arba kitaip tariant vaidmens gaminio sudėtyje požymių. Toks išlaidų klasifikavimas nėra teisingas ir gali būti sunkiai pritaikomas praktikoje. Remiantis minėtu klasifikavimo požymiu į pagamintos produkcijos pagrindines išlaidas reikėtų įtraukti ir santykinai mažos vertės išlaidas. Todėl išlaidas į pagrindines ir pridėtines tikslinga būtų klasifikuoti pagal ryšį su gamybos technologiniu procesu.

Netiesioginėms išlaidoms priskiriama ir atsargų, sunaudotų produkcijai pagaminti, atsivežimo išlaidos. 9-ajame VAS nurodoma, kad „atsargų gabenimo, sandėliavimo ir kitos išlaidos gali būti pripažintos sąnaudomis (pardavimo savikaina) tą patį laikotarpį, kai buvo patirtos, jei sumos yra nereikšmingos“.

Netiesioginių išlaidų įskaičiavimas į tam tikrų gaminių savikainą kelia žymiai daugiau problemų, nei tiesioginių išlaidų apskaita. V. Jagmino (2002, p. 42) nuomone, renkant netiesioginių išlaidų paskirstymo kriterijų visada reikia stengtis, kad jis kuo tiksliau parodytų skirstomų išlaidų indėlį į produktą, kuriems šios išlaidos paskirstomos, gamybą.

R. Kalčinskaitės (2007, p. 7) teigimu, egzistuoja nemažai netiesioginių išlaidų skirstymo kriterijų. Paprastai išskiriami šie pagrindiniai kriterijai, susiję su:

- darbo apmokėjimu (pvz., aptarnaujančių gamybos procesą padalinių išlaidos gali būti paskirstytos gaminamiems produktams pagal gamybinių padalinių darbuotojų darbo užmokestį);
- darbuotojų skaičiumi;
- žaliavų ir medžiagų sunaudojimu;
- gamybinių ir kitų patalpų naudojimu;

- technologinėmis operacijomis.

Dažnai tiesioginės ir netiesioginės išlaidos yra sutapatinamos su pagrindinėmis ir pridėtinėmis išlaidomis. Anot J. Mackevičiaus (2003, p. 154), tai neteisingas požiūris, nes minėtos išlaidų grupės yra išskirtos naudojant skirtingus klasifikavimo požymius.

Pagrindinės išlaidos yra priskiriamos tiesioginėms išlaidoms, o pridėtinės išlaidos – netiesioginėms (žiūrėti 1.3 pav.).

Pagrindinės išlaidos	Tiesioginės išlaidos
Pridėtinės išlaidos	Netiesioginės išlaidos

1.3 pav. **Pagrindinių, pridėtinių, tiesioginių ir netiesioginių išlaidų ryšys**

Šaltinis: Mackevičius, J. (2003). Valdymo apskaita: koncepcija, metodika, politika. Vilnius: TEV.

Matyti, jog netiesioginės išlaidos apima ne tik pridėtinės išlaidas, bet ir dalį pagrindinių išlaidų.

Pagrindinės išlaidos – tai išlaidos tiesiogiai susijusios su produkcijos gamybos technologija.

Pridėtinės išlaidos - tai išlaidos susijusios su gamybos valdymu ir organizavimu įmonėje.

Kaip teigia, R. Kačinskaitė (2007, p. 3) apskaičiuojant produktų gamybos savikainą, dažniausiai nekyla klausimų, kurie kaštai yra tiesioginiai, kurie – netiesioginiai. Paprastai gamyboje pakankamai ryškiai išsiskiria skirtumai tarp tų kaštų, kurie tiesiogiai dalyvauja produktų gamyboje, ir tų, kurių negalima tiesiogiai priskirti produktams arba ekonominiu požiūriu tai daryti būtų netikslinga.

Gamybos savikainos indeksas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$I = \sum q_1 z_1 / \sum q_1 z_0$$

I – savikainos indeksas;

q_1 – apyskaitiniais metais pagamintas produkcijos kiekis;

z_1 – produkcijos vieneto savikaina apyskaitiniais metais;

z_0 – produkcijos vieneto savikaina praėjusiais metais.

Apskaičiavus gamybos savikainą, galima pamatyti, kiek ir kokių išlaidų įmonė padaro gamindama tam tikrus produktus. Tokia informacija padeda vadovams nuspręsti, koku būdu ir kokius konkrečius gamybos kaštus galima sumažinti, pavyzdžiui, medžiagų keitimas kitomis, modernesnės gamybos įrangos įsigijimas, darbuotojų kvalifikacijos kėlimas ir panašios priemonės paprastai sumažina gamybos kaštus.

1.4.3. Pastovios, kintamos ir mišrios išlaidos

Pastovios išlaidos – tai tokios išlaidos, kurių kitimas tiesiogiai nepriklauso nuo gamybos apimties pasikeitimo. Jos gali būti vienodos keletą laikotarpių, teigia O. Gudaitienė (2005, p. 124). Anot J. Mackevičiaus (2003, p. 138), nereikėtų manyti, kad pastovios išlaidos apskritai nesikeičia. Juk tam tikra pastovių išlaidų dalis tenka gamybai organizuoti, o ne tik produkcijai gaminti. Pastovios išlaidos turi ypatybę kisti tam tikrais šuoliais, prekių gamybos ir pardavimų apimčiai viršijus ribą, nuo kurios jau reikia papildomų investicijų į įmonės veiklą, teigia V. Jagminas (2002, p. 35).

Kadangi pastovias išlaidas lemia įmonės gamybinis ekonominis potencialas, tai kuo labiau panaudojamas šis potencialas, tuo greičiau atsiperka pastovios išlaidos. Taigi, nepanaudotas potencialas didina pastovių išlaidų neefektyvumą, tai reiškia lėšos naudojamos be naudos.

K. Valužis (2007, p. 11) teigia, kad pastoviųjų išlaidų ir atskirų jų elementų konkretus atskyrimas, tiek analizuojant atskiro gaminio savikainą, tiek bendrus įmonės rezultatus, turi didžiulę reikšmę, siekiant efektyviau panaudoti gamybinius pajėgumus. Taip yra todėl, kad didėjant kintamosioms išlaidoms, didėja pagamintos produkcijos kiekis ir kartu mažėja pastoviųjų išlaidų dalis.

Atlikta mokslinių bazių analizė parodė, kad skirstant išlaidas į pastoviasias ir kintamasias labai svarbu išskirti bendras pastoviasias išlaidas ir produkcijos vienetui tenkančias pastoviasias išlaidas. Jei pastoviųjų išlaidų bendra suma nesikeičia, tai šių išlaidų suma tenkanti produkcijos vienetui, mažėja didėjant gamybos apimčiai ir didėja jai mažėjant.

Apibendrinant pastoviasias išlaidas galima teigti, kad pastovios išlaidos labai priklauso nuo gamybinės ir ekonominės aplinkos. Kuo efektyviau išnaudojamos visos tuo metu susiklosčiusios ekonominės ir gamybinės sąlygos, tuo didesnė tikimybė, kad realizavus produkciją gautos pajamos padengs ne tik visas kintamasias, bet ir visas pastoviasias išlaidas.

Kintamos išlaidos – tai tokios išlaidos, kurios kinta keičiantis gamybos apimčiai, jos tiesiogiai priklauso nuo pagaminamos produkcijos kiekio.

J. Mackevičius (2003, p. 142) kintamas išlaidas apibrėžia kaip išlaidas, kurios tiesiogiai priklauso nuo įmonės gamybos (veiklos) apimtys. Jos didėja arba mažėja atitinkamai didėjant arba mažėjant gamybos apimčiai.

Anot V. Jagmino (2002, p. 35), kintamosioms išlaidoms, atsižvelgiant į prekių apimtys pokyčius, gali būti priskiriamos labai įvairios tiek gamybinės, tiek pardavimų išlaidos. Kintamosios išlaidos, atsižvelgiant į jų pobūdį, pakitus prekių gamybos apimčiai, kinta labai skirtingai. Vienų dydis pakinta tolygiai gaminių apimtys pasikeitimui. Tai būdinga tiesiogiai su prekės gamyba susijusioms išlaidoms.

Vertinat elgesio požiūriu, visas kintamas išlaidas galima suskirstyti į šias grupes, teigia J. Mackevičius (2003, p. 142):

- *proporcingos* išlaidos – tai tokios išlaidos, kurios proporcingai didėja arba mažėja atitinkamai didėjant ar mažėjant veiklos apimčiai;
- *progresyvinės* išlaidos – tai išlaidos, didėjančios greičiau negu veiklos apimtys;
- *regresyvinės* išlaidos – tai tokios išlaidos, kurios didėjant veiklos apimčiai, absoliutine suma mažėja.
- *regresyvinės* išlaidos – tai išlaidos, kurios didėja lėčiau nei veiklos apimtys.
- *remanentinės* išlaidos – tai tokios kai greitai didėjant gamybos apimčiai didėja ir bendra išlaidų suma ir lėčiau mažėja mažėjant gamybai.
- *šuoliuojančios* išlaidos – tai išlaidos, kurios staigiai dėl vienokių ar kitokių priežasčių, padidėja arba sumažėja, tačiau turi tendenciją didėti.

Mišrios išlaidos – tai išlaidos, kurios turi tiek kintamų, tiek pastovių išlaidų savybių, teigia J. Mackevičius (2003, p. 149). Literatūroje šios išlaidos dar vadinamos pusiau kintamomis, kartais pusiau pastoviomis išlaidomis.

Mišrių išlaidų pavyzdžiais gali būti telefono paslaugų išlaidos: abonentinis mokestis – pastovioji išlaidų dalis, o mokestis už prakalbėtą laiką – kintamoji dalis; vilkikų nuoma – pastovus mokestis už pajudėjimą ir kintamas mokestis, priklausomai nuo nuvažiuotų kilometrų skaičiaus. Mišrios išlaidos kartais net apsunkina valdymo sprendimų priėmimo procesą, iškreipia rezultatus.

1.5. Sąnaudų mažinimo galimybės

Rinkos ekonomikos sąlygomis įmonės yra suinteresuotos mažinti visas gamybos išlaidas, nes nuo to priklauso rinkų išlaikymas. Pasak R. Krupausko (2008, p. 5), įmonei padidinti pajamas esant konkurencijai nėra paprasta, todėl žymiai lengviau yra sumažinti įmonės daromas išlaidas.

Nuoseklus sąnaudų tyrimas gali atskleisti jų mažinimo rezervus. Sąnaudų mažinimo ir pajamų didinimo būdų yra labai daug ir jie daugiausiai priklauso nuo įmonės veiklos ypatybių.

R. Urniežius (2004, p. 103) teigia, kad būdų materialiniams gamybos ištekliams taupyti yra daug. Tai – pažangios technikos diegimas, technologinių procesų tobulinimas, pakaitalų naudojimas, tinkamas materialinių vertybių laikymas, geras jų paruošimas gamybos procesui ir kt.

Anot G. Kalčinsko (2003, p. 159), svarbu išskirti gamybos išlaidų, t.y. savikainos mažinimo veiksnius:

I grupė. Gamybos techninio lygio kėlimo: esamos technikos ir technologijos tobulinimas, ekonomiškė medžiagų naudojimas, gaminių konstrukcijų tobulinimas, kiti veiksniai, turintys įtakos gamybos lygiui.

II grupė. Gamybos organizavimo tobulinimas: gamybos specializacijos plėtimas, gamybos organizavimo ir jos aptarnavimo tobulinimas, darbo organizavimo gerinimas, gamybos valdymo tobulinimas ir išlaidų mažinimas, geresnis pagrindinių fondų naudojimas, materialinio techninio aprūpinimo gerinimas, transporto išlaidų mažinimas, įvairių nuostolių pašalinimas ir kiti veiksniai, turintys įtakos gamybos organizavimo procesui.

III grupė. Gamybos apimtys ir produkcijos struktūros pasikeitimas: išlaidų sumažėjimas dėl gamybos apimtys augimo (sąlygiškai – pastoviųjų išlaidų santykinis sumažėjimas) ir sąlyginis amortizacinių atskaitymų sumažėjimas; produkcijos struktūros pasikeitimas; produkcijos kokybės gerinimas.

IV grupė. Geresnis gamtos išteklių naudojimas.

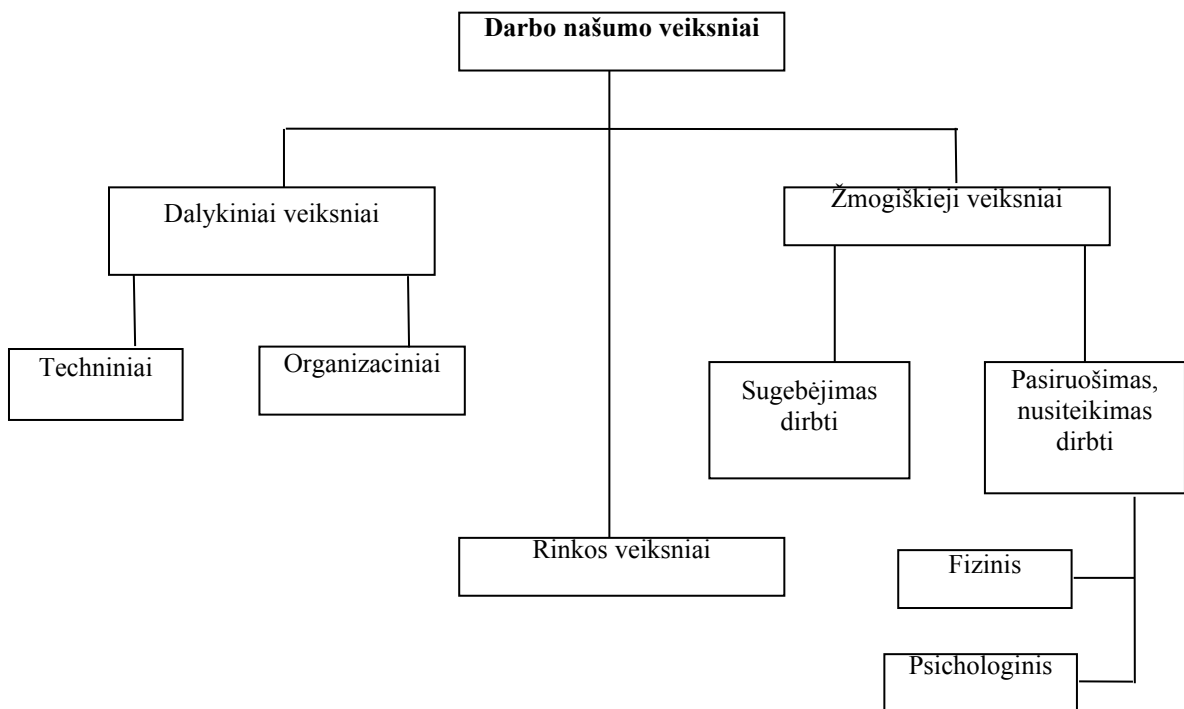
V grupė. Naujų rinkų užėmimas, jų išplėtimas.

A. Andrijauskienė (2004, p. 78) teigia, kad savikainos mažinimas yra pagrindinis įmonės tikslas, nes nuo jo priklauso įmonės pelnas ir gebėjimas išsilaikyti konkurencinėje rinkoje ir savikainos mažinimo veiksniai skirsto taip:

- gamybos organizavimo tobulinimas – taupiai naudojami turimi materialiniai ištekliai, tobulinamas darbo organizavimas ir valdymas, plėtojamas gamybos specializavimas;
- gamybos technologinio lygio modernizavimas – diegiamos naujos technologijos ekonomiškai naudojamos medžiagos bei kiti gamybos veiksniai;
- gamybos apimtys didinimas – padidinus gamybos apimtį, mažėja vidutinės pastovios išlaidos ir gaminio vieneto savikaina;
- naujovių diegimas;
- gamtinių išteklių optimalus panaudojimas;
- darbo našumo didinimas – kylant darbo našumui, didėja gamybos apimtys, todėl mažėja savikaina.

Pagrindiniai gamybos išlaidų mažinimo rezervai yra tolesnis darbo našumo didinimas, materialinių darbo sąnaudų mažinimas, darbo laiko ekonomija dėl geresnio įrengimų panaudojimo ir kt. Didėjant darbo našumui, produkcijos savikaina mažėja, nes mažėja gyvojo darbo sąnaudos produkcijos vienetui, drauge mažėja ir darbo užmokestis produkcijos vienetui, teigia G. Kalčinskas (2003, p. 160). Antra, produkcijos savikaina mažėja, todėl, kad, kylant darbo našumui, didėja gamybos apimtis, taigi mažėja ir sąlygiškai pastovios išlaidos produkcijos vienetui.

Anot B. Martinkaus, A. Sakalo, A. Savanevičienės (2006, p. 135) darbo jėga yra aktyvusis gamybos veiksnys, darbo procese sujungiantis gamybos objektus ir gamybos priemones, todėl ypač daug dėmesio turi būti skiriama darbo našumo veiksniams. Darbo našumo įtaką darantys veiksniai pateikti 1.3 paveiksle.

1.4 pav. Darbo našumui įtaką darantys veiksniai

Šaltinis: Martinkus, B., Sakalas, A., Savanevičienės, A. (2006). Darbo išteklių ekonomika ir valdymas: vadovėlis. Kaunas. Technologija.

Detaliau reikėtų panagrinėti techninius ir organizacinius darbo našumo veiksnius. Tobulėjant technikai, gamybos priemonių veiksnio svarba nuolatos augo, teigia J. Mackevičius (2005, p. 306). Gamybos priemonės ir darbo jėga glaudžiai susiję ir vienas kitą veikia. Labai svarbu yra atsižvelgti į darbo jėgos ir gamybos priemonių naudojimo santykį, į techniką žiūrint kaip į žmogaus darbo našumo didinimo veiksnį.

Kalbant apie technines priemones, sąlygojančias darbo našumo augimą, reikia paminėti tokius aspektus kaip gamybos priemonių racionalizavimą, techninės pažangos poveikį. Kitas labai svarbus veiksnys, darantis įtaką darbo našumui, yra organizacinės priemonės. Čia reikia paminėti du organizacinius aspektus: organizacinės priemonės, gerinančios gamybos organizavimą ir darbo organizavimo tobulinimas.

Pasak B. Martinkaus, G. Vaičiūno, R. Venskaus (2005, p. 90) nuo darbo organizavimo priklauso įmonės veiklos rezultatai, todėl jį reikia nuolatos gerinti ir tobulinti, sudaryti optimalias darbo sąlygas. Tai galima pasiekti įgyvendinant ir tobulinant darbo pasidalijimą; kooperavimą; diegiant naujus darbo metodus; gerinant darbo sąlygas; darbo ir poilsio režimą; keliant darbuotojų kvalifikaciją ir kt.

2. UAB „TELEVIZORIAI“ SĄNAUDŲ ANALIZĖ IR JŲ MAŽINIMO GALIMYBĖS

2.1. Įmonės valdymo struktūra ir trumpa veiklos apžvalga

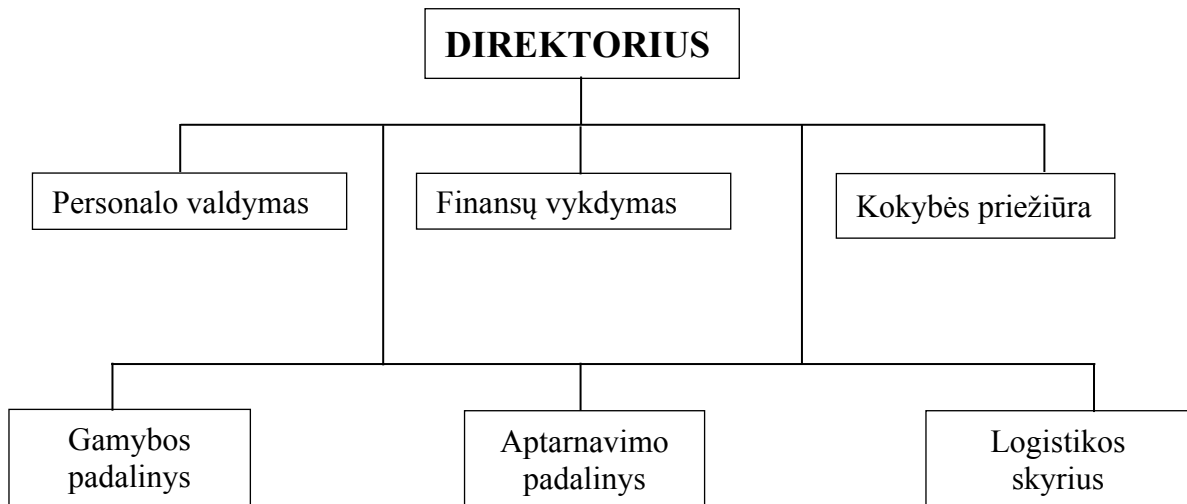
UAB „Televizoriai“ buvo įkurta 2004 m. lapkričio mėn. 23 d. Šiaulių miesto savivaldybėje. Įmonė savo gamybinę veiklą vykdo Šiauliuose. Bendras gamybinių ir buitinių patalpų plotas viršija 6000 m². Įmonės gamybos baras išdėstytas dvejose patalpose, kurių plotas 3000 m². Šiuose baruose sumontuoti du gamybiniai konvejeriai, vienoje iš patalpų ir greta antrosios įrengtos techninės bei administracinės patalpos, kas užtikrina lankstų bei operatyvų gamybos aprūpinimą ir valdymą. Įmonė gamybai naudoja konvejerį – tai lanksti modulinė "O" formos vieno aukšto transporto sistema, specializuota spalvotų televizorių gamybai. Konvejerio našumas – 120 vnt./val. (gaminamų TV įstrižainės 14“ – 29“). Per mėnesį įmonė gali pagaminti iki 150000 vnt. televizorių. Įmonė bendradarbiauja su Vakarų ir Rytų įmonėmis – televizorių gamintojomis. Taip pat įmonėje diegiamos pažangios gamybos technologijos, naudojama moderni šiuolaikiška technika. Vis labiau yra plečiamas aptarnavimo tinklas ir 2012 metų pradžioje bendrovė planuoja išplėsti savo garantinio aptarnavimo tinklą ir po daugelį mažesnių Lietuvos miestų.

Dabar įmonė turi 6 metų darbo patirtį plataus asortimento televizorių gamyboje. Įmonė bendradarbiauja su Kinijos, Malaizijos, Korėjos, Rusijos, bei Europos rinkomis. Be to vienas iš įmonės deklaruojamų privalumų yra gerai išvystytas logistikos skyrius. UAB „Televizoriai“ dirba su didžiausiomis ir perspektyviausiomis logistikos kompanijomis Lietuvoje, vienas iš privalumų įmonei yra tas, kad Lietuvoje logistikos paslaugų kainos yra vienos iš žemiausių Europos Sąjungoje, todėl UAB „Televizoriai“ savo klientams gali pateikti geriausius ir palankiausius pasiūlymus transportavimui į Europos šalis.

2006 m. liepos 4 dieną Tarptautinė nepriklausoma vertinimo ir sertifikavimo organizacija „Lloyd's Register Quality Assurance (LRQA) Lietuva“ įmonei suteikė sertifikatą patvirtinantį, kad įmonėje yra įdiegta kokybės vadybos sistema atitinka LST EN ISO 9001:2000 standarto reikalavimus.

Įmonė dirba remdamasi šūkiu „Neapsunkinkite savęs mintimis apie PREKYBĄ... Leiskite mums GAMINTI Jums“ („...Keep Your mind free for MARKETING... and let us do PRODUCTION for You!“), kuris patvirtina įmonės koncepciją. Jis atspindi svarbiausią tikslą – užtikrinti, kad įmonės „Televizoriai“ gaminama produkcija tenkintų klientų poreikius bei suteiktų jiems pageidaujamą komfortą.

Įmonės augimas ir įsitvirtinimas tarptautinėje rinkoje buvo pasiektas ne tik naujų kokybiškų produktų ir technologijų įvedimu į rinką, bet ir kvalifikuotų darbuotojų indėliu. Šiuo metu įmonėje dirba 100 darbuotojų. Darnus kolektyvas, kvalifikuoti darbininkai, savo srities specialistai dirba pagal vieningą programą, garantuojančią tik kokybiško gaminio tiekimą.

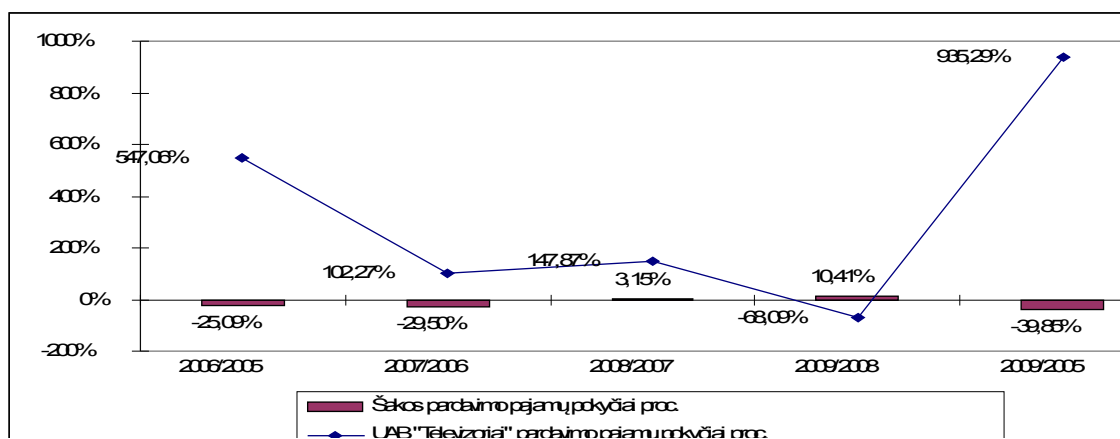

2.1 pav. Įmonės valdymo struktūra

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ vadybos sistemos dokumentacija

Pagal struktūrą, įmonė turi tris padalinius: gamybos, aptarnavimo ir logistikos. Taip pat yra trys valdymo grupės: personalo valdymo, finansų vykdymo ir kokybės priežiūros. Komercijos padaliniui vadovauja komercijos direktorius. Jam pavaldūs pardavimų ir eksporto skyrių vadovai, kurie yra atsakingi už pardavimus. Gamybos padaliniui vadovauja gamybos direktorius. Jam pavaldūs dviejų cechų viršininkai. Gamybos padalinyje dirba beveik dauguma darbuotojų. Kvalifikuoti darbininkai, savo srities specialistai, dirba pagal vieningą programą, garantuojančią tik kokybiško gaminio tiekimą.

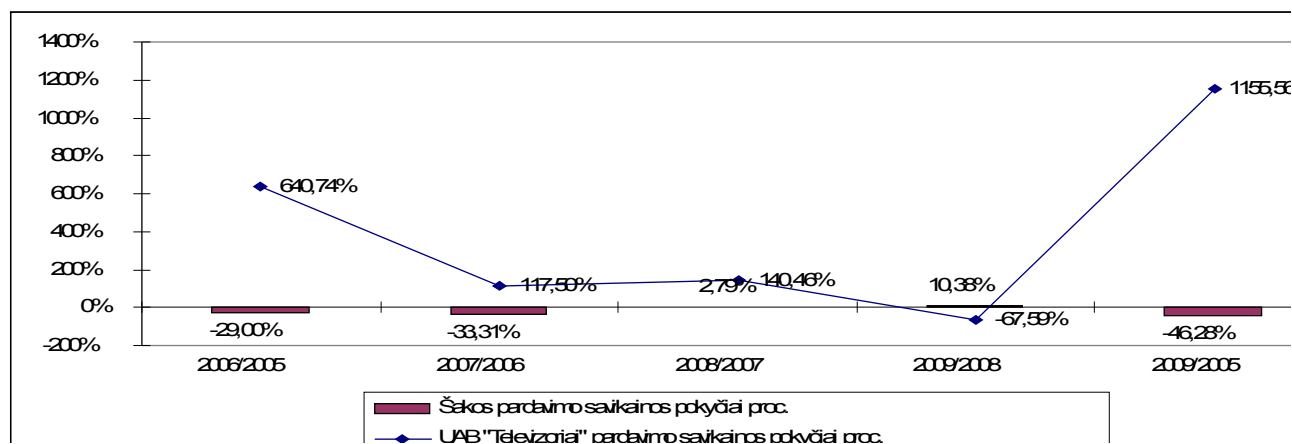
Makroekonominiu lygiu UAB „Televizoriai“ yra viena iš vidutiniškai 60-ties įmonių priklausančių radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamybos šakai. Norėdami išsiaiškinti įmonės lygį šakoje palyginamuoju metodu išanalizavome įmonės ir šakos pardavimų pajamų, pardavimų savikainos, bendrojo pelno ir veiklos sąnaudų rodiklių pokyčius 2005 – 2009 m. Analizuojami rodikliai pateikiami žemiau esančiuose paveiksluose.

2.2 pav. Šakos ir UAB „Televizoriai“ pardavimo pajamų pokyčių 2005 – 2009 m. palyginimas

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ ir statistikos departamento duomenimis.

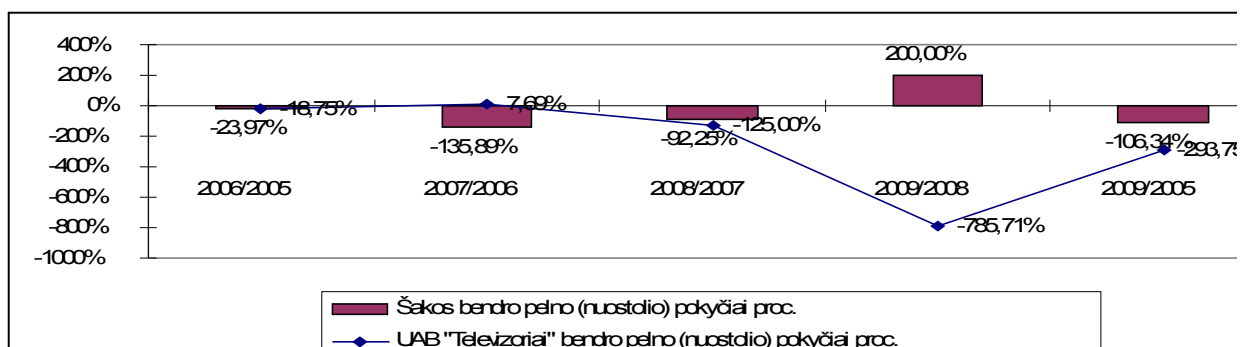
Išanalizavus pardavimų pajamas pokyčius šakoje, matyti, kad visu analizuojamu 2005 – 2009 m. laikotarpiu jos kito netolygiai ir nors 2008 – 2009 m. pastebimas 10,41% augimas, tačiau per visą analizuojamą laikotarpį pardavimų pajamos šakoje sumažėjo 39,85%. Tuo tarpu UAB „Televizoriai“ pardavimo pajamos per tą patį laikotarpį stipriai išaugo ir per 2005 – 2009 m. pastebima, kad įmonėje pardavimų pajamos išaugo net 935,29%. Be to, pastebime, kad įmonėje pardavimų pajamos visu analizuojamu laikotarpiu augi, ir tik 2008 – 2009 m. stebimas 68,09% sumažėjimas, tokiems pokyčiams įtakos turėjo, tai, kad UAB „Televizoriai“ 2008 m. buvo pasirašiusi trumpalaikę bendradarbiavimo sutartį su viena Rusijos televizorių gamybos ir platinimo kompanija, kas ženkliai padidino pardavimų pajamas analizuojamoje įmonėje. Kadangi sutartis buvo pasirašyta trumpalaikė, tai 2009 m. įmonės pardavimų pajamos vėl sugrįžo į 2006 – 2007 m. lygį.

2.3 pav. Šakos ir UAB „Televizoriai“ pardavimo savikainos pokyčių 2005 – 2009 m. palyginimas

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ ir statistikos departamento duomenimis.

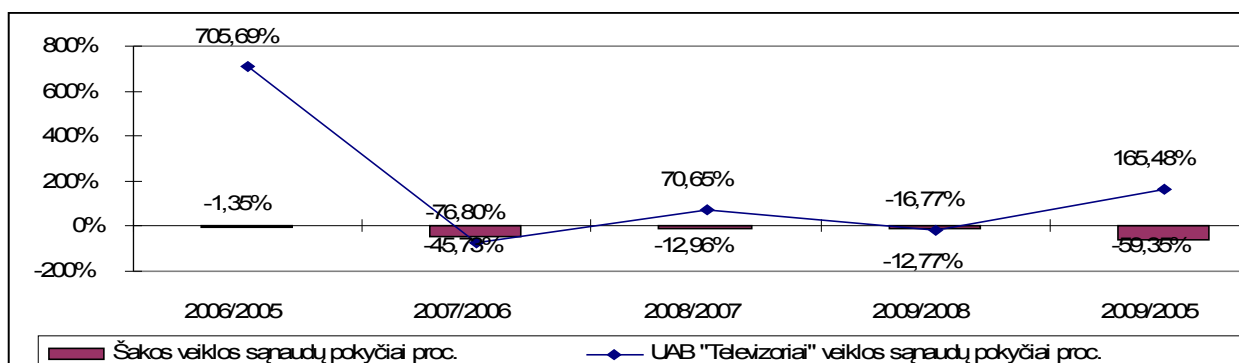
Pardavimų savikainos kitimo situacija analogiška, kaip ir pardavimo pajamų ir šakoje, ir įmonėje. Pagal 2.3 paveikslo duomenis matyti, kad pardavimo savikaina šakoje per analizuojamą laikotarpį sumažėjo, o UAB „Televizoriai“ – ženkliai išaugo. Įmonės pardavimo savikaina per analizuojamą 2005 – 2009 m. laikotarpį išaugo net 1.155,56%. Atsižvelgiant į įmonės pardavimo savikainos ir Eurostat duomenų bazėje pateikto infliacijos lygio šalyje 2005 – 2009 m. duomenis, galima daryti prielaidą, kad UAB „Televizoriai“ pardavimo savikainos kitimui įtakos turėjo kainų lygio pasikeitimai šalyje, taip pat ir PVM tarifo pokyčiai analizuojamu laikotarpiu.

2.4 pav. Šakos ir UAB „Televizoriai“ bendro pelno pokyčių 2005 – 2009 m. palyginimas

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ ir statistikos departamento duomenimis.

Tačiau, nepaisant atvirkštinių šakos ir įmonės pardavimo pajamų ir savikainos pokyčių, bendrasis pelnas šakoje ir įmonėje per analizuojamąjį 2005 – 2009 m. laikotarpį sumažėjo, tačiau nors ir bendrasis pelnas mažėjo, šakoje jis buvo gaunamas, priešinga situacija yra UAB „Televizoriai“ rezultatuose, kur pelnas visu analizuojamu laikotarpiu mažėjo, o 2009 m. įmonė patyrė 315 tūkst. Lt nuostolį. Tokiems įmonės pelno (nuostolio) pokyčiams daugiausiai įtakos turėjo 2005 – 2009 m. išaugusios veiklos sąnaudos, kurių procentiniai pokyčiai pateikti 2.5 paveiksle.

2.5 pav. Šakos ir UAB „Televizoriai“ veiklos sąnaudų pokyčių 2005 – 2009 m. palyginimas

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ ir statistikos departamento duomenimis.

Veiklos sąnaudos UAB „Televizoriai“ kito netolygiai, o šakoje analizuojamu laikotarpiu veiklos sąnaudos pastoviai mažėja ir per visą analizuojamą laikotarpį sumažėja 59,35%. Tuo tarpu įmonėje veiklos sąnaudos 2005 – 2006 m. labai žymiai išauga, 2006 – 2007 m. – sumažėja, 2007 – 2008 m. vėl išauga, 2008 – 2009 m. – mažėja, o per visą analizuojamą laikotarpį išauga 165,48%.

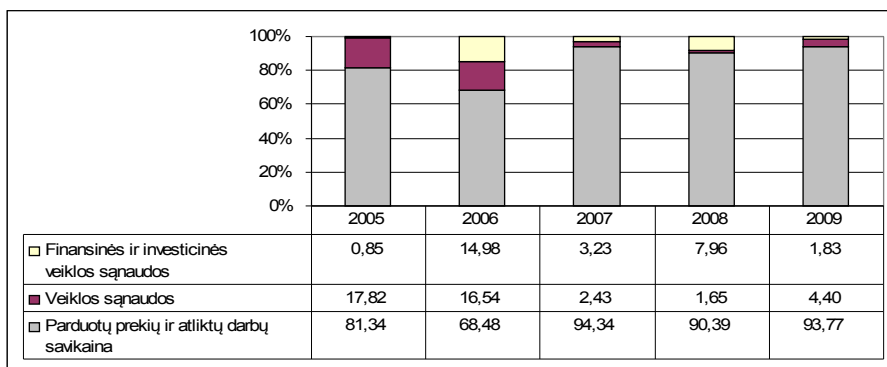
Taigi išanalizavus duomenis galima teigti, kad įmonės veiklos sąnaudų, pardavimo pajamų, pardavimo savikainos ir bendrojo pelno pokyčiai 2005 – 2009 m. buvo netiesiogiai priklausomi šakos rodiklių pokyčiams.

2.2. Įmonės“ sąnaudų sudėtinių dalių analizė

UAB „Televizoriai“ greta pagrindinės įmonės veiklos - televizorių gamybos, teikia paslaugas užsienio partneriams (išrenka senus televizorius). Dėl vykdomos papildomos nuolatinės veiklos įmonė patiria papildomas sąnaudas, pvz. transporto paslaugos, muitinės procedūros ir kt.

Siekiant įvertinti sąnaudų kitimą, pirmiausia reikia jas išskaidyti pagal grupes ir ištirti atskiros grupės kitimą. UAB „Televizoriai“ patiriamas sąnaudas sudaro:

- Parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos sąnaudos;
- Veiklos sąnaudos;
- Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos.

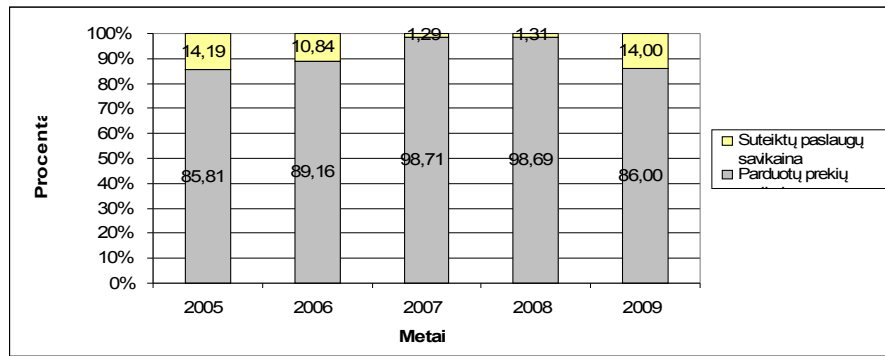
2.6 pav. 2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ sąnaudų struktūra

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Iš 2.6 pav. matyti, kad didžiausią UAB „Televizoriai“ sąnaudų dalį per visą analizuojamą laikotarpį sudaro parduotų prekių ir atliktų darbų savikaina. Remiantis UAB „Televizoriai“ pelno nuostolių ataskaita galima teigti, kad didžiausia parduotų prekių ir atliktų darbų savikaina buvo 2008 m. ir tai sudarė 104,76 mln. Lt. (90,39 proc. visų įmonės sąnaudų). Didžiausią dalį visose įmonės sąnaudose parduotų prekių ir atliktų darbų savikaina sudarė 2007 m., t.y. 94,34 proc. (43,5 mln. Lt.). Tam įtakos turėjo sumažėjusios veiklos sąnaudų, bei finansinės ir investicinės veiklos sąnaudų dalis visose įmonės sąnaudose 2007 m. Lyginant su 2006 m. šių sąnaudų dalis visose įmonės sąnaudose sumažėjo beveik 6 kartus. Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos 2006 m. sudarė 14,98 proc. (4,38 mln. Lt.), o 2007 m. 3,23 proc. (1,4 mln. Lt.) visų įmonės sąnaudų, veiklos sąnaudos 2006 m. sudarė 16,54 proc. (4,83 mln. Lt.), o 2007 m. tik 2,43 proc. (1,12 mln. Lt.) visų įmonės sąnaudų. Iš pelno nuostolio ataskaitos matyti, kad veiklos sąnaudos 2006 m. buvo didžiausios per visą analizuojamą laikotarpį dėl didelių administracijos darbuotojų atlyginimų, kuro, elektros bei nuomos sąnaudų. Iš pateiktų UAB „Televizoriai“ finansinių ataskaitų yra žinoma, kad 2007 m. įmonės gamyba buvo vykdoma kitoje įmonėje, todėl visi minėti rodikliai 2007 metais mažesni.

Mažiausią parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos dalis visose įmonės sąnaudose buvo 2006 m. ir tai sudarė 68,48 proc. (20,08 mln.). Iš pelno nuostolio ataskaitos matyti, kad parduotų prekių ir atliktų darbų savikaina 2006 m. buvo mažiausia per visą analizuojamą laikotarpį. Iš 2.6 pav. matyti, kad tais metais finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos visose įmonės sąnaudose buvo didžiausios per visą analizuojamą laikotarpį 14,98 proc. lyginant su 2005 m. jų dalis visose įmonės sąnaudose padidėjo 17 kartų. UAB „Televizoriai“ dirba su užsienio partneriais, todėl finansinės ir investicinės veiklos sąnaudoms labai daug reikšmės turi valiutų kursų santykių pasikeitimai, taip pat dalis finansinių ir investicinių sąnaudų patiriama dėl įmonės išmokamos paskolos.

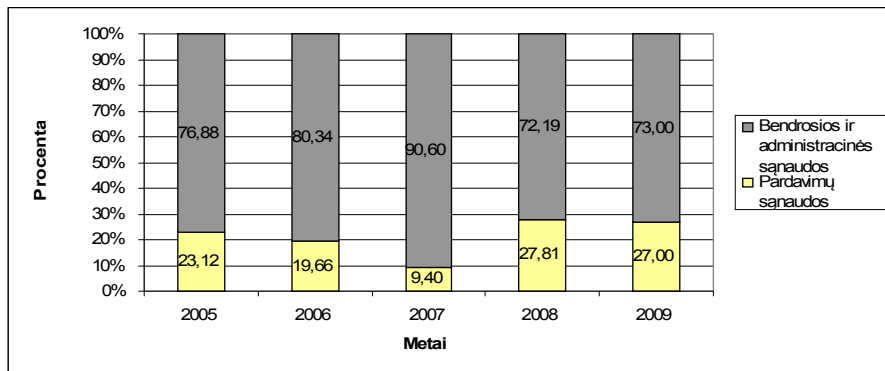
2.7 pav. vaizduojama parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos struktūra. Įmonės finansinės atskaitomybės dokumentuose nurodoma, kad parduotų prekių ir atliktų darbų savikaina susideda iš: parduotų prekių savikainos ir suteiktų paslaugų savikainos. Tai pat įmonės aiškinamajame rašte nurodoma, kad prie parduotų prekių savikainos priskiriamos tik tiesioginės ir netiesioginės gamybos išlaidos.

2.7 pav. 2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos struktūra

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Iš 2.7 pav. aiškiai matyti, kad parduotų prekių savikainos dalis visu analizuojamu laikotarpiu sudaro daugiau nei 85 proc. parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos. Nuo 2005 m. iki 2007 m. šio rodiklio dalis parduotų prekių ir atliktų darbų savikainoje didėjo. Lyginant 2005 m. su 2007 m. padidėjo 12,9 proc. ir 2007 m. sudarė 98,71 proc. visų parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos. Tam įtakos turėjo, augančios žaliavų ir komplektavimo medžiagų kainos, tai pat kitos netiesioginės gamybos sąnaudos Lyginant 2005 m., kada suteiktų paslaugų savikainos dalis buvo didžiausia per visą analizuojamą laikotarpį ir sudarė 14,19 proc. (0,38 mln. Lt.) parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos, su 2007 m. šio rodiklio dalis sumažėjo 11 kartų ir sudarė 1,29 proc. (0,56 mln. Lt.) parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos. Didžiausia parduotų paslaugų savikaina per visą analizuojamą laikotarpį buvo 2009 m. (4,7 mln.Lt.) Nuo 2005 m. iki 2009 m. ji išaugo 4,3 mln. Lt., t.y. 91 proc. Tam daugiausiai įtakos turėjo ženkliai išaugusios sandėlių nuomos kainos (98 proc.) transporto nuomos kainos (97 proc.). Kadangi sąnaudų didžiausia dalis tenka parduotų prekių savikainai, ji bus nagrinėjama detaliau kituose skyriuose.

2.8 pav. 2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ veiklos sąnaudų struktūra

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Iš 2.8 pav. matyti, kad bendrosios ir administracinės sąnaudos visu analizuojamu laikotarpiu sudarė daugiau nei 70 proc. visų veiklos sąnaudų. Nuo 2005 m. iki 2009 m. bendrosios ir administracinės veiklos sąnaudos padidėjo 62 proc. ir 2009 m. sudarė 1,16 mln. Lt. Didžiausią visų veiklos sąnaudų dalį analizuojamu laikotarpiu bendrosios ir administracinės sąnaudos sudarė 2007 m. (1,01 mln. Lt.). Kaip jau buvo minėta 2007 m. įmonė savo gamybinę, paslaugų veiklą vykdė kitoje įmonėje, tai daugiau nei 2 kartus sumažino pardavimų sąnaudų dalį veiklos sąnaudose, lyginant su kitais analizuojamais metais. Per visą analizuojamą laikotarpį bendrosios ir administracinės sąnaudos 2006 m. buvo didžiausios (3,88 mln. Lt.). Tam įtakos turėjo administracijos atlyginimų padidėjimas, jis 2006 m. buvo didžiausias (0,6 mln. Lt.) UAB „Televizoriai“ gamybos proceso metu patirtas sąnaudas tokias kaip: elektra, nuoma, šildymas priskiria prie bendrų ir administracinių sąnaudų. Todėl bendrosios ir administracinės sąnaudos detaliau bus analizuojamos gamybos sąnaudų analizėje.

Pardavimų sąnaudų dalis visose veiklos sąnaudose iki 2008 m. didėjo ir 2008 m. sudarė 27,81 proc. (0,53 mln. Lt.) visų veiklos sąnaudų. Pardavimų sąnaudos per visą analizuojamą laikotarpį buvo didžiausios 2006 m. 0,95 mln. Lt. Tam didžiausios įtakos turėjo logistikos darbuotojų darbo užmokestis 0,5 mln. Lt.

2.3. Įmonės produkcijos savikainos analizė

Kaip pažymi K. Valužis (2001, p. 176), produkcijos savikaina yra pinigais išreikšta produkcijos vertės dalis, kurią sudaro išlaidos sunaudotos gamybos priemonėms ir darbo

apmokėjimui. Pagrindas įmonės sankaupoms didinti, prekių kainoms mažinti ir konkurencingumui didinti yra sistemingas produkcijos savikainos mažinimas.

Mūsų analizuojamoje įmonėje taikomas vadinamasis tiesioginių išlaidų apskaitos ir įskaičiavimo į gaminamos produkcijos savikainą būdas dar kitaip vadinamas daliniu, kuris realizuojamas kintamuoju kalkuliavimu. Jo esmė yra ta, kad į produkcijos savikainą įskaičiuojamos tik tiesioginės bei netiesioginės gamybos išlaidos, kurias be didelių darbo sąnaudų galima priskirti tam tikrų gaminių savikainai. Pagal šį kalkuliavimo metodą Pelno (nuostolio) ataskaitos rodiklyje „parduotų prekių savikaina“ iš esmės atspindima gamybinė produktų savikaina, o veiklos sąnaudose – visos bendrosios (taip pat ir pardavimų) išlaidos. Faktinė pilnoji gaminių savikaina gali būti sužinoma tik ataskaitinio laikotarpio pabaigoje, kai metams pasibaigus sužinoma netiesioginių išlaidų daugiklio suma. Mūsų manymu, įmonės pasirinktas savikainos kalkuliavimo metodas labai tinkamas šiai įmonei visų pirma jau dėl to, kad įmonė gamina nevienarūšę produkciją ir visų bendrųjų kaštų paskirstymas gaminiams būtų labai imlus darbu ir brangus procesas.

Savikainą analizuojame tam tikru nuoseklumu: pirmiausia remiantis įmonės duomenimis nustatome, kaip įvykdytas savikainos planas ir kaip pakito savikainos lygis ir jos struktūra per analizuojamus metus. Toliau savikainą analizuojame pagal atskirus išlaidų straipsnius, kad galėtume atskleisti atskirų veiksmų įtaką produkcijos savikainos plano vykdymui, bei atskleisti vidinius įmonės rezervus jai mažinti.

2.3.1. Bendros produkcijos savikainos plano įvykdymo vertinimas

Kiekvienai įmonei labai svarbu planuoti savo veiklą. Tam yra sudarinėjami įmonių veiklos planai, kurių pagalba vėliau skaičiuojamos išlaidos vienam prekinės produkcijos litui, bei jų sumažėjimas palyginti su praėjusiais metais. Kaip analizuojama įmonė vykdė savikainos planą 2005 – 2009 metais matyti žemiau pateiktoje 2.1 lentelėje (atliekant skaičiavimus, remtasi įmonės gamybinės veiklos duomenimis).

2.1 lentelė

Produkcijos savikainos plano įvykdymas 2006 – 2009 m.

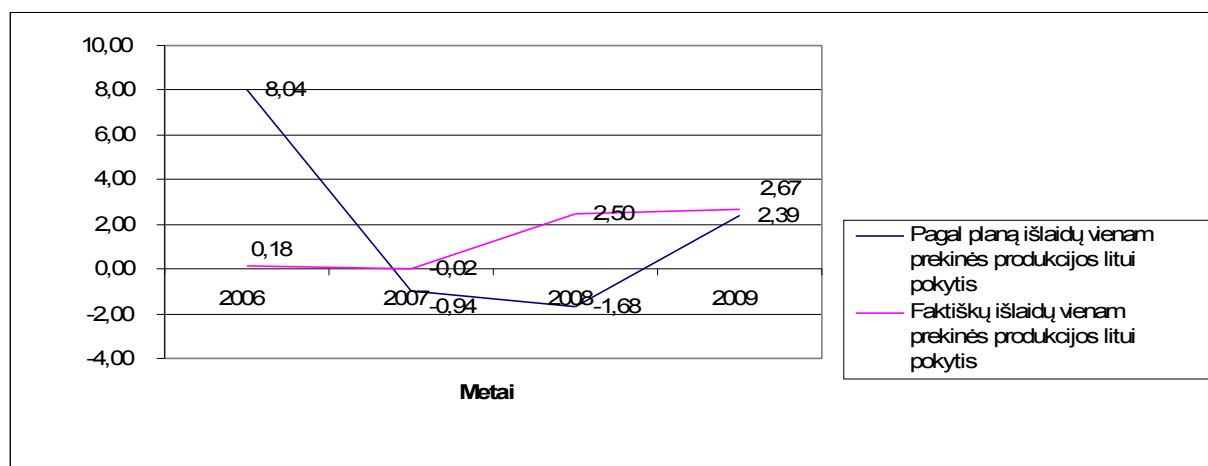
Eil. Nr.	Rodiklis	2005	2006	2007	2008	2009
1.	Planinė visos prekinės produkcijos savikaina pagal patvirtintą planą (Lt.)	2.521.564	18.102.355	44.074.302	105.057.430	27.403.447
	Visos faktiškai pagamintos prekinės produkcijos (Lt.):					
2.	a) planinė savikaina	2.481.443	18.658.004	43.034.423	103.209.616	27.103.005
3.	b) faktinė savikaina	2.351.893	17.858.121	43.026.627	103.210.913	29.233.683

2.1 lentelės tęsinys

4.	Planinė prekinės produkcijos apimtis įmonės didmeninėmis kainomis be PVM (Lt.)	2.390.790	18.579.343	44.803.400	105.000.400	28.060.045
	Faktiška visos prekinės produkcijos apimtis (Lt.)					
5.	a) plane numatytais kainomis	2.232.728	16.960.243	44.151.482	107.651.035	30.017.415
6.	b) apyskaitiniais metais buvusiomis kainomis	2.232.728	16.960.243	44.151.482	107.651.035	30.017.415
7.	Nustatyta tvarka pakeistų kainų įtaka visos prekinės produkcijos savikainai (pabrangimas +, atpigimas -)		25.440,76	-13.906,34	95.771,86	105.443,25
8.	Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui pagal patvirtintą planą ct. (1/4)	105,47	97,43	98,37	100,05	97,66
	Išlaidos vienam faktiškai pagamintos prekinės produkcijos litui (ct.):					
9.	a) pagal planą, perskaičiuotą faktiškam produkcijos kiekiui ir asortimentui (2/5)	111,14	110,01	97,47	95,87	90,29
10.	b) apyskaitiniais metais buvusiomis kainomis (3/6)	105,34	105,29	97,45	95,88	97,39
11.	c) plane numatytais kainomis ((3+-7)/5)		105,44	97,42	95,96	97,74
	Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui sumažėjimo %, palyginti su praėjusiais metais					
12.	a) pagal patvirtintą planą		7,62	-0,96	-1,71	2,39
13.	b) pagal planą, perskaičiuotą faktiškam produkcijos kiekiui ir asortimentui		-4,30	-0,04	2,54	9,76
14.	c) apyskaitiniais metais buvusiomis kainomis		0,17	-0,02	2,54	2,66

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Kaip matome pagal aukščiau pateiktos lentelės duomenis išlaidos vienam prekinės produkcijos litui pagal patvirtintą planą kito netolygiai (nuo 105,47 ct. 2006 m. iki 97,39 ct. 2009 m.). Iš 2.1 lentelėje pateiktų duomenų matyti, jog produkcijos savikainos sumažinimo užduotis pagal patvirtintą planą buvo neįvykdyta 2007 ir 2008 m. Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui sumažinimo užduotis pagal planą, perskaičiuotą faktiškam produkcijos kiekiui ir asortimentui neįvykdyta 2006 ir 2007 m., o apyskaitiniais metais buvusiomis kainomis užduotis neįvykdyta 2007 m. Išlaidos vienam faktiškai pagamintos produkcijos litui 2006 m. pagal planą turėjo gerokai daugiau sumažėti. Tokiam nukrypimui nuo plano įtakos turėjo padidėję kainos ir tarifai žaliavoms, medžiagoms bei elektrai ir šiluminei energijai. 2.9 paveiksle pavaizduota faktinis ir planinis išlaidų vienam prekinės produkcijos litui pokytis.

2.9 pav. Faktinis ir planinis išlaidų vienam prekinės produkcijos litui pokytis

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis 2.1 lentelės duomenimis.

Remiantis aukščiau pateikto paveikslo duomenimis ir kiekvienų metų planus palyginus su faktu galime teigti, kad 2006 metais įmonė gavo išlaidų prekinėi produkcijai poreikvojimą, o 2007 – 2009 metais - ekonomiją. (žiūrėti 2.2 lentelėje)

2.2 lentelė

Viršplaninė ekonomija arba poreikvojimas 2006 - 2009 m.

Rodikliai	2005	2006	2007	2008	2009
1. Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui pagal patvirtintą planą ct. (1/4)	105,47	97,43	98,37	100,05	97,66
2. Planinė prekinės produkcijos apimtis įmonės didmeninėmis kainomis be PVM (Lt)	2.390.790	18.579.343	44.803.400	105.000.400	28.060.045
3. Faktiška visos prekinės produkcijos apimtis (Lt)	2.232.728	16.960.243	44.151.482	107.651.035	30.017.415
4. Pagal planą buvo numatyta sumažinti išlaidas:					
5. Vienam prekinės produkcijos litui (sumažėjimas +)		8,04	-0,94	-1,68	2,39
6. Visai prekinėi produkcijai (sumažėjimas +)		1.493.779,18	-421.151,96	-1.764.006,72	670.635,08
7. Faktiškai išlaidos sumažėjo:					
8. Vienam prekinės produkcijos litui (sumažėjimas +)		0,18	-0,02	2,5	2,67
9. Visai prekinėi produkcijai (sumažėjimas +)		30.528,44	-8.830,30	2.691.275,88	801.464,98
10. Viršplaninė ekonomija (+) arba poreikvojimas (-)		-1.463.250,74	412.321,66	4.455.282,59	130.829,91

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Kaip matome pagal aukščiau pateiktą lentelę geriausias rezultatas pasiektas išlaidų vienam prekinės produkcijos litui mažinime buvo 2008 metais. Tada išlaidos vienam prekinės produkcijos litui pagal planą turėjo didėti 1,68 ct., o sumažėjo 2,5 ct. ir tai sudarė 4.455.282,59 Lt. viršplaninės ekonomijos. Tuo tarpu 2006 metais buvo gautas viršplaninis poreikvojimas, kuris siekė 1.463.250,74 Lt. ir jį davė tai, kad pagal planą išlaidos vienam prekinės produkcijos litui turėjo sumažėti 8,04 ct., o sumažėjo tik 0,18 ct. Poreikvojimą lėmė ne tik padidėjusios kainos ir tarifai žaliavoms, medžiagoms, elektrai ir šiluminei energijai, bet ir tai, jog įmonė planavo didesnes pajamas iš pardavimų, t.y. įmonė planavo eksportuoti produkciją į Tailandą, tačiau sutartis su šioje šalyje veikiančia įmone nebuvo pasirašyta.

Toliau analizuosime veiksnius turėjusius įtakos įmonės viršplaninei ekonomijai ir poreikvojimui. Prie šių veiksnių priskirtume prekinės produkcijos apimtį, asortimento, savikainos pasikeitimą palyginti su planu, o taip pat materialinių išteklių kainų ir tarifų sumažėjimą, palyginti su plane numatytais tarifais ir kainomis.

1. Prekinės produkcijos apimtį pasikeitimas, palyginti su planu.

2.3 lentelė

Prekinės produkcijos apimtį pasikeitimo įtaka viršplaninei ekonomijai arba poreikvojimui 2006 - 2009 m.

Rodikliai	2005	2006	2007	2008	2009
Faktiška visos prekinės produkcijos apimtį plane numatytais kainomis (Lt)	2.232.72 8	16.960.24 3	44.151.48 2	107.651.03 5	30.017.415
Planinė prekinės produkcijos apimtį įmonės didmeninėmis kainomis be PVM (Lt)	2.390.79 0	18.579.34 3	44.803.40 0	105.000.40 0	28.060.045
Virš plano pagaminta prekinės produkcijos (Lt)	158.062	1.619.100	651.918	-2.650.635	-1.957.370
Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui pagal patvirtintą planą ct.	105,47	97,43	98,37	100,05	97,66
Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui pagal patvirtintą planą palyginimas su praėjusiais metais.		8,04	-0,94	-1,68	2,39
Ekonomija (+) arba poreikvojimas (-) dėl prekinės produkcijos apimtį pasikeitimo (Lt)		130.175,6 4	-6.128,03	44.530,67	-46.781,14

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Kaip matome pagal 2.3 lentelės duomenis didžiausia ekonomija buvo gauta 2006 metais ir ji sudarė 130.175,64 Lt. 2009 metais buvo gautas 46.781,14 Lt poreikvojimas. Ši ekonomija ar poreikvojimas gauti vien dėl prekinės produkcijos apimtį pasikeitimo, palyginus su planu, ir visiškai nesusijusi su ekonomija ar poreikvojomu, gautu dėl pridėtinių išlaidų sumažėjimo/padidėjimo produkcijos vieneto savikainoje, prekei produkcijai padidėjus/sumažėjus.

2. Prekinės produkcijos asortimento pasikeitimas, palyginti su planu.

2.4 lentelė

Prekinės produkcijos asortimento pasikeitimo įtaka viršplaninei ekonomijai arba poreikvojimui 2005 - 2009 m.

Rodikliai	2005	2006	2007	2008	2009
Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui pagal patvirtintą planą ct.	105,47	97,43	98,37	100,05	97,66
Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui pagal planą, perskaičiuotą faktiškam produkcijos kiekiui ir asortimentui ct.	111,14	110,01	97,47	95,87	90,29
Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui pasikeitimas dėl asortimento pasikeitimo ct.	-5,67	-12,58	0,9	4,18	7,37
Faktiška visos prekinės produkcijos apimtis Lt.	2.232.728	16.960.243	44.151.482	107.651.035	30.017.415
Išlaidų visam faktiškam produkcijos kiekiui sumažėjimas Lt.	-126.595,68	-2.133.598,57	397.363,34	4.499.813,26	2.212.283,49

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Pagal lentelės duomenis galime teigti, kad asortimento pasikeitimas 2007 - 2009 metais davė viršplaninę ekonomiją, o tai leidžia manyti, kad įmonė pagamino daugiau negu buvo planuota tokių gaminių, kurių rentabilumo lygis yra didesnis negu vidutinis plane numatytas rentabilumas. To negalėtume pasakyti apie 2005 - 2006 metus, nes būtent tais metais dėl asortimento pasikeitimo palyginti su planu gauname poreikvojimą. Vadinasi šių metų gamybos asortimentą sudarė daugiau nepelningų gaminių.

3. Produkcijos savikainos pasikeitimas, palyginti su planu.

2.5 lentelė

Produkcijos savikainos pasikeitimo įtaka viršplaninei ekonomijai arba poreikvojimui 2006 - 2009 m.

Rodikliai	2005	2006	2007	2008	2009
Visos faktiškai pagamintos prekinės produkcijos planinė savikaina (Lt):	2.481.443	18.658.004	43.034.423	103.209.616	27.103.005

2.5 lentelės tęsinys

Visos faktiškai pagamintos prekinės produkcijos faktinė savikaina (Lt):	2.351.893	17.858.121	43.026.627	103.210.913	29.233.683
Visos faktiškai pagamintos prekinės produkcijos planinės ir faktinės savikainų skirtumas (Lt):	129.550	799.883	7.796	-1.297	-2.130.678
Nustatyta tvarka pakeistų kainų įtaka visos prekinės produkcijos savikainai (pabrangimas +, atpigimas -)		25.440,76	-13.906,34	95.771,86	105.443,25
Savikainos sumažėjimas, priklausantis tik nuo įmonės gamybinės veiklos		774.442,24	21.702,34	-97.068,86	-2.236.121,25

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Pagal lentelėje gautus rezultatus galime teigti, kad savikainos pasikeitimas, priklausantis tik nuo įmonės veiklos 2006 - 2007 metais davė ekonomiją, o 2008 – 2009 metais – pereinimą.

Visų veiksmų, nulemiančių įmonėje viršplaninę ekonomiją įtaka parodyta 2.6 lentelėje.

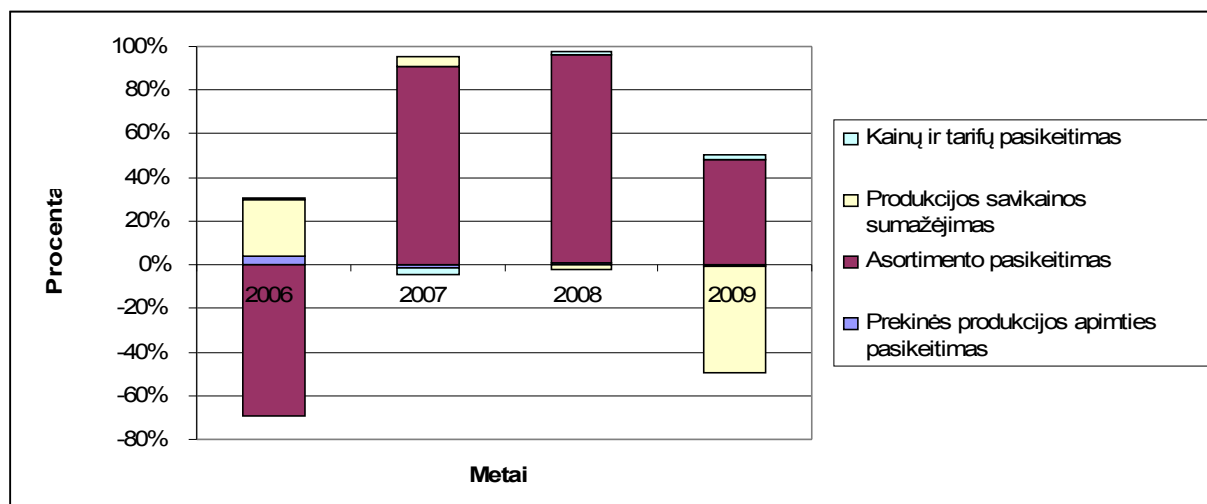
2.6 lentelė

Veiksmų įtaka viršplaninei ekonomijai 2006 – 2009 m.

Nukrypimų nuo plano priežastys	Nukrypimų suma Lt: padidėjimas (+) sumažėjimas (-)			
	2006	2007	2008	2009
Prekinės produkcijos apimtys pasikeitimas	130.175,64	-6.128,03	44.530,67	-46.781,14
Asortimento pasikeitimas	-2.133.598,57	397.363,34	4.499.813,26	2.212.283,49
Produkcijos savikainos sumažėjimas	774.442,24	21.702,34	-97.068,86	-2.236.121,25
Kainų ir tarifų pasikeitimas	25.440,76	-13.906,34	95.771,86	105.443,25
Iš viso:	-1.203.539,93	399.031,31	4.543.046,93	34.824,35

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Grafiškai viršplaninę ekonomiją vaizduojami 2.10 paveiksle. Čia labai aiškiai matyti, kad per 2006 - 2009 metus viršplaninei ekonomijai (pereinimui) didžiausią įtaką turėjo asortimento pasikeitimas.

2.10 pav. Veiksmų, nulemiančių viršplaninę ekonomiją, įtaka

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis gautais analizės rezultatais.

Trumpai apžvelgiant gautus bendrosios produkcijos plano įvykdymo rezultatus galime daryti išvadą, kad 2007 – 2008 metais savikainos planas buvo įvykdytas, gauta išlaidų ekonomija. 2008 metais bendrosios produkcijos savikainos planas įvykdytas net su 4.543.046,93 Lt. ekonomija. Tam didžiausią įtaką turėjo asortimento pasikeitimas. 2006 metais – rezultatai atvirkštiniai: bendrosios produkcijos savikainos planas neįvykdytas dėl asortimento pasikeitimo. Tiek ekonomijai tiek poreikvojimui mažiausiai įtakos turėjo prekinės produkcijos apimtys pasikeitimas. 2009 metais neigiamos įtakos turėjo produkcijos savikainos sumažėjimas, tačiau tais metais vis tiek gaunama ekonomija.

Išanalizavę bendrosios produkcijos plano įvykdymą toliau išsiaiškinsime, kaip įvykdytos svarbiausių produkcijos rūšių savikainos užduotys. Tam tikslui išskirtos pagrindinės gaminamų televizorių rūšys: DENVER TFD-2621 DVBT (UT) 26, AMITECH 344B DVBT 26, Lenco DVT-2621 black 26 ir kita. Siekiant įvertinti, kaip įvykdytos šių svarbiausių produkcijos rūšių savikainos užduotys, faktiška kiekvienos produkcijos rūšies vieneto savikaina lyginama su planine savikaina ir su savikaina, buvusia praėjusiais metais (žiūrėti 2.7 lentelėje).

2.7 lentelė

Pagrindinių produkcijos rūšių savikainos palyginimas 2005 – 2009 m.

Gaminio pavadinimas	2005	2006		Faktiška 2006 m savikaina %		2007		Faktiška 2007 m savikaina %	
	faktas	planas	faktas	pal. su 2005 f.	pal. su 2006 pl.	planas	faktas	pal. su 2006 f.	pal. su 2007 pl.
DENVER TFD-2621 DVBT (UT) 26	112,03	117,00	115,96	103,51	99,11	115,00	126,86	109,40	110,31

2.7 lentelės tęsinys

AMITECH 344B DVBT 26	137,97	147,00	141,60	102,63	96,33	160,50	155,92	110,11	97,15
LENCO DVT-2621 black 26	138,82	144,00	143,91	103,67	99,94	158,00	157,46	109,42	99,66
Kita	80,54	93,50	92,47	114,81	98,90	97,00	95,66	103,45	98,62

2.7 lentelės tęsinys

Gaminio pavadinimas	2008		Faktiška 2008 m savikaina %		2009		Faktiška 2009 m savikaina %	
	planas	faktas	pal. su 2007 f.	pal. su 2008 pl.	planas	faktas	pal. su 2008 f.	pal. su 2009 pl.

DENVER TFD-2621 DVBT (UT) 26	140,00	135,35	106,69	96,68	147,00	143,30	105,87	97,48
AMITECH 344B DVBT 26	168,70	166,15	106,56	98,49	170,50	173,27	104,29	101,62
LENCO DVT-2621 black 26	164,00	167,73	106,52	102,27	174,50	174,34	103,94	99,91
Kita	100,00	102,79	107,45	102,79	110,00	112,06	109,02	101,87

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Kaip matome iš aukščiau pateiktos lentelės įmonės gaminamos produkcijos savikainos kito. 2008 - 2009 metais atskirų gaminių faktinė savikaina nuolat didėjo. Lyginant faktinę ir planinę gaminių savikainas pastebimi savikainų svyravimai. Todėl išanalizavę savikainos plano įvykdymą 2006 – 2009 metais galime daryti išvadą, kad 2007 - 2009 metais įmonė nepilnai įvykdė tiek išlaidų vienam prekinės produkcijos litui užduotį, tiek ir išlaidų vienam prekinės produkcijos litui sumažinimo užduotį, nes atskirais laikotarpiais buvo neįvykdytos atskirų produkcijos rūšių savikainos lygio užduotys. Ir tik 2006 metais pagrindinių gaminių (DENVER TFD-2621 DVBT (UT) 26, AMITECH 344B DVBT 26, LENCO DVT-2621 black 26) savikaina buvo sumažėjusi tiek lyginant ją su praėjusiais metais, tiek su planu. Vadinasi 2006 metais įmonė pilnai įvykdė išlaidų vienam prekinės produkcijos litui ir išlaidų vienam prekinės produkcijos litui sumažinimo užduotis.

2.3.2. Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui dinamikos analizė naudojant kainų bei savikainos indeksus

Analizuojant, kaip kito išlaidų vienam prekinės produkcijos litui dydis per analizuojamą laikotarpį, svarbu atsižvelgti, kiek pasikeitė kainos, kuriomis įmonė realizuoja savo produkciją.

Kadangi išlaidos vienam prekinės produkcijos litui nustatomos kaip santykis tarp prekinės produkcijos savikainos ir tos produkcijos vertės didmeninėmis kainomis be PVM, vadinasi tarp išlaidų vienam prekinės produkcijos litui ir jos savikainos yra tiesioginė proporcija, o tarp išlaidų vienam prekinės produkcijos litui ir pagamintos produkcijos vertės didmeninėmis kainomis – atvirkštinė proporcija.

2.8 lentelė

Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui dinamika 2005 – 2009 m.

Gaminio Pavadinimas	Produkcijos gamyba (vnt)					Produkcijos vieneto didmeninė kaina (Lt)					Prekinė produkcija (tūkst. Lt)				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
DENVER TFD-2621 DVBT (UT) 26	3885	13600	80526	26234	4327 6	140,8 7	138,9 9	134,6 6	141,4 5	156,1 7	547,28	1890,26	10843,6 3	3710,80	6758,41
AMITECH 344B DVBT 26	2569	16060	75650	98569	2236 7	163,9 6	161,8 0	163,7 2	172,2 5	186,1 4	421,21	2598,51	12385,4 2	16978,51	4163,39
LENCO DVT-2621 black 26	8563	9077	11207 6	14975 6	3547 9	165,0 9	168,8 8	165,2 6	173,8 3	187,2 1	1413,6 7	1532,92	18521,6 8	26032,09	6642,02
Kita	142	10899 7	23216 7	55949 7	7583 6	107,3 8	115,2 9	103,4 6	108,8 9	124,9 3	15,25	12566,2 6	2401,93	60923,63	9474,19
Iš viso:	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	2397,4 1	18587,9 6	44152,6 6	107645,0 2	27038,02

2.8 lentelės tęsinys

Gaminio Pavadinimas	Produkcijos vieneto savikaina Lt					Visos prekinės produkcijos savikaina (tūkst. Lt)					Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
DENVER TFD-2621 DVBT (UT) 26	135,9 1	133,7 1	130,8	136,1 3	151,7 4	528,01	1818,46	10532,8 0	3571,23	6566,70	96,48	96,20	97,13	96,24	97,16
AMITECH 344B DVBT 26	161,8 5	159,3 5	159,8 6	166,9 3	181,7 1	415,79	2559,16	12093,4 1	16454,12	4064,31	98,71	98,49	97,64	96,91	97,62
LENCO DVT-2621 black 26	162,7	161,6 6	161,4	168,5 1	182,7 8	1393,2 0	1467,39	18089,0 7	25235,38	6484,85	98,55	95,72	97,66	96,94	97,63
Kita	104,4 2	110,2 2	99,6	103,5 7	120,5	14,83	12013,6 5	2312,31	57947,10	9138,24	97,24	95,60	96,27	95,11	96,45
Iš viso:	---	---	---	---	---	2351,8 3	17858,6 5	43027,5 9	103207,8 5	26254,1 0	98,10	96,08	97,45	95,88	97,10

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Iš lentelės pateiktų duomenų matyti, kad visų analizuojamų gaminių didmeninės kainos ir savikaina augo 2008 – 2009 metais, taip pat augo ir išlaidos vienam prekinės produkcijos litui: 2008 metais jos sudarė 95,88 ct., o 2009 metais – 97,10 ct. Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui, lyginant 2005 metus su 2009 metais sumažėjo 1,00 ct.

Analizuojant LENCO DVT-2621 black 26 televizorius, matyti, jog per 2007 metus didmeninės kainos ir savikaina sumažėjo, o išlaidos vienam prekinės produkcijos litui išaugo 1,94 ct, lyginant su 2006 metais.

Norint išsiaiškinti, kiek pakito išlaidos vienam prekinės produkcijos litui dėl kitų veiksnių, reikia pašalinti gatavų gaminių kainų pasikeitimo įtaką. Tam naudojamas kainų pasikeitimo indeksas (žiūrėti 2.9 lentelė).

2.9 lentelė

Kainų pasikeitimo indeksas 2006- 2009 m.

Gaminio pavadinimas	Produkcijos vieneto didmeninė kaina (Lt)					Kainų pasikeitimo indeksas			
	2005	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
DENVER TFD-2621 DVBT (UT) 26	140,87	138,99	134,66	141,45	156,17	0,99	0,97	1,05	1,10
AMITECH 344B DVBT 26	163,96	161,8	163,72	172,25	186,14	0,99	1,01	1,05	1,08
LENCO DVT-2621 black 26	165,09	168,88	165,26	173,83	187,21	1,02	0,98	1,05	1,08
Kita	107,38	115,29	103,46	108,89	124,93	1,07	0,90	1,05	1,15

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis

Visos prekinės produkcijos kainų indekso apskaičiavimui, reikia žinoti kiekvieno gaminio lyginamąjį svorį visoje prekinėje produkcijoje. Jis skaičiuojamas:

2.10 lentelė

Gaminių lyginamasis svoris 2005 – 2009 m.

Gaminio pavadinimas	Prekinė produkcija (tūkst. Lt)					Gaminių lyginamasis svoris				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
DENVER TFD-2621 DVBT (UT) 26	547,28	1.890,26	10.843,63	3.710,80	6.758,41	22,83	10,17	24,56	3,45	25,00
AMITECH 344B DVBT 26	421,21	2.598,51	12.385,42	16.978,51	4.163,39	17,57	13,98	28,05	15,77	15,40
LENCO DVT-2621 black 26	1.413,67	1.532,92	18.521,68	26.032,09	6.642,02	58,97	8,25	41,95	24,18	24,57
Kita	15,25	12.566,26	2.401,93	60.923,63	9.474,19	0,64	67,60	5,44	56,60	35,04
Iš viso:	2.397,41	18.587,96	44.152,66	107.645,02	27.038,02	100	100	100	100	100

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis

Kaip matome beveik visais analizuojamais metais didžiausias lyginamasis svoris tenka LENCO DVT-2621 black 26 televizoriams. Turint kiekvieno gaminio kainų indeksą ir to gaminio lyginamąjį svorį visoje prekinėje produkcijoje skaičiuojame visos prekinės produkcijos kainų indeksą. (žiūrėti 2.11 lentelė)

2.11 lentelė

Didmeninių kainų pokytis 2006 – 2009 m.

Rodikliai	2006	2007	2008	2009
Visos produkcijos kainų indeksas %	104,71	98,04	105,22	110,82
Didmeninių kainų pokytis %	-4,71	1,96	-5,22	-10,82

Didmeninių kainų pokytis ct.	-4,53	1,91	-5,00	-10,50
------------------------------	-------	------	-------	--------

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis

Pagal 2.11 lentelės duomenis galime daryti išvadą, kad lyginant kiekvienus metus su praėjusiais, visos prekinės produkcijos didmeninės kainos sumažėjo tik 2007 metais, net 1,96 proc. Dėl to išlaidos vienam prekinės produkcijos litui tais metais padidėjo labiausiai, net 1,96 proc. arba 1,91 ct. ($97,45 \times 1,96$ proc.). Visos prekinės produkcijos didmeninės kainos labiausiai padidėjo 2009 metais, net 10,82 proc., dėl to išlaidos vienam prekinės produkcijos litui tais metais sumažėjo labiausiai, net 10,82 proc. arba 10,50 ct. ($97,10 \times 10,82$ proc.).

Padauginus kiekvienų metų visos prekinės produkcijos kainų indeksus iš tų metų išlaidų vienam prekinės produkcijos litui arba atėmus iš jų tą sumą, kuria jos pasikeitė dėl gatavų gaminių didmeninių kainų pasikeitimo surandame, kokio dydžio būtų buvusios išlaidos vienam prekinės produkcijos litui analizuojamais metais, jeigu gatavų gaminių kainos nebūtų pasikeitusios.

Taigi eliminavus kainų pasikeitimo įtaką, išlaidų vienam prekinės produkcijos litui dinamika 2006 – 2009 metais parodyta 2.12 lentelėje.

2.12 lentelė

Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui 2006 – 2009 m.

Rodiklis	Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui pašalinus kainų pasikeitimą			
	2006	2007	2008	2009
Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui (ct)	100,60	95,54	100,88	107,60
Išlaidos %, palyginti su 2006 metais	100	94,97	100,28	106,96
Išlaidų pokytis %	0	5,03	-0,28	-6,96

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis

Vadinasi pašalinus gaminių kainų pasikeitimo įtaką, išlaidos vienam prekinės produkcijos litui 2009 metais palyginti su 2006 metų išlaidomis, padidėjo 6,96 proc. Atskirais atvejais, kaip pavyzdžiui, lyginant 2007 metus su 2006 išlaidos sumažėjo 5,03 proc. Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, jog išlaidos vienam prekinės produkcijos litui didėja ir tai laikoma neigiamu įmonės reiškiniu.

Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui dydis gali pasikeisti ne vien dėl gatavų gaminių kainų ir savikainos pasikeitimo, bet ir dėl asortimento pasikeitimo. Apyskaitiniais metais padidėjus lyginamajam svoriui tų gaminių, kurių vienam prekinės produkcijos litui tenkančios išlaidos yra didesnės negu praėjusiais metais, išlaidos vienam visos prekinės produkcijos litui taip pat padidės, palyginti su praėjusiais metais. O priešingai, padidėjus lyginamajam svoriui tų gaminių, kurių vienam prekinės produkcijos litui išlaidų lygis yra mažesnis negu praėjusiais metais, išlaidos vienam visos prekinės produkcijos litui sumažės.

Analizuojant išlaidų vienam prekinės produkcijos litui kitimą per analizuojamą laikotarpį, svarbu nustatyti, kiek jos sumažėjo arba padidėjo dėl savikainos ir asortimento pakitimo.

Taigi norint nustatyti produkcijos savikainos lygio pasikeitimo įtaką išlaidoms vienam prekinės produkcijos litui, pirmiausia apskaičiuojame savikainos indeksą.

Rezultatai pateikiami 2.13 lentelėje.

2.13 lentelė

Pagrindinių produkcijos rūšių savikainos indeksas 2006 – 2009 m.

Rodikliai	2005	2006	2007	2008	2009
Produkcijos gamyba vnt.					
DENVER TFD-2621 DVBT (UT) 26		13600	80526	26234	43276
AMITECH 344B DVBT 26		16060	75650	98569	22367

2.13 lentelės tęsinys

LENCO DVT-2621 black 26		9077	11207 6	14975 6	35479
Kita		10899 7	23216	55949 7	75836
Produkcijos vieneto savikaina Lt.					
DENVER TFD-2621 DVBT (UT) 26	135, 9	133,71	130,8	136,13	151,7
AMITECH 344B DVBT 26	161, 9	159,35	159,86	166,93	181,7
LENCO DVT-2621 black 26	162, 7	161,66	161,4	168,51	182,8
Kita	104, 4	110,22	99,6	103,57	120,5
Išlaidos vienam prekinės produkcijos litui iš viso		100,60	95,54	100,88	107,60
Savikainos indeksas (koeficientas)		1,0319	0,9892	1,0416	1,1192

Savikainos indeksas %	100	103,19	98,92	104,16	111,92
Savikainos lygio pokytis %		3,19	-1,08	4,16	11,92
Savikainos lygio pokytis ct.		3,21	-1,04	4,20	12,83

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis

Taigi, remiantis lentelės duomenimis galime teigti, kad savikaina sumažėjo 1,08 proc. 2007 metais. Tuo pačiu išlaidos vienam prekinės produkcijos litui sumažėjo 1,04 ct. Labiausiai savikaina padidėjo 11,92 proc. 2009 metais, o tais metais išlaidos vienam prekinės produkcijos litui padidėjo 12,83 ct.

Apskaičiavus, kiek pakito išlaidos vienam prekinės produkcijos litui dėl gatavų gaminių kainų ir savikainos lygio pakitimo ir žinant išlaidų pasikeitimo sumą, galima skirtumo būdu nustatyti, kiek pasikeitė išlaidos vienam prekinės produkcijos litui dėl asortimento pakitimų. Dėl gatavų gaminių didmeninių kainų ir savikainos lygio pakitimo išlaidos vienam prekinės produkcijos litui palyginus su praėjusiais metais labiausiai išaugo 2009 metais. Tais metais jos siekė 2,33 ct (-10,50 + 12,83), o 2006 ir 2008 metais dėl gaminių didmeninių kainų ir savikainos lygio pakitimo išlaidos vienam prekinės produkcijos litui lyginant su praėjusiais metais mažėjo. (žiūrėti 2.14 lentelė 3 eilutė)

2.14 lentelė

Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui įtaka 2006 – 2009 m.

Rodikliai	2006	2007	2008	2009
1. Išlaidų pokytis dėl didmeninių kainų pasikeitimo ct.	-4,53	1,91	-5,00	-10,50
2. Išlaidų pokytis dėl savikainos lygio pasikeitimo ct.	3,21	-1,04	4,2	12,83
3. Didmeninių kainų ir savikainos lygio pokytis ct.	-1,32	0,87	-0,80	2,33
4. Iš viso išlaidų pokytis lyginant su praėjusiais metais ct.	-2,02	1,38	-1,57	1,22
5. Asortimento pakitimas ct.	-0,7	0,51	-0,77	-1,11

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis

Iš viso išlaidos vienam prekinės produkcijos litui lyginant su praėjusiais metais labiausiai išaugo 2007 metais. Augimas sudarė 1,38 ct. (97,45 -96,07), (žiūrėti 2.14 lentelė 4 eilutė). Taigi, dėl asortimento pakitimo išlaidos vienam prekinės produkcijos litui labiausiai sumažėjo 2009 metais, o išaugo tik 2007 metais. 2007 metais šios išlaidos išaugo 0,51 ct. (0,87-1,38) (žiūrėti 2.14 lentelė 5 eilutė).

Žemiau pateiktoje lentelėje parodoma visų veiksnių įtaką davusi išlaidų pasikeitimą vienam prekinės produkcijos litui (žiūrėti 2.15 lentelę).

2.15 lentelė

Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui pasikeitimo priežastys 2006 – 2009 m.

Išlaidų vienam prekinės produkcijos litui Sumažėjimo (padidėjimo) priežastys	2006		2007		2008		2009	
	Padid. (+)	Sumaž. (-)	Padid. (+)	Sumaž. (-)	Padid. (+)	Sumaž. (-)	Padid. (+)	Sumaž. (-)
Gatavų gaminių didmeninių kainų pakitimas		-4,53	1,91			-5,00		-10,50
Savikainos lygio pakitimas	3,21			-1,04	4,2		12,83	
Asortimento pakitimas		-0,7	0,51			-0,77		-1,11
Iš viso:	3,21	-5,23	2,42	-1,04	4,2	-5,77	12,83	-11,61

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis

Iš lentelės matyti, kad 2006, 2008 ir 2009 metais išlaidos vienam prekinės produkcijos litui sumažėjo dėl gatavų gaminių didmeninių kainų ir asortimento pakitimo. Savikainos lygio pakitimas didino išlaidas vienam prekinės produkcijos litui. Galutiniame visų trijų veiksmų rezultate 2006, 2008 ir 2009 metais išlaidos vienam prekinės produkcijos litui sumažėjo lyginant su praėjusiais metais. 2007 metais veiksmų įtaka buvo atvirkštinė t.y. savikainos lygio pasikeitimas mažino išlaidas, o gatavų gaminių didmeninių kainų ir asortimento pokytis – jas didino. Tačiau galutiniame rezultate 2007 metais išlaidos lyginant su praėjusiais metais padidėjo.

2.3.3. Produkcijos savikainos analizė pagal kalkuliacinius išlaidų straipsnius

Gamybos savikainos planavimas ir apskaita ekonominiais išlaidų elementais neleidžia nustatyti išlaidų kiekvienam gaminiui atskirai, nes atskirus išlaidų elementus, tokius, kaip nusidėvėjimo arba įrengimų eksploatacijos ir remonto išlaidas, tiesiogiai priskirti produkcijos vienetui dažnai neįmanoma, jei gaminama produkcija yra nevienarūšė, todėl gamybos išlaidos įmonėje planuojamos bei apskaitomos kalkuliaciniais išlaidų straipsniais.

Gamybos išlaidų grupavimas kalkuliaciniais išlaidų straipsniais įmonėje rodo išlaidų dydį pagal tikslią jų paskirtį ir susidarymo vietą. O tai leidžia nustatyti gamybinės produkcijos vieneto savikainą, bei apskaičiuoti kiek įmonei kainuoja atskirų produkcijos rūšių pagaminimas. Išlaidų nustatymas kiekvienam įmonės gaminiui leidžia planuoti gaminių kainų lygį ir kontroliuoti savikainos sumažinimo plano įvykdymą.

Pagrindiniai kalkuliaciniai išlaidų straipsniai analizuojamoje įmonėje yra šie:

- žaliavos ir komplektavimo gaminių sąnaudos;

- atlyginimų sąnaudos;
- socialinio draudimo įmokos;
- įrenginių nusidėvėjimo sąnaudos;
- papildomos gamybos medžiagos;
- neleidžiami atsiskaitymai;
- bendros įmonės išlaidos;
- kitos netiesioginės gamybos sąnaudos;
- nuomos sąnaudos;
- remonto ir eksploatacijos sąnaudos;
- draudimo sąnaudos;
- ilgalaikio turto nusidėvėjimo sąnaudos;
- kitos bendrosios sąnaudos;
- reprezentacinės sąnaudos;
- pardavimų sąnaudos.

Duomenys apie produkcijos savikainą kalkuliaciniais išlaidų straipsniais pateikiami įmonės atskaitose (žiūrėti 8 priedas) apskaičiuoti faktiškam produkcijos kiekiui ir asortimentui. Todėl lyginant faktiškas išlaidas su planinėmis išlaidomis galima nustatyti ekonomijos ir pereikvojimo sumą pagal kiekvieną išlaidų straipsnį atskirai.

2.16 lentelė

**Parduotų prekių savikainos ekonomija (-) arba pereikvojimas (+)
kalkuliaciniais išlaidų straipsniais 2005 – 2009 m.**

Išlaidų straipsniai	2005		2006		2007		2008		2009	
	litas	%	litas	%	litas	%	litas	%	litas	%
Žaliavų ir komplektavimo gaminių sąnaudos	-101156	-4,84	-444002	-2,83	774	0,002	-154278	-0,15	2095442	8,17
Atlyginimų sąnaudos (gamyba)	-13458	-5,66	-1852	-0,22	7599		86021	28,57	-5040	-1,99
Soc. Draudimas (gamyba)	-5551	-7,08	-291	-0,11	1017		42932	41,30	-1553	-1,99
Papildomos gamybos medžiagos	-9333,3	-12,93	-2752	-7,94	327	25,15	-283	-9,88	1839	18,66
Įrengimų nusidėvėjimo sąnaudos	433	35,00	5979	13,97	8449	42,14	-2493	-19,84	-5561	-17,13
Neleidžiami atsiskaitymai	-485	-48,50	-127584	-58,03	2270					
Kitos netiesioginės gamybos sąnaudos			-229381	-14,62	4	144,81	27698	134,66	31062	31,84
					-4866	-4,35	18010	26,50	14489	1,47

					6					
Gamybinė savikaina	-129550	-5,22	-799883	-4,29	-7796	-0,02	1297	0,001	2130678	7,86
Nuomos sąnaudos	6369	13,91	-10824	-1,57	-1023	-0,45	3250	1,50	14533	8,77
Remonto ir eksploatacijos sąnaudos	3485	27,53	27742	13,96	-101	-0,08	239	0,29	3417	5,61
Draudimo sąnaudos	-82150	-91,63	-16517	-12,26	629	1,17	1638	4,04	12924	75,61
Darbuotojų darbo užmokestis ir su juo susijusios išlaidos	-14517	-7,39	-51700	-7,78	1992 6	-5,68	1040	0,16	3973	0,83
Ilgalaikio turto nusidėvėjimo sąnaudos	-797	-6,89	-2092	-1,55	-1627	-3,26	1884	3,21	1364	2,32
Kitos bendrosios sąnaudos	-36463	-23,24	-20249	-2,55	-4463	-2,03	1399	0,51	20037	12,78
Veiklos mokesčių sąnaudos	187	5,39	804	3,24	-994	-10,25	240	4,08	96	1,21
Reprezentacinės sąnaudos	1907	130,9 8	-1245	-31,24	-782	-74,87	120	15,28	-109	-13,57
Pilnoji savikaina	-251529	-8,39	-1552882	-7,29	3608 3	-0,08	11107	0,01	2186913	7,80
Pardavimų sąnaudos	31567	36,06	-128687	-13,18	-1587	-1,50	48615	10,20	29108	8,54
Komercinė savikaina	-219962	-7,13	-1681569	-7,55	3767 0	-0,09	59722	0,06	2216021	7,81

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis

Iki 2008 metų UAB „Televizoriai“ gamybinės savikainos planą vykdė sėkmingai. Įmonė gavo tiek gamybinės, tiek pilnosios, tiek komercinės savikainos ekonomiją. Didžiausia gamybinė ekonomija buvo 2005 metais (5,22 proc.), o mažiausia patirta ekonomija buvo 2007 metais ir tai sudarė vos 0,02 proc. Pagal atskirus gamybinės savikainos kalkuliacijos straipsnius didžiausia bendra ekonomija litais buvo 2006 metais ir siekė 0,79 mln. Lt. Tam daugiausia įtakos turėjo žaliavų ir medžiagų sąnaudų ekonomija (0,44 mln.), nes įmonė planavo, kad tiekėjų kainos žaliavoms ir medžiagoms pakils.

2007 metais patirta įmonės ekonomija pagal atskirus kalkuliacinius gamybinės savikainos straipsnius 0,036 mln. Lt. taip nutiko todėl, kad dauguma gamybinės savikainos straipsnių buvo pereikvoti. Tik kitose netiesioginėse gamybos sąnaudose patiriama ekonomija. Tais metais UAB „Televizoriai“ planavo sumažinti sąnaudas gamybą vykdant kitoje įmonėje, tačiau išiskolinimai kitai įmonei viršijo planuotus dėl sutartyje nenumatytų padidėjusių žaliavų kainų.

Didžiausia pilnosios savikainos ekonomija įmonėje buvo 2005 metais (8,38 proc.), o pagal atskirus pilnosios savikainos kalkuliacinius straipsnius didžiausia ekonomija litais buvo 2006 metais ir siekė 1,55 mln. Lt. Tam įtakos turėjo ekonomija gyvojo darbo sąnaudose.

Kaip jau buvo minėta 2005 - 2007 metais buvo patirta komercinės savikainos ekonomija. Nors iš pateiktų duomenų matome, kad 2005 metais įmonė patyrė pardavimo sąnaudų pereikvojimą, tais metais logistikoje buvo reikalingas didesnis darbuotojų skaičius nei tikėtasi.

2008 – 2009 įmonės veikla nebuvo itin sėkminga. Gamybinė savikaina, pilnoji savikaina ir komercinė savikaina buvo pereikvota. Tai pat pagal finansinius įmonės duomenis žinome,

kad 2008 ir 2009 metais UAB „Televizoriai“ patyrė nuostolį. Didžiausia problema mažėjantis klientų skaičius, augančios žaliavų ir medžiagų kainos, didėjantys mokesčiai.

2008 metais gamybinės savikainos (0,001 proc.) , pilnosios savikainos (0,01 proc.) ir komercinės savikainos (0,06 proc.) pereikvojimas labai nežymus. Didesnę grėsmę įmonei kelia 2009 metai. Gamybinė savikaina 2009 metais pereikvota 7,78 proc. Pagal atskirus kalkuliacinius gamybinės savikainos straipsnius bendras pereikvojimas litais 2,18 mln.Lt. Didžiausią pereikvojimo dalį sudaro pereikvojimas žaliavoms ir medžiagoms 2,09 mln.Lt. pereikvojimai kitose kalkuliaciniuose straipsniuose pilnojoje ir komercinėje nėra labai reikšmingi.

Mūsų manymu jei ir toliau situacija įmonėje negerės yra būtina mažinti įmonės bendrąsias išlaidas. Kadangi didžiąją bendrųjų įmonės išlaidų dalį sudaro administracijos darbuotojų atlyginimai ir ilgalaikio materialaus turto amortizacija, kurio laikotarpis įmonėje 5 metai, mes siūlytume įmonei pratęsti nusidėvėjimo laikotarpį pagal realų įrengimų tarnavimo laiką, taip sumažinant mėnesines nusidėvėjimo išlaidas, o taip pat trumpinti administracijos darbuotojų darbo laiką priklausomai nuo užsakymų gamybai sumos. Priėmus šiuos sprendimus sumažėtų bendragamyklinės išlaidos, kurios nebedidintų gaminių pilnosios savikainos.

Atskiri išlaidų straipsniai pereikvoti: 2007 – 2009 metais pagrinde buvo pereikvotos gyvojo darbo sąnaudos ir sudaiktinto darbo sąnaudos.

Kadangi sumiškai didžiąją dalį ekonomijos arba pereikvojimo sudaro sudaiktintas darbas, o ypač žaliavos ir medžiagos toliau analizuosime medžiagų ir žaliavų sąnaudas bei atskleisime savikainos mažinimo rezervus įtakojamus žaliavų ir medžiagų normų, kainos pasikeitimo, bei pakaitalų naudojimo.

2.3.4. Žaliavų ir medžiagų sąnaudų analizė

Išlaidų žaliavoms ir medžiagoms dydis priklauso nuo sunaudotų žaliavų ir medžiagų kiekio ir paruošinės jų vertės. Į paruošinę vertę analizuojamoje įmonėje įskaitoma: žaliavos ar medžiagos kaina, gabenimo išlaidos, o taip pat paruošimo išlaidų suma. Taigi pagrindiniai veiksniai, kurie UAB „Televizoriai“ nulemia išlaidų žaliavoms ir medžiagoms lygį (jų padidėjimą arba sumažėjimą) palyginti su planu, yra:

- žaliavų ir medžiagų kiekis, sunaudotas vienam produkcijos vienetui;
- žaliavų ir medžiagų paruošinė vertė;
- pakaitalų naudojimas.

UAB „Televizoriai“ didelis dėmesys skiriamas materialinių išteklių taupymui, bei racionaliam jų naudojimui, nes tai leidžia panaudojant tą patį išteklių kiekį pagaminti daugiau produkcijos, o tuo pačiu ir sumažinti gaminių savikainą.

Norėdami išsiaiškinti žaliavų ir medžiagų sunaudotų normų nukrypimus, išsiaiškinome kiek buvo sunaudota ir kiek reikėjo sunaudoti žaliavų arba medžiagų pagal planines normas. Sutaupyta arba pereikvota žaliavų kiekį padauginus iš jų vidutinių plane numatytų kainų, nustatome, kokią įtaką žaliavų ir medžiagų išlaidoms turėjo sunaudojimo normų pasikeitimas palyginti su planu.

UAB „Televizoriai“ pagrindinės nukrypimo nuo žaliavų ir medžiagų sunaudojimo normų priežastys būna:

- technologinio proceso pažeidimas;
- žaliavų ir medžiagų atskirų rūšių pakeitimas kitomis;
- bloga, neatitinkanti standartų ar techninių sąlygų, žaliavų ir medžiagų kokybė;
- gaminių komplektavimo pirktiniais pusgaminiais sąlygų pakitimas.

Kainų pasikeitimas, bei žaliavų ir medžiagų paruošimas gamybai, taip pat nulemia išlaidų žaliavoms ir medžiagoms lygį. Aiškinantis, dėl kokių priežasčių faktiška žaliavų ir medžiagų vertė nukrypo nuo planinės, naudojami analizės apskaitos duomenys, t.y. išlaidų žaliavoms ir medžiagoms analizė atliekama pagal atskirus gaminius. Tam tikslui naudosime tris pagrindinius UAB „Televizoriai“ gaminamus produktus.

9 priede pateikiamas žaliavų ir medžiagų suvartojimas skystųjų kristalų televizoriui DENVER pagaminti 2005 – 2009 metais. Iš šių lentelių matyti, kad vienų medžiagų sutaupyta, kitų pereikvota. Faktiška paruošinė atskirų medžiagų rūšių vertė kartais viršijo planinę, o kartais jos nesiekė. Dėl to 2005 m., 2006 m. ir 2008 m. planinės televizoriaus DENVER medžiagų išlaidos viršijo faktiškas medžiagų išlaidas ir atitinkamai sudarė: 7,36 Lt, 5,30 Lt ir 3,28 Lt; o 2007 m. ir 2009 m. faktiškos televizoriaus DENVER gaminimo išlaidos viršijo planines ir sudarė atitinkamai: 1,98 Lt ir 14,31 Lt.

10 priede pateikiamas žaliavų ir medžiagų suvartojimas skystųjų kristalų televizoriui AMITECH pagaminti 2005 – 2009 metais. Kaip pastebima faktiška paruošinė atskirų medžiagų rūšių vertė (analogiškai, kaip ir analizuojant televizoriaus DENVER duomenis), kartais viršijo planines reikšmes, o kartais nesiekė. Dėl to 2005 m., 2006 m. ir 2008 m. planinės televizoriaus AMITECH medžiagų išlaidos viršijo faktiškas medžiagų išlaidas ir atitinkamai sudarė: 8,99 Lt, 6,02 Lt ir 3,32 Lt; o 2007 m. ir 2009 m. faktiškos televizoriaus AMITECH gaminimo išlaidos viršijo planines ir sudarė atitinkamai: 2,59 Lt ir 16,65 Lt.

11 priede pateikiamas žaliavų ir medžiagų suvartojimas skystųjų kristalų televizoriui LENCO pagaminti 2005 – 2009 metais. Iš šių lentelių matyti, kad vienų medžiagų sutaupyta,

kitų pereinamųjų. Faktiška paruošinė atskirų medžiagų rūšių vertė kartais viršijo planinę, o kartais jos nesiekė, bei situacija per analizuojamą laikotarpį buvo panaši į analizuotų AMITECH ir DENVER televizorių. Dėl to 2005 m., 2006 m. ir 2008 m. planinės televizoriaus LENCO medžiagų išlaidos viršijo faktiškas medžiagų išlaidas ir atitinkamai sudarė: 9,03 Lt, 6,09 Lt ir 3,33 Lt; o 2007 m. ir 2009 m. faktiškos televizoriaus LENCO gaminių išlaidos viršijo planines ir sudarė atitinkamai: 1,67 Lt ir 16,64 Lt.

Toliau nustatome, kokią įtaką išlaidų dydžiui turėjo medžiagų kiekio vienam produkcijos vienetui pasikeitimas, bei jų kainų pasikeitimas palyginti su planu. Tuo tikslu apskaičiuojame, kiek lėšų būtų išleidusi įmonė faktiškai sunaudotam medžiagų kiekiui planinėmis kainomis. Toliau apskaičiuotą išlaidų sumą palyginus su planinėmis medžiagų išlaidomis, nustatome medžiagų sunaudojimo normos pasikeitimo įtaką, o palyginus su faktiškais išlaidomis, - medžiagų kainų pasikeitimo įtaką.

Kaip matyti iš žaliavų ir medžiagų išlaidų televizoriui DENVER analizės (12 priedas), bei žemiau pateiktos 2.17 lentelės visais analizuojamais metais išlaidos šiam televizoriui kito netolygiai. Žaliavų normos buvo pereinamos 2007 m. ir 2009 m., o tai davė išlaidų žaliavoms pereinamumą. Žaliavų ir medžiagų kainų pasikeitimai 2005 – 2008 m. davė išlaidų žaliavoms ekonomiją, o 2009 metais – pereinamumą. Labiausiai išlaidos padidėjo 2009 metais ir tam didžiausios įtakos turėjo žaliavų kainų išaugimas (pereinamumas sudarė 11,71 Lt.) ir tik mažą dalimi prie bendro medžiagų pereinavimo tais metais prisidėjo žaliavų normų pereinamumas. Mažiausias žaliavų išlaidų pereinamumas buvo stebimas 2007 metais, nes žaliavų normų pereinamumas sudarė tik 2,00 Lt., kainų pasikeitimas davė tais metais 0,02 Lt. ekonomiją.

2.17 lentelė

**Medžiagų ir žaliavų pereinamumas (+) arba ekonomija (-) skystųjų kristalų televizoriui
DENVER 2005 - 2009 m.**

Nukrypimai nuo plano	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Dėl normų pasikeitimo	-1,95	-2,02	2,00	-3,07	2,60
Dėl kainų pasikeitimo	-5,41	-3,28	-0,02	-0,20	11,71
Iš viso:	-7,36	-5,30	1,98	-3,28	14,31

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ gamybos dokumentacija.

Galime daryti išvadą, kad dėl medžiagų normų pasikeitimo išlaidos vienam gaminiui padidėjo:

2007 metais – 2,00 Lt., o visiems 80526 gaminiais 161.052,00 Lt.

2009 metais – 2,60 Lt., o visiems 43276 gaminiais 112.517,60 Lt.

(Dėl kainų pasikeitimų išlaidos 2009 m. padidėjo – 11,71 Lt, o visam gaminių kiekiui – 506.761,96 Lt.);

sumažėjo:

2005 metais - 1,95 Lt., o visiems 3885 gaminiais 7.575,75 Lt.

2006 metais - 2,02 Lt., o visiems 13600 gaminiais 27.472,00 Lt.

2008 metais – 3,07 Lt., o visiems 25234 gaminiais 77.468,38 Lt.

Kaip matyti iš žaliavų ir medžiagų išlaidų televizoriui AMITECH analizės (13 priedas), bei žemiau pateiktos 2.18 lentelės visais analizuojamais metais išlaidos šiam televizoriui kito netolygiai. Žaliavų normos buvo pereikvotos 2007 m. ir 2009 m., o tai davė išlaidų žaliavoms pereikvojimą. Žaliavų ir medžiagų kainų pasikeitimai 2005, 2006 ir 2008 m. davė išlaidų žaliavoms ekonomiją, o 2007 ir 2009 metais – pereikvojimą. Labiausiai išlaidos padidėjo 2009 metais ir tam didžiausios įtakos turėjo žaliavų kainų išaugimas (pereikvojimas sudarė 14,16 Lt.) taip pat prie bendro medžiagų pereikvojimo tais metais prisidėjo žaliavų normų pereikvojimas (2,50 Lt.). Mažiausias žaliavų išlaidų pereikvojimas buvo stebimas 2007 metais, nes žaliavų normų pereikvojimas sudarė 2,00 Lt., o dėl kainų pasikeitimo buvo pereikvota 0,59 Lt.

2.18 lentelė

**Medžiagų ir žaliavų pereikvojimas (+) arba ekonomija (-) skystųjų kristalų televizoriui
AMITECH gamyboje 2005 - 2009 m.**

Nukrypimai nuo plano	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Dėl normų pasikeitimo	-2,33	-2,02	2,00	-3,07	2,50
Dėl kainų pasikeitimo	-6,66	-4,01	0,59	-0,25	14,16
Iš viso:	-8,99	-6,02	2,59	-3,32	16,65

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ gamybos dokumentacija.

Galime daryti išvadą, kad dėl medžiagų normų pasikeitimo išlaidos vienam gaminiui padidėjo:

2007 metais – 2,00 Lt., o visiems 75650 gaminiais 151.300,00 Lt.

2009 metais – 2,50 Lt., o visiems 22367 gaminiais 55.917,50 Lt.

(Dėl kainų pasikeitimų išlaidos 2009 m. padidėjo – 14,16 Lt, o visam gaminių kiekiui – 316.716,72 Lt.);

sumažėjo:

2005 metais - 2,33 Lt., o visiems 2569 gaminiais 5.985,77 Lt.

2006 metais - 2,02 Lt., o visiems 16060 gaminiais 32.441,20 Lt.

2008 metais – 3,07 Lt., o visiems 98569 gaminiais 302.606,83 Lt.

Kaip matyti iš žaliavų ir medžiagų išlaidų televizoriui LENCO analizės (14 priedas), bei žemiau pateiktos 2.19 lentelės visais analizuojamais metais išlaidos šiam televizoriui kito netolygiai. Žaliavų normos buvo pereikvotos 2007 m. ir 2009 m., o tai davė išlaidų žaliavoms pereikvojimą. Žaliavų ir medžiagų kainų pasikeitimai 2005 – 2008 m. davė išlaidų žaliavoms ekonomiją, o 2009 metais – pereikvojimą. Labiausiai išlaidos padidėjo 2009 metais ir tam didžiausios įtakos turėjo žaliavų kainų išaugimas (pereikvojimas sudarė 14,24 Lt.) taip pat prie bendro medžiagų pereikvojimo tais metais prisidėjo žaliavų normų pereikvojimas (2,40 Lt.). Mažiausias žaliavų išlaidų pereikvojimas buvo stebimas 2007 metais (analogiškai, kaip ir analizuojant AMITECH bei DENVER televizorių duomenis), nes žaliavų normų pereikvojimas sudarė 2,00 Lt., o dėl kainų pasikeitimo buvo gauta 0,33 Lt. ekonomija.

2.19 lentelė

**Medžiagų ir žaliavų pereikvojimas (+) arba ekonomija (-) skystųjų kristalų televizoriui
LENCO gamyboje 2005 - 2009 m.**

Nukrypimai nuo plano	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Dėl normų pasikeitimo	-2,33	-2,02	2,00	-3,07	2,40
Dėl kainų pasikeitimo	-6,71	-4,07	-0,33	-0,25	14,24
Iš viso:	-9,03	-6,09	1,67	-3,33	16,64

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ gamybos dokumentacija.

Galime daryti išvadą, kad dėl medžiagų normų pasikeitimo išlaidos vienam gaminiui padidėjo:

2007 metais – 2,00 Lt., o visiems 112076 gaminiams 224.152,00 Lt.

2009 metais – 2,40 Lt., o visiems 35479 gaminiams 85.149,60 Lt.

(Dėl kainų pasikeitimų išlaidos 2009 m. padidėjo – 14,24 Lt, o visam gaminių kiekiui – 505.220,96 Lt.);

sumažėjo:

2005 metais - 2,33 Lt., o visiems 8563 gaminiams 19.951,79 Lt.

2006 metais - 2,02 Lt., o visiems 9077 gaminiams 18.335,54 Lt.

2008 metais – 3,07 Lt., o visiems 149756 gaminiams 459.750,92 Lt.

Išanalizavus visų trijų pagrindinių UAB „Televizoriai“ gaminių žaliavų ir sąnaudų rezultatus, matoma, kad pagrindinė išlaidų medžiagoms padidėjimo priežastis nagrinėjamoje įmonėje yra žaliavų ir medžiagų normų pereikvojimas, todėl įmonė turi įgyvendinti organizacines ir technines priemones technologiniam procesui pagerinti, o taip pat ženklus pereikvojimas gaunamas ir dėl 2009 m. pasikeitusių kainų, todėl įmonei derėtų ieškoti gaminių komplektacijos pakaitalų, arba palankesnių tiekėjų.

2.4. Gamybos sąnaudų sąmatos analizė naudojant lyginamųjų svorių metodą

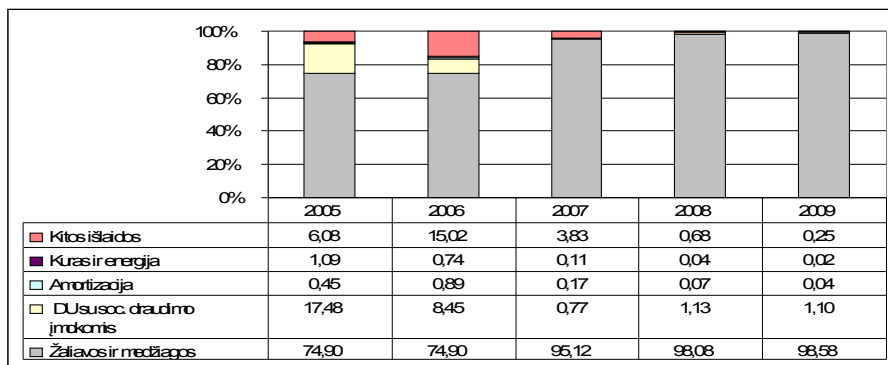
UAB „Televizoriai“ parduotų prekių savikainai priskiria tiesiogines ir netiesiogines sąnaudas, tačiau gamybos procese patiriama ir daugiau sąnaudų, kurios atspindi veiklos sąnaudose. Vertindami visas įmonės gamybos sąnaudas turime analizuoti visas įmonės tipines veiklos sąnaudas tiesiogiai ir netiesiogiai dalyvaujančias gamybos procese. Gamybos savikaina planuojama ir apskaičiuojama ekonominiais išlaidų elementais ir kalkuliaciniais išlaidų straipsniais. Ekonominiais išlaidų elementais, jungiančias vienu ar kelių išlaidų straipsnių, sudaroma gamybos išlaidų sąmata, rodanti bendrą išlaidų apimtį ir paskirtį.

Gamybos išlaidų sąmata sudaroma pagal šiuos pagrindinius ekonominius išlaidų elementus:

1. žaliavos ir medžiagos;
2. visų rūšių technologinė energija;
3. pagrindinis ir papildomas darbo užmokestis su socialinio draudimo įmokomis;
4. pagrindinių priemonių amortizacija;
5. kitos piniginės išlaidos.

Gamybos savikaina ekonominiais išlaidų elementais rodo ne tik bendrąsias sudaiktintojo ir gyvojo darbo sąnaudas bendrajai produkcijai, bet ir savikainos struktūrą, tai yra atskirų elementų lyginamąjį svorį bendrose įmonės išlaidose produkcijai pagaminti.

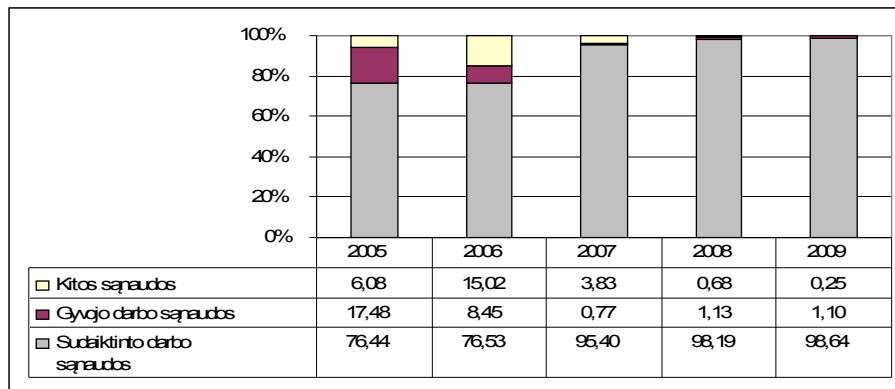
2.11 pav. pateikiama gamybos savikainos struktūra pagal ekonominius išlaidų elementus.

2.11 pav. 2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ gamybos savikainos struktūra pagal ekonominius išlaidų elementus

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Pateiktame grafike matome, kad visu analizuojamu laikotarpiu žaliavos ir medžiagos sudarė didžiausią dalį gamybos savikainos. Darbo užmokestis su socialinio draudimo įmokomis antras pagal eiliškumą įtakojantis gamybos savikainą išskyrus 2007 metais, kai įmonė pati nevykdė gamybinės veiklos. Žemiau pateiktame įmonėje naudojama sustambinta gamybos išlaidų struktūra, kurią sudaro sudaiktinto darbo sąnaudos; gyvojo darbo sąnaudos bei kitos sąnaudos. Į sudaiktinto darbo sąnaudas įmonėje įskaičiuojamos žaliavų ir medžiagų išlaidos, amortizacija, technologinis kuras ir visų rūšių technologinė energija. Gyvojo darbo sąnaudas sudaro pagrindinis ir papildomas darbininkų darbo užmokestis bei socialinio draudimo įmokos.

2.12 pav. 2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ sustambinta gamybos savikainos struktūra pagal ekonominius išlaidų elementus

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Kaip matome pagal grafiką didžiausią lyginamąjį svorį gamybos savikainoje sudaro sudaiktinto darbo sąnaudos. Didžiausią dalį jos sudaro 2009 metais 98,64 proc. Per analizuojamą laikotarpį materialinių sąnaudų, t.y. sudaiktinto darbo lyginamasis svoris produkcijos savikainoje padidėjo nuo 76,44 proc. iki 98,64 proc. tam įtakos turėjo išaugusios žaliavų ir medžiagų kainos, taip pat padidėję elektros energijos tarifai (per analizuojamą laikotarpį padidėjo vidutiniškai 0,05 ct.). Gyvojo darbo sąnaudos sumažėjo dėl padidėjusios gamybos apimtys, bet ne taip smarkiai augančių atlyginimų, sumažėjusių atlyginimų priedų.

2.5. Darbo išteklių analizė

Norint išvengti nenumatytų sąnaudų įmonėje, svarbu tinkamai tvarkyti darbo išteklių apskaitą ir nuolat analizuoti, kaip šie rodikliai formuojasi ir kinta. Visi darbo rodikliai apskaitoje skirstomi į tokias pagrindines grupes: darbuotojų, darbo našumo, darbo laiko, darbo užmokesčio.

Darbuotojų skaičius įmonėse nuolat kinta, nes keičiasi veiklos apimtis, tobulinamos gamybos technologijos ir t.t. Kinta ir darbuotojų sudėtis (ne vien tik jų skaičius). Analizuojamoje įmonėje personalą sudaro gamybos ir paslaugų darbuotojai, logistikos bei administracijos darbuotojai. Remiantis 15 priedu ir 2.20 lentelėje pateiktais duomenimis galima apskaičiuoti santykinį darbuotojų skaičiaus pasikeitimą.

Absoliutinis ir santykinis darbuotojų skaičiaus pasikeitimas 2005 – 2009 m.

Rodiklis	2006 m. pasikeitimas, pal. su 2005 m.		2007 m. pasikeitimas, pal. su 2006 m.		2008 m. pasikeitimas, pal. su 2007 m.		2009 m. pasikeitimas, pal. su 2008 m.	
	Absoliutus (+/-)	Procentinis	Absoliutus (+/-)	Procentinis	Absoliutus (+/-)	Procentinis	Absoliutus (+/-)	Procentinis
Visi įmonės darbuotojai	14	117,5	-66	-371,43	59	180,82	7	108,75
Bendroji produkcija, tūkst.Lt	17288,038	186,32	23562,02	154,05	61.088,67	158,36	-70.686,77	-107,95
Santykinis darbuotojų skaičiaus pasikeitimas	-43		-109		51		159	

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, jog 2007 metais absoliutus darbuotojų skaičiaus pasikeitimas yra -66, o santykinis -109 žmonės. Tais metais įmonė savo patalpose gamybos nevykdė, todėl darbuotojų skaičius ženkliai sumažėjo. 2006 metais absoliutus darbuotojų skaičiaus pasikeitimas yra lygus +14, o santykinis -43. Tai reiškia, kad kylant darbo našumui santykinai sutaupyta 43 žmonių darbas. Kitaip sakant, jeigu darbo našumas būtų likęs 2005 metų lygio, tai įmonei 2006 metais reikėtų 43 darbuotojais daugiau, norint pagaminti ataskaitinių metų produkciją. 2009 metais padidėjo darbuotojų skaičius, o dėl ženkliai sumažėjusio užsakymų skaičiaus 2009 metais, lyginant su 2008, bendroji produkcija mažėjo.

Darbo užmokesčio išlaidos priklausomai nuo tikslinės paskirties ir susidarymo vietos atsispindi net keliuose pelno (nuostolių) ataskaitos straipsniuose. Didžiausia darbo užmokesčio išlaidų dalis įtraukiama atskiru straipsniu „gamybos darbininkų pagrindinis ir papildomas darbo užmokestis“, o likusi dalis – kituose išlaidų straipsniuose: „pardavimų išlaidos“ bei „bendros įmonės išlaidos“.

Darbo užmokesčio išlaidoms analizuoti naudojamos duomenimis, kurie atsispindi buhalterinėse apyskaitose ir pagrindinių produkcijos rūšių kalkuliaciniuose straipsniuose. Darant analizę, faktiškas darbo užmokesčio fondas lyginamas su planiniu darbo užmokesčio fondu ir nustatoma absoliutinė darbo užmokesčio fondo ekonomija arba pereikvojimas.

Jei yra viršijamas bendrosios produkcijos gamybos planas, tada planinis darbo užmokesčio fondas perskaičiuojamas, atsižvelgiant į viršijimo laipsnį, o faktišką darbo užmokesčio fondą palyginus su perskaičiuotu, nustatoma santykinė ekonomija arba pereikvojimas.

Kaip matyti iš 16 priede esančių darbo užmokesčio fondo naudojimo 2005 – 2009 metais lentelių, o taip pat iš 2.21 lentelės absoliutus personalo darbo užmokesčio fondo poreikvojimas susidarė 2007 – 2008 metais, o visais kitais analizuojamais metais susidarė personalo darbo užmokesčio fondo ekonomija.

2.21 lentelė

Darbo užmokesčio fondo nukrypimas nuo plano 2005 - 2009 metais

	2005		2006		2007		2008		2009	
	Nukrypimas nuo plano (+;-)		Nukrypimas nuo plano (+;-)		Nukrypimas nuo plano (+;-)		Nukrypimas nuo plano (+;-)		Nukrypimas nuo plano (+;-)	
	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%	Suma	%
Personalo darbo užmokesčio fondas iš viso	-13458	-2,04	-1852	-0,08	70	0,02	86020,6	6,53	-5040	-0,33

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis

Analizuojama įmonė 2007 – 2008 metais viršijo ir bendrosios produkcijos planą, todėl atsižvelgiant į tai planinis darbo užmokesčio fondas įmonėje buvo perskaičiuotas. Perskaičiavimui naudojamas pataisos koeficientas, kuris analizuojamoje įmonėje visą laikotarpį buvo 0,7. Šiuo koeficientu yra koreguojami bendrosios produkcijos plano viršijimo procentai, perskaičiuojant planinį darbo užmokesčio fondą pagal bendrosios produkcijos plano įvykdymo laipsnį. Pavyzdžiui, jei analizuojamoje įmonėje 2008 metais bendrosios produkcijos planas buvo įvykdytas 106,53 %, planinis personalo darbo užmokesčio fondas, perskaičiuojamas atsižvelgiant į bendrosios produkcijos plano įvykdymo laipsnį, būtų:

$$(1.316.697,40 \times (100 + (6,53 \times 0,7))) / 100 = 1.376.883,64 \text{ Lt.}$$

Vadinasi, atsižvelgiant į bendrosios produkcijos plano įvykdymo laipsnį, 2008 metais įmonė yra santykinai poreikvojusi darbo užmokesčio fondą 25834,36 litais.

2007 metų darbo užmokesčio fondo naudojimo rezultatai pateikiami 16 priede.

Kitų laikotarpių perskaičiavimo koeficientas nenaudojamas, nes bendrosios produkcijos planas neįvykdytas.

Iš 17 priedo duomenų matyti, kad 2005, 2006 ir 2009 metais gauta darbininkų ir kitų personalo kategorijų darbo užmokesčio ekonomija. Tam galėjo turėti įtakos tai, kad įmonėje tuo laikotarpiu buvo pagaminta daugiau gaminių, kuriuose darbininkų darbo užmokestis ganėtinai mažas palyginus su vidutiniu. 2007 ir 2008 metais gautas tiek darbininkų, tiek kitų personalo kategorijų darbo užmokesčio fondo poreikvojimas.

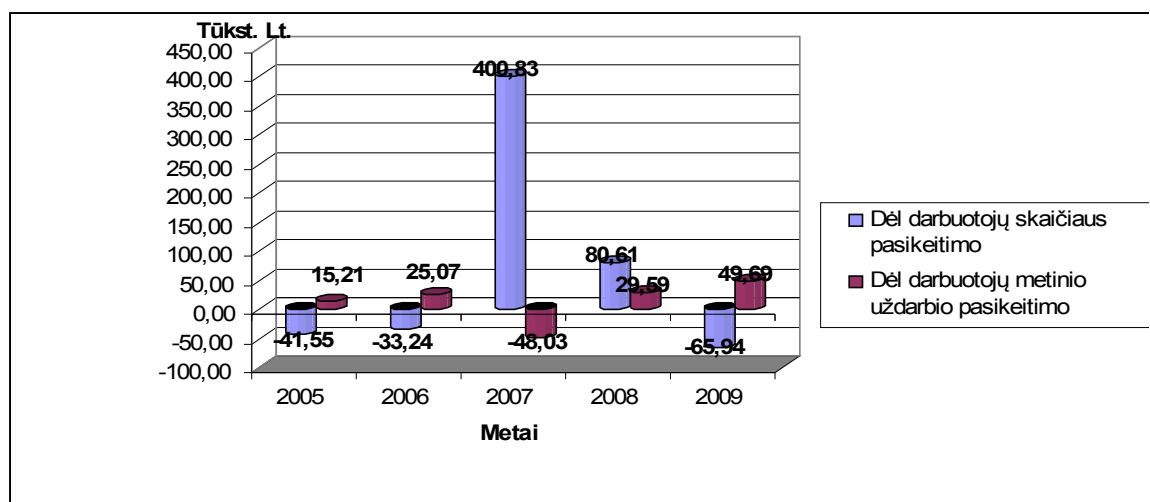
Darbo užmokesčio fondo pereikvojimą arba ekonomiją nulemia faktiško darbuotojų skaičiaus ir jų vidutinio darbo užmokesčio pasikeitimas palyginti su planiniu. Analizuojant darbo užmokesčio fondo naudojimą kiekvienai personalo kategorijai atskirai, išsiaiškinome, kaip paveikė darbo užmokesčio fondo naudojimo rezultatą darbuotojų skaičiaus pasikeitimas bei jų vidutinio darbo užmokesčio pasikeitimas palyginti su planu. Šio pasikeitimo įtakos apskaičiavimai parodyti 17 priedo lentelėse.

Remiantis 17 priedo lentelių duomenimis paskaičiavus kiek faktiškas darbo užmokesčio fondas nukrypo nuo planinio dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo gauname, kad šie nukrypimai atitinkamai lygūs: 2005 metais - -41.547,57 Lt.; 2006 metais - -33.237,34 Lt.; 2007 metais – 400.833,33 Lt.; 2008 metais - 80.614,12 Lt.; 2009 metais - -65.941,90 Lt.

Pagal gautus duomenis galime teigti, kad dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo 2007 ir 2008 metais darbo užmokesčio fondas padidėjo lyginant su planiniu (2007 metais darbo užmokesčio fondo padidėjimą lėmė tai, kad įmonė planavo tik administracijos darbuotojų skaičių), o visais kitais nagrinėjamo laikotarpio metais darbo užmokesčio fondas palyginti su planiniu sumažėjo.

Faktiškas darbo užmokesčio fondas 2005 – 2009 metais nukrypo nuo planinio dėl darbuotojų vidutinio metinio uždarbio pasikeitimo atitinkamai: 15.209,83 Lt.; 25.070,25 Lt.; -48.030,00 Lt.; 29.590,71 Lt.; 49.691,78 Lt.

Žemiau grafiškai pavaizduotas faktiško darbo užmokesčio nukrypimas nuo planinio dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo ir dėl darbuotojų metinio uždarbio pasikeitimo.

2.13 pav. Faktiško darbo užmokesčio fondo nukrypimas nuo planinio

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis darbo užmokesčio analizės duomenimis

Taigi, pagal gautus duomenis galime teigti, kad planinis darbo užmokesčio fondas pereikvotas beveik visą analizuojamą laikotarpį, t.y. 2005 – 2009 metais, išskyrus 2007 metus, kada stebima planinio darbo užmokesčio ekonomija, kuri siekė 48.030,00 litų. Vadinasi absoliutinis darbo užmokesčio fondo pereikvojimas arba ekonomija 2005 – 2009 metais atitinkamai sudarė: -13.458,00 Lt.; -1.852,00 Lt.; 70,00 Lt.; 86,020,60 Lt.; -5.040,00 Lt.

Darbo užmokesčio fondo naudojimui įmonėje įtakos turi ir produkcijos asortimento pasikeitimas palyginti su planu. Dėl asortimento pasikeitimo pasikeičia ir produkcijos darbo imlumas. Santykinė darbo užmokesčio ekonomija gaunama tada, kai bendroje produkcijos sudėtyje padidėja mažiau darbo reikalaujančių gaminių lyginamasis svoris. Ir atvirkščiai, jei kitos sąlygos išlieka tos pačios, o padidėja daugiau darbo reikalaujančių gaminių lyginamasis svoris, tada darbo užmokesčio fondas yra pereikvojamas.

Taigi didėjant produkcijos gamybai ir kylant darbo našumui, kartu didėja vidutinis vieno darbininko uždarbis. Jei darbo našumas auga sparčiau už darbo užmokestį, tada mažėja darbo užmokesčio išlaidos, tenkančios produkcijos vienetui.

Analizuojamos įmonės darbo našumo ir darbo užmokesčio augimo tempus apibūdina 18 priedo lentelės. Pagal jas matome, kad 2008 ir 2009 metais lyginant su praėjusiais metais darbo užmokestis kito greičiau nei darbo našumas. 2008 metų plačiau neanalizuosime dėl 2007 metais pakitusių gamybos sąlygų, kurios iškreipia realų vaizdą. 2009 metais darbo užmokestis, lyginant su praėjusiais metais, išaugo 28,73 proc., kai tuo tarpu darbo našumas sumažėjo net 72,4 proc. Tam įtakos turėjo ženkliai sumažėjusi bendroji produkcija, lyginant su 2008 metais, o dėl įmonėje atliktų paslaugų padidėjimo buvo priimta daugiau darbuotojų. Dėl to, kad darbo užmokestis augo greičiau nei darbo našumas darbo užmokesčio išlaidos vienam bendrosios produkcijos litui per 2009 metus išaugo 2,00 ct. (0,55 – 2,55). 2006 metais lyginant juos su praėjusiais metais darbo našumas didėjo sparčiau nei darbo užmokestis. Darbo našumas išaugo 508,99 proc., o darbo užmokestis 209,91 proc. Per 2006 metus įmonės bendroji produkcija išaugo 7,3 karto dėl atsiradusių naujų užsienio partnerių ir išaugusio atliktų paslaugų lyginamojo svorio bendrojoje produkcijoje, kai tuo tarpu darbininkų skaičius išaugo tik 1,2 karto, nes paslaugas ir gamybą įmonėje atlieka tie patys darbuotojai.

Vien išlaidų straipsnis “darbininkų pagrindinis ir papildomas darbo užmokestis“ 2007 – 2008 metais atitinkamai pereikvotas 10,00 Lt ir 60.093,99 Lt. Na, o kitais metais gauta šio išlaidų straipsnio ekonomija.

Pagrindinė priežastis, dėl kurios 2007 – 2008 metais nagrinėjamoje įmonėje pereikvotas darbo užmokesčio fondas, o faktiškos darbo užmokesčio išlaidos viršijo planines, yra vieno darbininko metinio vidutinio uždarbio padidėjimas palyginti su planu. Kitais analizuojamais

metais gautai ekonomijai didžiausios įtakos turėjo sumažėjęs darbininkų skaičius, o taip pat sumažėjęs vidutinis metinis vieno darbininko uždarbis palyginti su planu.

Jei analizuojant faktišką vidutinį vieno darbininko uždarbio skirtumą nuo planinio, tai jis analizuojamoje įmonėje skyrėsi ir dėl to, kad pasikeitė valandinio užmokesčio dydis bei darbininko dirbtų darbo valandų skaičius palyginti su planu. Nagrinėjamos įmonės 2005 – 2009 metų duomenys apie vidutinį darbininko uždarbį ir dirbtų valandų skaičių pateikiami 19 priede. Kaip matyti pagal šio priedo duomenis tik 2008 metais vieno darbininko dirbtų valandų skaičius mažesnis už planinį. Dėl šio veiksnio įtakos sumažėjo vidutinis metinis vieno darbininko uždarbis. Vidutinis valandinis darbininko užmokestis 2005 - 2006 metais padidėjo, todėl faktiškas vidutinis darbininko uždarbis viršijo planinį. Dėl sumažėjusio vidutinio valandinio darbininko užmokesčio ir padidėjusio darbininko darbo valandų skaičiaus 2009 metais faktiškas metinis darbininko uždarbis buvo mažesnis už planinį (žiūrėti 2.22 lentelę).

2.22 lentelė

Darbininko dirbtų valandų ir vidutinio valandinio uždarbio įtaka vidutiniam metiniam darbininko uždarbiui 2005-2009 m.

Rodikliai	2005	2006	2007	2008	2009
Vieno darbininko darbo valandų skaičiaus nuokrypis per metus (val.)	12,38	22,15	14,05	-64,78	36,42
Planinis vidutinis valandinis užmokestis Lt.	4,59	11,41	6,52	5,33	8,68
<i>Vidutinio metinio darbo užmokesčio padidėjimas (sumažėjimas) Lt.</i>	56,82	252,73	91,61	-345,28	316,13
Vidutinio valandinio darbo užmokesčio nuokrypis Lt.	0,16	1,42	-0,04	0,39	-0,36
Faktiškas vieno darbininko darbo valandų skaičius per metus (val)	1.555	1.784	1.640	1.962	1.738
<i>Vidutinio metinio darbo užmokesčio padidėjimas (sumažėjimas) Lt.</i>	248,80	2533,28	-65,60	765,18	-625,68
Faktiškas metinis darbo užmokestis viršijo planinį (Lt)	305,62	2786,01	26,01	419,90	-309,55

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Siekiant nustatyti įmonėje taikomų atskirų darbo užmokesčio sistemų tokių, kaip tiesioginės vienetinės arba paprastosios laikinės, lyginamąjį svorį, išsiaiškinti, ar nepadidėjo priemokos palyginti su planu, ir kokio dydžio buvo neplanuojamos išlaidos, analizuojama darbininkų darbo užmokesčio sudėtis (žiūrėti 20 priedas).

Pagal pateiktus duomenis matyti, kad apmokėjimas pagal tiesioginę vienetinę ir laikinę apmokėjimo sistemas visais analizuojamais metais, išskyrus 2008, buvo didesnis lyginant su planiniu. Priemokos vienetininkams buvo didesnės už planines visą analizuojamą laikotarpį

(tik 2007 metais įmonė priemokų vienetininkams neplanavo). Nuo 2008 metų buvo įvestas priemokų vienetininkams ryšium su darbo sąlygų pasikeitimu mokėjimas, tačiau tiek vienais, tiek kitais metais jis buvo didesnis už planinį. Priemokos vienetininkams ryšium su darbo sąlygų pasikeitimu laikomos neproduktyviomis išlaidomis. Mes manome, kad šių viršplaninių išlaidų likvidavimas būtų vienas iš rezervų sąnaudoms mažinti.

2.6. Lūžio taško nustatymo matematiniai būdai

Išlaidų – apimties – pelno analizė atliekama taikant grafinį ir matematinį analizės būdus. Lūžio taškas išreiškia gamybos apimtį, kurią pasiekus gamybos išlaidos tampa lygios pajamoms, kurias būtų galima uždirbti, pardavus visą pagamintą produkciją. Taigi, lūžio taškas atspindi būklę, kai nei uždirbamas pelnas, nei patiriamas nuostolis. Kitaip sakant, įmonės uždirbamų pajamų kaip tik užtenka išlaidoms padengti, tačiau nebelieka pelnui. Reiškia, nuostolinga gaminti produkcijos mažiau negu kiekis, išreiškiamas lūžio tašku. Jis gali būti apskaičiuojamas šiais metodais: lygties (lygybės), ribinio pelno (maržos) ir grafiniu. Lygties (lygybės) būdas – tai paprasčiausias ir lengvai įsimenamas būdas kritinio pelningumo taškui nustatyti.

Remiantis teorinėje dalyje pateiktomis formulėmis ir įmonės duomenimis apskaičiavome ir pateikėme 2.23 lentelėje 2009 metų analizuojamos įmonės gamybos lūžio taškus atskiroms produktų grupėms.

2.23 lentelė

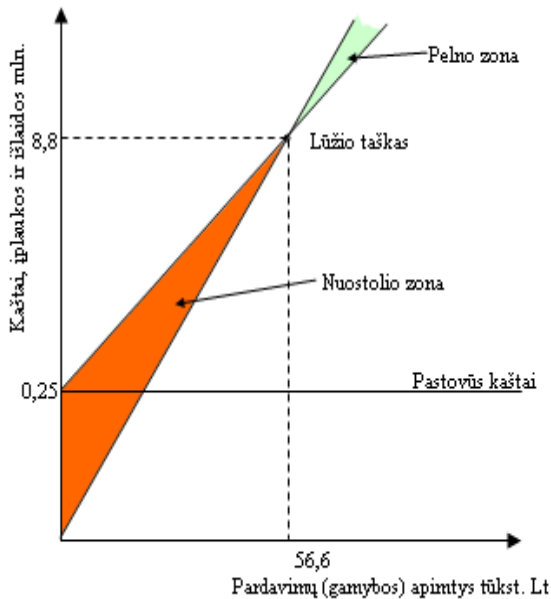
2009 m. gamybos lūžio taško nustatymas

	DENVER	AMITECH	LENCO	Kita
Gaminio kaina (Lt.)	156,17	186,14	187,21	124,93
Vieno gaminio kintamosios išlaidos (Lt.)	151,74	181,71	182,78	120,5
Pastovios išlaidos (Lt.)	251.153,80	423.499,70	247.151,30	348.313,20
Pelnas (Lt.)	0	0	0	0
Gamybos lūžio taškas (vnt.)	56.694	95.598	55.790	78.626

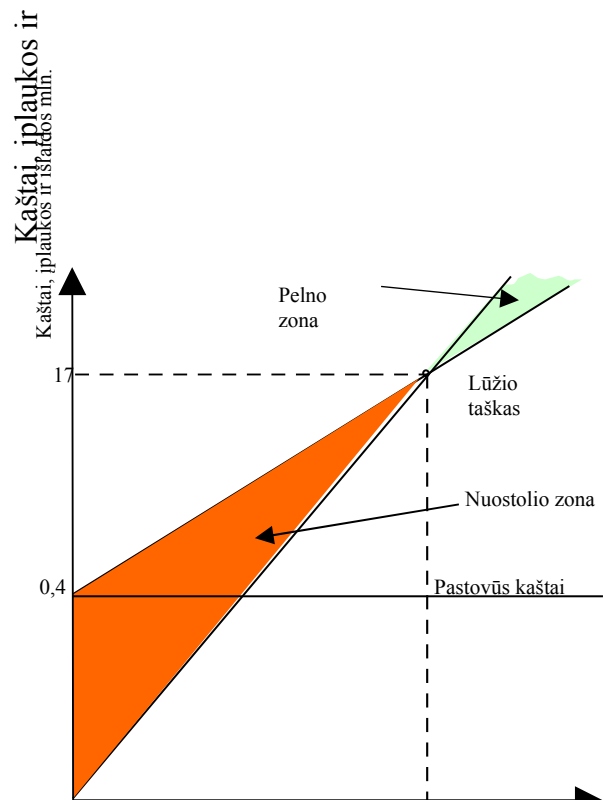
Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis

Pagal gautus duomenis galime daryti išvadą, kad jei 2009 metais įmonės gamybos apimtys būtų buvusios tokio, kaip nurodyta lentelėje, įmonė būtų gavusi nulinį pelną t.y. jei būtų užtekę pelno tik išlaidoms padengti.

Grafinis metodas yra ne tik efektyvi analizės priemonė, bet ir labai vaizdi, informuojanti įmonės vadovybę apie tai, kaip kinta įmonės išlaidos ir pajamos, keičiantis gamybinės veiklos aktyvumui tam tikrose įmonės veiklos ribose (apimtyse). 2.14 – 2.17 paveiksluose pateikiamas lūžio taškas atskiriems produktams.

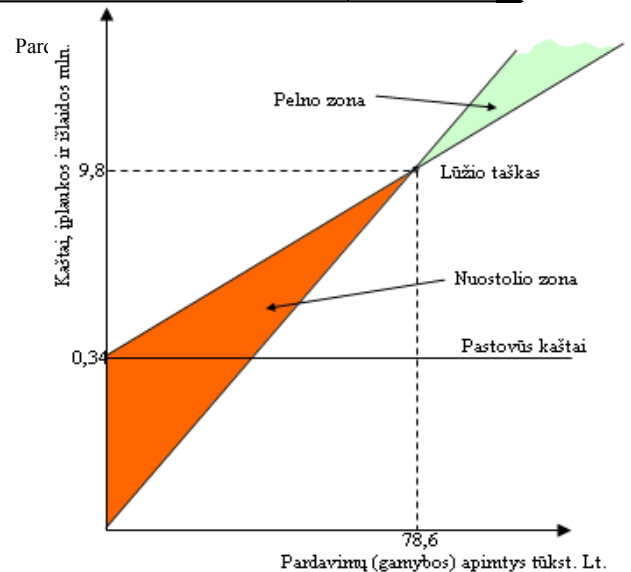
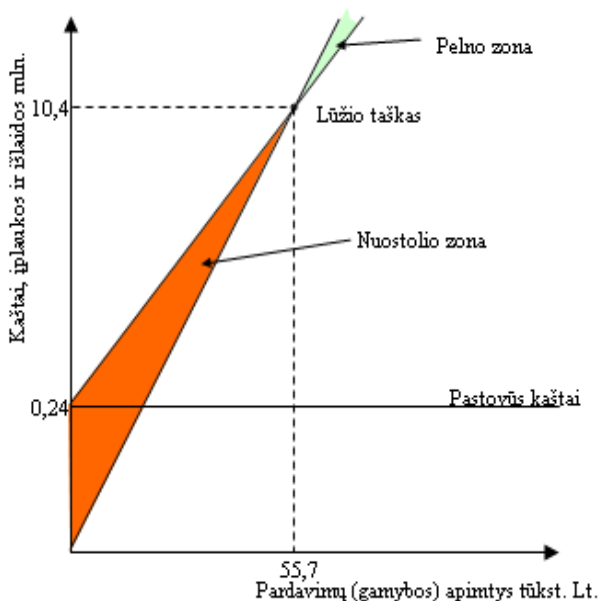

2.14 pav. 2009 m. DENVER lūžio taškas

2.15 pav. 2009 m. AMITECH

lūžio taškas

2.16 pav. 2009 m. Lenco lūžio taškas

2.17 pav. 2009 m. Kitos produkcijos lūžio taškas

Šaltinis: Sudaryta darbo autorių, remiantis UAB „Televizoriai“ apskaitos duomenimis.

Iš pateiktų grafikų matyti, kad į dešinę nuo lūžio taško yra pelno zona, o į kairę – nuostolio zona. Pelno zonos ir nuostolio zonos analizė yra labai svarbi kiekvienai įmonei. Lūžio taško grafikais įmonėje nustatoma ne tik kokios apimties gamyba yra potencialiai pelninga, bet ir kokio dydžio nuostolį gali patirti įmonė gamindama mažesnę už lūžio taške esantį produkcijos kiekį.

Apibendrint galime teigti, jei UAB „Televizoriai“ būtų gaminusi DENVER - 56.694 vnt., AMITECH - 95.598 vnt., Lenco - 55.790 vnt., kita - 78.626 vnt. būtų padengusi visas gamybos visas gamybos sąnaudas nepatiriant nei pelno nei nuostolio.

IŠVADOS

Sąnaudomis laikomas ne bet koks turto sumažėjimas ar įmonės skolų padidėjimas, bet tik ta jų dalis, kuri buvo sunaudota įmonės per tam tikrą ataskaitinį laikotarpį parduotai produkcijai pagaminti ar paslaugoms suteikti – pajamoms uždirbti.

Pagal įskaitymą į produkcijos savikainą išlaidos klasifikuojamos į tiesiogines ir netiesiogines kalkuliavimo objektų atžvilgiu. Kuo daugiau išlaidų bus priskiriama tiesioginėms, tuo tiksliau bus apskaičiuota pagamintos produkcijos savikaina.

Išlaidos pagal ryšį su gamybos technologiniu procesu klasifikuojamos į pagrindines ir pridėtines. Pagrindinės išlaidos yra tiesiogiai susijusios su produkcijos gamybos technologija (žaliavos ir medžiagos, gamybos darbininkų darbo užmokestis, įrengimų nusidėvėjimas), o pridėtines išlaidas susijusias su gamybos valdymu (administracijos personalo darbo užmokestis, komandiruočių išlaidos, pašto paslaugų išlaidos, mokymo išlaidos).

Išlaidų rodiklius galima traktuoti, kaip įmonės veiklos efektyvumo matą. Išlaidų rodiklių duomenys naudojami įmonės veiklos rezultatams išaiškinti, taip pat planuojant ir analizuojant įmonės ūkinę veiklą. Išlaidos yra vienas svarbiausių rodiklių, kuris yra vertinamas priimant valdymo sprendimus.

Pagrindiniai gamybos sąnaudų mažinimo rezervai yra tolesnis darbo našumo didinimas, materialinių darbo sąnaudų mažinimas, darbo laiko ekonomija dėl geresnio įrengimų panaudojimo ir kt. Didėjant darbo našumui, produkcijos savikaina mažėja, nes mažėja gyvojo darbo sąnaudos produkcijos vienetui, drauge mažėja ir darbo užmokestis produkcijos vienetui.

UAB „Televizoriai“ didžiausią sąnaudų dalį per visą analizuojamą laikotarpį sudaro parduotų prekių ir atliktų darbų savikaina. Didžiausią dalį visose įmonės sąnaudose parduotų prekių ir atliktų darbų savikaina sudarė 2007 m., t.y. 94,34 proc. (43,5 mln. Lt.). Parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos dalis įmonės sąnaudose labiausiai priklauso nuo žaliavų ir medžiagų sąnaudų.

Veiklos sąnaudose daugiau nei 70 proc. sudaro bendrosios ir administracinės sąnaudos, kurioms priskiriama, nuoma, šildymas, administracijos atlyginimai, kuras, ilgalaikio turto nusidėvėjimas ir pan. Finansinės ir investicinės sąnaudos nėra tokios reikšmingos, nes jų dalis visose sąnaudose nėra reikšmingas. Išanalizavus 2005 – 2009 metų įmonės bendrosios produkcijos savikainos plano įvykdymą galime daryti išvadą, kad 2007 - 2009 metais išlaidos vienam faktiškai pagamintos produkcijos litui buvo mažesnės nei planuotos. Geriausi rezultatai mažinant išlaidas vienam prekinės produkcijos litui buvo gauti 2008 metais. Tada išlaidos vienam prekinės produkcijos litui pagal planą turėjo didėti 1,68 ct., o sumažėjo 2,5 ct.

Palyginus kiekvienų metų išlaidų planą su faktu galime daryti išvadą, kad 2007 – 2009 metais įmonė gavo išlaidų ekonomiją, o 2006 metais – pereikvojimą. Didžiausia viršplaninė ekonomija buvo pasiekta 2008 metais ir ji sudarė 4.455.282,59 Lt., o 2006 m. susidaręs pereikvojimas sudarė 1.463.250,74 Lt.

Nustatyta, kad įmonės viršplaninei ekonomijai arba pereikvojimui įtakos turėjo: prekinės produkcijos apimties, asortimento, savikainos pasikeitimas palyginti su planu, o taip pat materialinių išteklių kainų ir tarifų sumažėjimas, palyginti su plane numatytais tarifais ir kainomis. 2008 metais gautai ekonomijai didžiausią įtaką turėjo asortimento pasikeitimas. 2006 metais – rezultatai atvirkštiniai: bendrosios produkcijos savikainos planas neįvykdytas dėl asortimento pasikeitimo. Tiek ekonomijai tiek pereikvojimui mažiausiai įtakos turėjo prekinės produkcijos apimties pasikeitimas. 2009 metais neigiamos įtakos turėjo produkcijos savikainos sumažėjimas

Lyginant faktinę ir planinę gaminių savikainas pastebimi savikainų svyravimai. Remiantis savikainos plano įvykdymo įmonėje gautais rezultatais galime daryti išvadą, kad 2007 - 2009 metais įmonė nepilnai įvykdė tiek išlaidų vienam prekinės produkcijos litui užduotį, tiek ir išlaidų vienam prekinės produkcijos litui sumažinimo užduotį, nes atskirais laikotarpiais buvo neįvykdytos atskirų produkcijos rūšių savikainos lygio užduotys. Ir tik 2006 metais pagrindinių gaminių savikaina buvo sumažėjusi tiek lyginant ją su praėjusiais metais, tiek su planu. Vadinasi 2006 metais įmonė pilnai įvykdė išlaidų vienam prekinės produkcijos litui ir išlaidų vienam prekinės produkcijos litui sumažinimo užduotis.

Išanalizavus išlaidų vienam prekinės produkcijos vienetui pasikeitimo priežastis nustatėme, kad 2006, 2008 ir 2009 metais išlaidos vienam prekinės produkcijos litui sumažėjo dėl gatavų gaminių didmeninių kainų ir asortimento pakitimo. Savikainos lygio pakitimas didino išlaidas vienam prekinės produkcijos litui. Galutiniame visų trijų veiksnių rezultate 2006, 2008 ir 2009 metais išlaidos vienam prekinės produkcijos litui sumažėjo lyginant su praėjusiais metais. 2007 metais veiksnių įtaka buvo atvirkštinė t.y. savikainos lygio pasikeitimas mažino išlaidas, o gatavų gaminių didmeninių kainų ir asortimento pokytis – jas didino. Tačiau 2007 metais išlaidos lyginant su praėjusiais metais padidėjo.

Iki 2008 metų UAB „Televizoriai“ gamybinės savikainos planą vykdė sėkmingai. Įmonė gavo tiek gamybinės, tiek pilnosios, tiek komercinės savikainos ekonomiją. Didžiausia gamybinė ekonomija buvo 2005 metais (5,22 proc.) o mažiausia patirta ekonomija buvo 2007 metais ir tai sudarė vos 0,02 proc.

Išanalizavus visos įmonės gamybinę ir pilnąją savikainas, galime daryti išvadą, kad iki 2008 metų UAB „Televizoriai“ gamybinės savikainos planą vykdė sėkmingai. Įmonė gavo tiek gamybinės, tiek pilnosios, tiek komercinės savikainos ekonomiją. Didžiausia gamybinė

ekonomija buvo 2005 metais (5,22 proc.), o mažiausia patirta ekonomija buvo 2007 metais ir tai sudarė vos 0,02 proc.

Atlikus žaliavų ir medžiagų sąnaudų analizę nustatyta, kad pagrindinė išlaidų medžiagoms padidėjimo priežastis nagrinėjamoje įmonėje yra žaliavų ir medžiagų normų pereikvojimas.

Atlikus darbo užmokesčio fondo analizę nustatyta, kad dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo 2007 ir 2008 metais darbo užmokesčio fondas padidėjo lyginant su planiniu, o visais kitais nagrinėjamo laikotarpio metais darbo užmokesčio fondas palyginti su planiniu sumažėjo. Pagrindinė priežastis, dėl kurios 2007 – 2008 metais nagrinėjamoje įmonėje pereikvotas darbo užmokesčio fondas, o faktiškos darbo užmokesčio išlaidos viršijo planines, yra vieno darbininko metinio vidutinio uždarbio padidėjimas palyginti su planu. Kitais analizuojamais metais gautai ekonomijai didžiausios įtakos turėjo sumažėjęs darbininkų skaičius, o taip pat sumažėjęs vidutinis metinis vieno darbininko uždarbis palyginti su planu.

Jei 2009 metais įmonės gamybos apimtys būtų buvusios tokios: DENVER - 56.694, AMITECH – 95.598, LENCO - 55.790, Kita - 78.626 įmonė gautų nulinį pelną, t.y. pajamos padengtų išlaidas.

PASIŪLYMAI

Esant dabartinei situacijai, kai UAB „Televizoriai“ patiria veiklos nuostolį, reiktų mažinti tas sąnaudas, kurios labiausiai įtakoja gaminamos produkcijos savikainą. Bendrųjų ir administracinių sąnaudų sumažinimas leistų sumažinti gaminamos produkcijos savikainą, ir uždirbti pelną. Kadangi didžiąją bendrųjų išlaidų dalį sudaro administracijos darbuotojų darbo užmokestis ir ilgalaikio materialaus turto nusidėvėjimas mes manome, kad jas sumažinti būtų galima mažinant administracijos darbuotojų skaičių arba trumpinant administracijos personalo darbo laiką, išdėstant administracijos darbo laiką per visą savaitę, kas padėtų išsaugoti normalų įmonės darbo ritmą. Tai pat rekomenduojame priedus prie atlyginimų mokėti pagal įmonės rezultata, o ne užsakymų skaičių.

Tai pat pastebėjome, kad ilgalaikio materialaus turto nusidėvėjimas įmonėje skaičiuojamas 5 metus. Mes siūlytume įmonei pratęsti nusidėvėjimo laikotarpį pagal realų įrengimų tarnavimo laiką, taip sumažinant mėnesines nusidėvėjimo išlaidas.

Tobulinti technologinius procesus, išnaudojant turimų darbuotojų potencialą, o taip pat išnaudojant esamo konvejerio galimybes. Šiuo metu linija nėra pilnai apkrauta, todėl siūlome perprojektuoti kitus gaminius, pritaikant juos šiai linijai. Šiam darbui panaudoti esamą personalą.

Iki šiol pagrindinė išlaidų žaliavoms mažinimo kryptis buvo keisti žaliavų kainas pasirenkant vieną ar kitą tiekėją, tačiau manome, kad įmonė taip pat turi įgyvendinti organizacines ir technines priemones technologiniam procesui pagerinti.

Atsižvelgiant į valiutų svyravimus, ir patiriamas finansines UAB „Televizoriai“ sąnaudas rekomenduojame ieškoti užsienio partnerių su kuriais būtų galima atsiskaityti EUR arba LT, nes Rusijos valiuta nėra stabili.

Įmonė savo gaminamą produkciją eksportuoja, tad siūlome veiklą vykdyti ir Lietuvos regione, atsižvelgiant į tai, kad muitai importuojamos jau pagamintoms prekėms į Lietuvą, leidžia konkuruoti rinkoje.

LITERATŪRA

1. Andrijauskienė, A. (2004). *Įmonių ekonomika*. Vilnius: Presvika.
2. Antony, R., Reese, J. (1983). *Accounting: Test and Cases*. Homewood, Illinois: Irwin.
3. Bagdžiūnienė, V. (2005). *Įmonių veiklos planavimas ir analizė: esmė ir verslo situacijos*. Vilnius: Conto litera.
4. Baškevičiūtė, E., Mačerinskienė, I. (2007). *Finansų analizė*. Kaunas: Technologija.
5. Bogulauskas, V. (2009). *Ekonometrika*. Kaunas: Technologija.
6. Bromwich, M. (1996). *Strategic Management Accounting*. Management Accounting Handbook. 2nd edition/ Edited by Drury, C. Butterworth Heinemann.
7. Bružauskas, V., Navickaitė, A., ir kt. (2005) *Žemės ūkio įmonių pavyzdinis sąskaitų planas, jo paaiškinimai ir pagrindinės sąskaitų korespondencijos. Metodiniai patarimai*. Lietuvos žemės ūkio ministerija.
8. David Cairns. (2002). Tarptautinių apskaitos standartų taikymas, 3 leidimas, Tolleys.
9. Drury, C. (1992). *Management and Cost Accounting*. London: Chapman and Hall.
10. Ekonomikos terminai ir sąvokos. (1999). Vilniaus pedagoginis universitetas. V.: VPU.
11. Gronskas, V. (2006). *Ekonominė analizė*. Kaunas: Technologija
12. Grondskis, G., Bogulauskas, V. (1998). Alternatyvios savikainos kalkuliavimo sistemos. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir metodologija*: tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga (p. 23- 24). Kaunas: Technologija.
13. Gudaitienė, O. (2005). *Buhalterinė apskaita*. Vilnius: Vilniaus kolegija.
14. Integrate ABC Concepts into Traditional Cost Accounting Systems [žiūrėta 2010-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.amanet.org/government/seminar.cfm?ID=1484&Cat=203>>.
15. Jagminas V. (2006). Kaštai įmonėje ir kaip juos geriau pažinti. [žiūrėta 2010-04-15]. Prieiga per internetą:< http://www.buhalteris.lt/index.php?cid=819&new_id=685>.
16. Jagminas V. (2003). Kaip parskirstyti bendrąsias ir administracines išlaidas įmonės produktams. *Apskaitos ir mokesčių apžvalga*, 2, 38- 44.
17. Jagminas V. (2002). Produktų savikainos rodiklių prasmė ir apskaičiavimas. *Apskaitos ir mokesčių apžvalga*, 5, 41-44.
18. Jagminas V. (2002). Produktų savikainos kalkuliavimo sistemos. *Apskaitos ir mokesčių apžvalga*, 12, 39-45.
19. Jagminas, V. (2002). Savikaina – kaina sau, kurią apmoka pirkėjas. *Vadovo pasaulis*, 6, 30-36.

20. Jaruga, A., Nowak, W., Szychta, A. (1999). *Rachunkowość zarządcza. Koncepcje i zastosowania*. Łódź: Absolwent.
21. Juozaitienė, L. (2007). *Įmonės finansai: analizės ir valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
22. Lazauskas, J. (2005). *Įmonių ūkinės ir komercinės veiklos analizė*. Vilnius: Technika.
23. Kalčinskas, G. (2003). *Buhalterinės apskaitos pagrindai*. Vilnius: Pačiolis.
24. Kalčinskas, G., Černius G. (1997). *Finansinė ir menedžmento apskaita*. Vilnius: Pačiolis.
25. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas.[interaktyvus] [žiūrėta 2010-04-25]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=224416
26. Mackevičius, J. (1994). *Apskaita*. Vilnius: Mintis.
27. Mackevičius, J. (2003). *Valdymo apskaita: koncepcija, metodika, politika*. Vilnius: TEV.
28. Mackevičius, J. (2007). *Įmonių veiklos analizė: Informacijos rinkimas, sisteminimas ir vertinimas* Vilnius: TEV.
29. Mackevičius, J., Poškaitė, D. (1998). *Finansinė analizė*. Vilnius.
30. Marčinskas, A., Diskinė, D. (2001). Įmonės konkurencingumą lemiantys veiksniai. *Ekonomika*, 55, 64.
31. Martinkus, B., Žičkienė, S., Žilinskas, V. (2002). *Įmonės ekonomika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
32. Polimeni, R., Fabozzi, F., Adelberg, A.(1986). *Cost Accounting. Concepts and Application for Managerial Decision Making*. New York: McGraw-Hill Book Company.
33. Stončiuvienė, N., Zinkevičienė, D. (2002). Gamybės išlaidų apskaitos problemos žemės ūkio įmonėse integruojantis į Europos Sąjungą. *Apskaitos ir finansų aktualijos integruojantis į ES*. Akademija: LŽŪU.
34. Švelginienė L. (2001). Ir sukirpus verta pamatuoti. *Apskaitos ir mokesčių apžvalga*, 2, 4-13.
35. Urniežius, R. (2004). *Ūkinės veiklos ekonominė analizė*. Vilnius.
36. Valužis, K. (2001). *Apskaitos problemos*. Vilnius.
37. Zinkevičienė, D. (2004). Pasigaminimo savikainos nustatymas gamybės įmonėse. *Verslo labirintas, lapkritis-gruodis*, 51-53.

38. Zinkevičienė, D. (1998). Išlaidų įskaitymo į produkcijos savikainą metodiniai aspektai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir metodologija*: tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga (p. 23- 24). Kaunas: Technologija
39. Zinkevičienė, D. (1997). *Gamybos išlaidų įskaitymo į produkcijos savikainą kalkuliavimo metodiniai ir metodologiniai aspektai*. Akademija: LŽŪU.
40. 9-asis Verslo apskaitos standartas. *Atsargos*. [interaktyvus][žiūrėta 2010-04-12]. Prieiga per internetą: http://www.finansai.com/vas/09___s.pdf
41. 11-asis Verslo Apskaitos Standartas. *Pardavimo savikaina ir veiklos sąnaudos*. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-04-12]. Prieiga per internetą: http://www.finansai.com/vas/11___s.pdf
42. Statistikos departamentas. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-05-07]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2535>.

PRIEDAI

1 Priedas

Pelno (nuostolio) ataskaita 2005 – 2009 metai

Eil. Nr	Straipsniai	Finansiniai metai 2005 m.	Finansiniai metai 2006 m.	Finansiniai metai 2007 m.	Finansiniai metai 2008 m.	Finansiniai metai 2009 m.
I.	PARDAVIMAI IR PARDUOTŲ PREKIŲ BEI PASLAUGŲ SAVIKAINA					
I. 1.	Pardavimai	3.423.485	19.021.282	44.560.866	110.308.476	35257562
I. 2.	Parduotų prekių ir paslugų savikaina	2.740.701	17.111.719	43.590.759	104.679.425	33992655
II.	BENDRASIS PELNAS	682.784	1.909.563	970.108	5.629.050	1264907
	(NUOSTOLIS)					
III.	VEIKLOS SĄNAUDOS	600.356	1.800.712	1.122.105	1.914.880	1593837
IV.	VEIKLOS PELNAS	82.428	108.851		3.714.171	
	(NUOSTOLIS)			151.997		328930
V.	KITA VEIKLA	66.555	56.408	206.643	34.542	3988
VI.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	15.531	-59.767	104.488	-3.754.720	9591
VI. 1.	Pajamos	44.052	145.651	1.597.805	5.462.029	673403
VI. 2.	Sąnaudos	28.521	205.418	1.493.317	9.216.749	663812
VII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS	164.513	105.492	159.133		
	(NUOSTOLIS) PRIŠ APMOKESTINIMĄ				6.008	315351
VIII.	YPATINGOJI VEIKLA	-537	-18.336	-18.336	-29.677	-330
VIII. 1.	Pagautė		4.277	39.458	252	
VIII. 2.	Netekimai	537	82.652	57.794	29.930	330
IX.	ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	163.977	27.117	140.797		
	(NUOSTOLIS)				35.685	315682
X.	PELNO MOKESTIS	-24.617	-22.900	-46.594	-7.077	
XI.	GRYNASIS ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS	139.360	4.217	94.203		
	(NUOSTOLIS)				42.762	315682

2 Priedas

Šakos rodikliai 2005- 2009 m.

Rodikliai	2005	2006	2007	2008	2009
Pardavimų pajamos, mln. Lt	1063,4	796,2	561,5	579,7	639,1
Pardavimų savikaina, mln. Lt	1023,3	726,5	484,5	498	549,6
Veiklos sąnaudos, mln. Lt	141,2	139,3	75,6	65,8	57,3
Bendras pelnas (nuostolis), mln. Lt	-99,3	-75,5	27,1	2,1	6,3

3 Priedas

2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ sąnaudų struktūra

Metai	Parduotų prekių ir atliktų darbų savikaina	Veiklos sąnaudos	Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos
2005	2.740.701	600.356	28.521
2006	20.028.739	4.836.991	4.382.434
2007	43.590.759	1.122.105	1.493.317
2008	104.679.425	1.914.880	9.216.749
2009	33.992.655	1.593.837	663.812

4 Priedas

2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ parduotų prekių ir atliktų darbų savikainos struktūra

Metai	Parduotų prekių savikaina	Suteiktų paslaugų savikaina
2005	2.351.893	388.808
2006	17.858.121	2.170.618
2007	43.026.627	564.132
2008	103.210.913	1.368.512
2009	29.233.683	4.758.972

5 Priedas

2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ veiklos sąnaudų struktūra

Metai	Pardavimų sąnaudos	Bendrosios ir administracinės sąnaudos
2005	138.804	461.552
2006	950.911	3.886.080
2007	105.467	1.016.638
2008	532.506	1.382.374
2009	430.335	1.163.502

6 Priedas

2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ gamybos savikainos struktūra pagal ekonominius išlaidų elementus

Išlaidų elementai	2005	2006	2007	2008	2009
Žaliavos ir medžiagos	2.052.709	15.268.329	41.880.798	102.559.857	27.751.121
Pagrindinis ir papildomas. DU su soc. Draudimo įmokomis	479.058	1.722.485	339.379	1.178.354	310.400
Pagrindinių gamybos priemonių amortizacija	12.440	181.920	76.748	70.613	10.786
Kuras ir energija	29.939	150.500	47.091	46.671	6.849
Kitos išlaidos	166.590	3.060.669	1.684.260	715.837	71.111

7 Priedas

2005 – 2009 m. UAB „Televizoriai“ sustambinta gamybos savikainos struktūra pagal ekonominius išlaidų elementus

	2005	2006	2007	2008	2009
Sudaiktinto darbo sąnaudos	2.095.088	15.600.749	42.004.637	102.677.141	27.768.756
Gyvojo darbo sąnaudos	479.058	1.722.485	339.379	1.178.354	310.400
Kitos sąnaudos	166.590	3.060.669	1.684.260	715.837	71.111

8 Priedas

Parduotų prekių savikainos ekonomija (-) arba pereikvojimas (+) kalkuliaciniais išlaidų straipsniais 2005 m.

Išlaidų straipsniai	Faktiškai pagamintos visos prekinės produkcijos		Economija (-) arba pereikvojimas (+)	
	Faktinė sav.	Planinė sav.	Litais	%
Žaliavų ir komplektavimo gaminių sąnaudos	1.989.836	2.090.992	-101.156	-4,84
Atlyginimų sąnaudos (gamyba)	224.142	237.600	-13.458	-5,66
Soc. Draudimas (gamyba)	72.857	78.408	-5.551	-7,08
Papildomos gamybos medžiagos	62.873	72.206	-9.333	-12,93
Įrengimų nusidėvėjimo sąnaudos	1.670	1.237	433	35,00
Neleidžiami atskaitymai	515	1.000	-485	-48,50
Kitos netiesioginės gamybos sąnaudos				
Gamybinė savikaina	2.351.893	2.481.443	-129.550	-5,22
Nuomos sąnaudos	52.152	45.783	6.369	13,91
Remonto ir 83ksploatacijos sąnaudos	16.143	12.658	3.485	27,53
Draudimo sąnaudos	7.504	89.654	-82.150	-91,63
Darbuotojų darbo užmokestis ir su juo susijusios išlaidos	182.059	196.576	-14.517	-7,39
Ilgalaikio turto nusidėvėjimo sąnaudos	10.770	11.567	-797	-6,89

Kitos bendrosios sąnaudos	120.429	156.892	-36.463	-23,24
---------------------------	---------	---------	---------	--------

8 priedo tęsinys

Veiklos mokesčių sąnaudos	3.654	3.467	187	5,39
Reprezentacinės sąnaudos	3.363	1.456	1.907	130,98
Pilnoji savikaina	2.747.967	2.999.496	-251.529	-8,39
Pardavimų sąnaudos	119.113	87.546	31.567	36,06
Komercinė savikaina	2.867.080	3.087.042	-219.962	-7,13

**Parduotų prekių savikainos ekonomija (-) arba pereikvojimas (+)
kalkuliaciniais išlaidų straipsniais 2006 m.**

Išlaidų straipsniai	Faktiškai pagamintos visos prekinės produkcijos		Economija (-) arba pereikvojimas (+)	
Žaliavų ir komplektavimo gaminių sąnaudos	15.236.406	15.680.408	-444.002	-2,83
Atlyginimų sąnaudos (gamyba)	848.795	850.647	-1.852	-0,22
Soc. Draudimas (gamyba)	260.858	261.149	-291	-0,11
Papildomos gamybos medžiagos	31.923	34.675	-2.752	-7,94
Įrengimų nusidėvėjimo sąnaudos	48.765	42.786	5.979	13,97
Neleidžiami atskaitymai	92.282	219.866	-127.584	-58,03
Kitos netiesioginės gamybos sąnaudos	1.339.092	1.568.473	-229.381	-14,62
Gamybinė savikaina	17.858.121	18.658.004	-799.883	-4,29
Nuomos sąnaudos	678.918	689.742	-10.824	-1,57
Remonto ir eksploatacijos sąnaudos	226.506	198.764	27.742	13,96
Draudimo sąnaudos	118.163	134.680	-16.517	-12,26
Darbuotojų darbo užmokestis ir su juo susijusios išlaidos	612.832	664.532	-51.700	-7,78
Ilgalaikio turto nusidėvėjimo sąnaudos	133.155	135.247	-2.092	-1,55
Kitos bendrosios sąnaudos	775.392	795.641	-20.249	-2,55
Veiklos mokesčių sąnaudos	25.593	24.789	804	3,24
Reprezentacinės sąnaudos	2.741	3.986	-1.245	-31,24
Pilnoji savikaina	19.752.503	21.305.385	-1.552.882	-7,29
Pardavimų sąnaudos	847.856	976.543	-128.687	-13,18
Komercinė savikaina	20.600.359	22.281.928	-1.681.569	-7,55

**Parduotų prekių savikainos ekonomija (-) arba pereikvojimas (+)
kalkuliaciniais išlaidų straipsniais 2007 m.**

Išlaidų straipsniai	Faktiškai pagamintos visos prekinės produkcijos		Economija (-) arba pereikvojimas (+)	
	Faktinė sav.	Planinė sav.	litais	%
Žaliavų ir komplektavimo gaminių sąnaudos	41.879.171	41.878.397	774	0,00
Atlyginimų sąnaudos (gamyba)	7.599	0	7.599	
Soc. Draudimas (gamyba)	1.017	0	1.017	
Papildomos gamybos medžiagos	1.627	1.300	327	25,15
Įrengimų nusidėvėjimo sąnaudos	28.499	20.050	8.449	42,14

8 priedo tęsinys

Neleidžiami atskaitymai	38.382	15.678	22.704	144,81
Kitos netiesioginės gamybos sąnaudos	1.070.332	1.118.998	-48.666	-4,35
Gamybinė savikaina	43.026.627	43.034.423	-7.796	-0,02
Nuomos sąnaudos	226.520	227.543	-1.023	-0,45
Remonto ir eksploatacijos sąnaudos	119.355	119.456	-101	-0,08
Draudimo sąnaudos	54.418	53.789	629	1,17
Darbuotojų darbo užmokestis ir su juo susijusios išlaidos	330.763	350.689	-19.926	-5,68
Ilgalaikio turto nusidėvėjimo sąnaudos	48.249	49.876	-1.627	-3,26
Kitos bendrosios sąnaudos	215.207	219.670	-4.463	-2,03
Veiklos mokesčių sąnaudos	8.706	9.700	-994	-10,25
Reprezentacinės sąnaudos	263	1.045	-782	-74,87
Pilnoji savikaina	44.030.108	44.066.191	-36.083	-0,08
Pardavimų sąnaudos	104.102	105.689	-1.587	-1,50
Komercinė savikaina	44.134.210	44.171.880	-37.670	-0,09

**Parduotų prekių savikainos ekonomija (-) arba pereikvojimas (+)
kalkuliaciniais išlaidų straipsniais 2008 m.**

Išlaidų straipsniai	Faktiškai pagamintos visos prekinės produkcijos		Economija (-) arba pereikvojimas (+)	
	Faktinė sav.	Planinė sav.	Litais	%
Žaliavų ir komplektavimo gaminių sąnaudos	102.557.27 5	102.711.55 3	-154.278	-0,15
Atlyginimų sąnaudos (gamyba)	387.093	301.072	86.021	28,57
Soc. Draudimas (Gamyba)	119.654	93.031	26.623	28,62
Papildomos gamybos medžiagos	2.582	2.865	-283	-9,88
Įrengimų nusidėvėjimo sąnaudos	10.075	12.568	-2.493	-19,84
Neleidžiami atskaitymai	48.267	20.569	27.698	134,66
Kitos netiesioginės gamybos sąnaudos	85.967	67.957	18.010	26,50
Gamybinė savikaina	103.210.91 3	103.209.61 6	1.297	0,00
Nuomos sąnaudos	220.039	216.789	3.250	1,50
Remonto ir eksploatacijos sąnaudos	83.710	83.471	239	0,29
Draudimo sąnaudos	42.205	40.567	1.638	4,04
Darbuotojų darbo užmokestis ir su juo susijusios išlaidos	671.607	670.567	1.040	0,16
Ilgalaikio turto nusidėvėjimo sąnaudos	60.538	58.654	1.884	3,21
Kitos bendrosios sąnaudos	277.857	276.458	1.399	0,51
Veiklos mokesčių sąnaudos	6.119	5.879	240	4,08
Reprezentacinės sąnaudos	906	786	120	15,28
Pilnoji savikaina	104.573.89 4	104.562.78 7	11.107	0,01
Pardavimų sąnaudos	525.036	476.421	48.615	10,20
Komercinė savikaina	105.098.93 0	105.039.20 8	59.722	0,06

**Parduotų prekių savikainos ekonomija (-) arba pereinėjimas (+)
kalkuliaciniais išlaidų straipsniais 2009 m.**

Išlaidų straipsniai	Faktiškai pagamintos visos prekinės produkcijos		Economija (-) arba pereinėjimas (+)	
	Faktinė sav.	Planinė sav.	Litais	%
Žaliavų ir komplektavimo gaminių sąnaudos	27.739.428	25.643.986	2.095.442	8,17
Atlyginimų sąnaudos (gamyba)	248.400	253.440	-5.040	-1,99
Soc. Draudimas (gamyba)	76.507	78.060	-1.553	-1,99
Papildomos gamybos medžiagos	11.693	9.854	1.839	18,66
Irengimų nusidėvėjimo sąnaudos	26.895	32.456	-5.561	-17,13
Neleidžiami atskaitymai	128.628	97.566	31.062	31,84
Kitos netiesioginės gamybos sąnaudos	1.002.132	987.643	14.489	1,47
Gamybinė savikaina	29.233.683	27.103.005	2.130.678	7,86
Nuomos sąnaudos	180.322	165.789	14.533	8,77
Remonto ir eksploatacijos sąnaudos	64.337	60.920	3.417	5,61
Draudimo sąnaudos	30.018	17.094	12.924	75,61
Darbuotojų darbo užmokestis ir su juo susijusios išlaidos	480.293	476.320	3.973	0,83
Ilgalaikio turto nusidėvėjimo sąnaudos	60.037	58.673	1.364	2,32
Kitos bendrosios sąnaudos	176.830	156.793	20.037	12,78
Veiklos mokesčių sąnaudos	8.081	7.985	96	1,21
Reprezentacinės sąnaudos	695	804	-109	-13,57
Pilnoji savikaina	30.234.296	28.047.383	2.186.913	7,80
Pardavimų sąnaudos	370.088	340.980	29.108	8,54
Komercinė savikaina	30.604.384	28.388.363	2.216.021	7,81

9 Priedas

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui DENVER pagaminti
2005 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. Kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,31	0,3	0,63	0,60
Dežė kartono	vnt.	1	1	3,56	3,4	3,56	3,40
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,11	2,01	2,11	2,01
Instrukcija	vnt.	1	1	1,04	0,99	1,04	0,99
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	54,30	51,8	54,30	51,80
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	2,88	2,75	2,88	2,75
Pagrindinis elektronikos blokas	vnt.	1	1	46,98	44,82	46,98	44,82

Pakavimo putos	vnt.	3	2	1,78	1,7	5,35	3,40
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,13	0,12	0,13	0,12

9 priedo tęsinys

Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,12	0,11	0,12	0,11
Sujungiamieji laidai	vnt.	2	1	0,04	0,04	0,08	0,04
Varžtai	vnt.	32	30	0,06	0,06	2,01	1,80
Panelės plokštė	vnt.	1	1	0,20	0,19	0,20	0,19
Medžiagos iš viso:						119,39	112,03

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui DENVER pagaminti
2006 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,34	0,33	0,68	0,66
Dežė kartono	vnt.	1	1	3,31	3,22	3,31	3,22
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,48	2,41	2,48	2,41
Instrukcija	vnt.	1	1	1,01	0,98	1,01	0,98
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	54,50	53	54,50	53,00
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	2,93	2,85	2,93	2,85
Pagrindinis elektronikos blokas	vnt.	1	1	48,04	46,72	48,04	46,72
Pakavimo putos	vnt.	3	2	1,83	1,78	5,49	3,56
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,10	0,1	0,10	0,10
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,12	0,12	0,12	0,12
Sujungiamieji laidai	vnt.	2	1	0,04	0,04	0,08	0,04
Varžtai	vnt.	32	30	0,07	0,07	2,30	2,10
Panelės plokštė	vnt.	1	1	0,21	0,2	0,21	0,20
Medžiagos iš viso:						121,26	115,96

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui DENVER pagaminti
2007 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,36	0,35	0,72	0,70
Dežė kartono	vnt.	1	1	3,80	3,84	3,80	3,84
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,45	2,44	2,45	2,44
Instrukcija	vnt.	1	1	1,12	1,11	1,12	1,11

Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	58,30	58	58,30	58,00
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	3,25	3,2	3,25	3,20
Pagrindinis elektronikos blokas	vnt.	1	1	50,32	50,11	50,32	50,11

9 priedo tęsinys

Pakavimo putos	vnt.	1	2	2,00	1,99	2,00	3,98
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,13	0,11	0,13	0,11
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,12	0,1	0,12	0,10
Sujungiamieji laidai	vnt.	1	1	0,07	0,05	0,07	0,05
Varžtai	vnt.	30	30	0,08	0,1	2,40	3,00
Panelės plokštė	vnt.	1	1	0,20	0,22	0,20	0,22
Medžiagos iš viso:						124,88	126,86

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui DENVER pagaminti
2008 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. Kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,37	0,37	0,74	0,74
Dežė kartono	vnt.	1	1	4,34	4,33	4,34	4,33
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,42	2,42	2,42	2,42
Instrukcija	vnt.	1	1	1,32	1,32	1,32	1,32
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	61,31	61,22	61,31	61,22
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	3,45	3,44	3,45	3,44
Pagrindinis elektronikos blokas	vnt.	1	1	53,08	53	53,08	53,00
Pakavimo putos	vnt.	3	2	2,11	2,11	6,34	4,22
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,10	0,1	0,10	0,10
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,10	0,1	0,10	0,10
Sujungiamieji laidai	vnt.	2	1	0,60	0,6	1,20	0,60
Varžtai	vnt.	33	30	0,12	0,12	3,97	3,60
Panelės plokštė	vnt.	1	1	0,26	0,26	0,26	0,26
Medžiagos iš viso:						138,63	135,35

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui DENVER pagaminti
2009 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. Kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,33	0,36	0,66	0,72
Dežė kartono	vnt.	1	1	4,28	4,66	4,28	4,66
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,28	2,48	2,28	2,48

Instrukcija	vnt.	1	1	1,33	1,45	1,33	1,45
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	59,69	65	59,69	65,00
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	3,31	3,6	3,31	3,60

9 priedo tęsinys

Pagrindinis elektronikos blokas	vnt.	1	1	52,34	57	52,34	57,00
Pakavimo putos	vnt.	1	2	2,09	2,28	2,09	4,56
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,09	0,1	0,09	0,10
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,08	0,09	0,08	0,09
Sujungiamieji laidai	vnt.	1	1	0,06	0,06	0,06	0,06
Varžtai	vnt.	25	30	0,10	0,11	2,53	3,30
Panelės plokštė	vnt.	1	1	0,26	0,28	0,26	0,28
Medžiagos iš viso:						128,99	143,30

10 Priedas

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui AMITECH pagaminti
2005 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. Kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,31	0,3	0,63	0,60
Dežė kartono	vnt.	1	1	3,56	3,4	3,56	3,40
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,11	2,01	2,11	2,01
Guminė atrama	vnt.	1	1	0,12	0,11	0,12	0,11
Instrukcija	vnt.	1	1	1,04	0,99	1,04	0,99
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,12	0,11	0,12	0,11
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	2,88	2,75	2,88	2,75
Maitinimo plokštės laikiklis plastikinis	vnt.	1	1	0,17	0,16	0,17	0,16
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	vnt.	1	1	46,98	44,82	46,98	44,82
Pakavimo putos	vnt.	3	2	1,78	1,7	5,35	3,40
Skystųjų kristalų panelė su aktyviąja matrica	vnt.	1	1	26,73	25,5	26,73	25,50
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,13	0,12	0,13	0,12
Sujungiamieji laidai	vnt.	2	1	0,42	0,4	0,84	0,40
Varžtai	vnt.	32	30	0,06	0,06	2,01	1,80
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	54,30	51,8	54,30	51,80
Medžiagos iš viso:						146,96	137,97

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui AMITECH pagaminti
2006 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos	Vieno vnt. Kaina	Išlaidos produkcijos vnt.
-----------------------	-----------	-------------------------------	------------------	---------------------------

		vnt.					
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,34	0,33	0,68	0,66
Dežė kartono	vnt.	1	1	3,31	3,22	3,31	3,22

10 priedo tęsinys

Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,48	2,41	2,48	2,41
Guminė atrama	vnt.	1	1	0,10	0,1	0,10	0,10
Instrukcija	vnt.	1	1	1,01	0,98	1,01	0,98
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,12	0,12	0,12	0,12
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	2,93	2,85	2,93	2,85
Maitinimo plokštės laikiklis plastikinis	vnt.	1	1	0,15	0,15	0,15	0,15
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	vnt.	1	1	48,04	46,72	48,04	46,72
Pakavimo putos	vnt.	3	2	1,83	1,78	5,49	3,56
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	vnt.	1	1	26,31	25,59	26,31	25,59
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,10	0,1	0,10	0,10
Sujungiamieji laidai	vnt.	2	1	0,04	0,04	0,08	0,04
Varžtai	vnt.	32	30	0,07	0,07	2,30	2,10
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	54,50	53	54,50	53,00
				Medžiagos iš viso:		147,62	141,60

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui AMITECH pagaminti
2007 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,36	0,35	0,72	0,70
Dežė kartono	vnt.	1	1	3,80	3,84	3,80	3,84
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,45	2,44	2,45	2,44
Guminė atrama	vnt.	1	1	0,12	0,9	0,12	0,90
Instrukcija	vnt.	1	1	1,12	1,11	1,12	1,11
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,12	0,1	0,12	0,10
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	3,25	3,2	3,25	3,20
Maitinimo plokštės laikiklis plastikinis	vnt.	1	1	0,15	0,16	0,15	0,16
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	vnt.	1	1	51,00	50,11	51,00	50,11
Pakavimo putos	vnt.	1	2	2,00	1,99	2,00	3,98
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	vnt.	1	1	29,00	28,22	29,00	28,22
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,13	0,11	0,13	0,11
Sujungiamieji laidai	vnt.	1	1	0,07	0,05	0,07	0,05
Varžtai	vnt.	30	30	0,08	0,1	2,40	3,00
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	57,00	58	57,00	58,00
				Medžiagos iš viso:		153,33	155,92

Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui AMITECH pagaminti

2008 m

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas

10 riedo tęsnys

Baterija	vnt.	2	2	0,37	0,37	0,74	0,74
Dežė kartono	vnt.	1	1	4,34	4,33	4,34	4,33
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,42	2,42	2,42	2,42
Guminė atrama	vnt.	1	1	0,90	0,9	0,90	0,90
Instrukcija	vnt.	1	1	1,32	1,32	1,32	1,32
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,10	0,1	0,10	0,10
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	3,45	3,44	3,45	3,44
Maitinimo plokštės laikiklis plastikinis	vnt.	1	1	0,16	0,16	0,16	0,16
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	vnt.	1	1	53,08	53	53,08	53,00
Pakavimo putos	vnt.	3	2	2,11	2,11	6,34	4,22
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	vnt.	1	1	30,05	30	30,05	30,00
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,10	0,1	0,10	0,10
Sujungiamieji laidai	vnt.	2	1	0,60	0,6	1,20	0,60
Varžtai	vnt.	33	30	0,12	0,12	3,97	3,60
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	61,31	61,22	61,31	61,22
				Medžiagos iš viso:		169,47	166,15

Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui AMITECH pagaminti

2009 m.

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas

Baterija	vnt.	2	2	0,33	0,36	0,66	0,72
Dežė kartono	vnt.	1	1	4,28	4,66	4,28	4,66
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,28	2,48	2,28	2,48
Guminė atrama	vnt.	1	1	0,07	0,08	0,07	0,08
Instrukcija	vnt.	1	1	1,33	1,45	1,33	1,45
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,08	0,09	0,08	0,09
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	3,31	3,6	3,31	3,60
Maitinimo plokštės laikiklis plastikinis	vnt.	1	1	0,16	0,17	0,16	0,17
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	vnt.	1	1	52,34	57	52,34	57,00
Pakavimo putos	vnt.	1	2	2,09	2,28	2,09	4,56
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	vnt.	1	1	27,55	30	27,55	30,00
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,09	0,1	0,09	0,10

Sujungiamieji laidai	vnt.	1	1	0,06	0,06	0,06	0,06
Varžtai	vnt.	26	30	0,10	0,11	2,63	3,30
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	59,69	65	59,69	65,00
				Medžiagos iš viso:		156,62	173,27

11 Priedas

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui Lenco pagaminti
2005 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. Kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,31	0,3	0,63	0,60
Dežė kartono	vnt.	1	1	3,56	3,4	3,56	3,40
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,11	2,01	2,11	2,01
Instrukcija	vnt.	1	1	1,04	0,99	1,04	0,99
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	54,30	51,8	54,30	51,80
LCD panelės laikiklis metalinis	vnt.	4	4	0,25	0,238	1,00	0,95
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,12	0,11	0,12	0,11
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	2,88	2,75	2,88	2,75
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	vnt.	1	1	46,98	44,82	46,98	44,82
Pakavimo putos	vnt.	3	2	1,78	1,7	5,35	3,40
Plastikinė tarpinė	vnt.	2	2	0,09	0,085	0,18	0,17
Skystųjų kristalų panelė su aktyviąja matrica	vnt.	1	1	26,73	25,5	26,73	25,50
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,13	0,12	0,13	0,12
Sujungiamieji laidai	vnt.	2	1	0,42	0,4	0,84	0,40
Varžtai	vnt.	32	30	0,06	0,06	2,01	1,80
				Medžiagos iš viso:		147,85	138,82

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui Lenco pagaminti
2006 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,34	0,33	0,68	0,66
Dežė kartono	vnt.	1	1	3,31	3,22	3,31	3,22
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,48	2,41	2,48	2,41
Instrukcija	vnt.	1	1	1,01	0,98	1,01	0,98
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	54,50	53	54,50	53,00
LCD panelės laikiklis metalinis	vnt.	4	4	0,25	0,24	0,99	0,96
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,12	0,12	0,12	0,12

Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	2,93	2,85	2,93	2,85
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	vnt.	1	1	48,04	46,72	48,04	46,72

11 priedo tęsinys

Pakavimo putos	vnt.	3	2	1,83	1,78	5,49	3,56
Plastikinė tarpinė	vnt.	2	2	0,82	0,8	1,65	1,60
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	vnt.	1	1	26,31	25,59	26,31	25,59
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,10	0,1	0,10	0,10
Sujungiamieji laidai	vnt.	2	1	0,04	0,04	0,08	0,04
Varžtai	vnt.	32	30	0,07	0,07	2,30	2,10
Medžiagos iš viso:						150,00	143,91

Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui Lenco pagaminti 2007 m.

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,36	0,35	0,72	0,70
Dežė kartono	vnt.	1	1	3,80	3,84	3,80	3,84
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,45	2,44	2,45	2,44
Instrukcija	vnt.	1	1	1,12	1,11	1,12	1,11
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	57,00	58	57,00	58,00
LCD panelės laikiklis metalinis	vnt.	4	4	0,26	0,25	1,04	1,00
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,11	0,1	0,11	0,10
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	3,25	3,2	3,25	3,20
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	vnt.	1	1	51,00	50,11	51,00	50,11
Pakavimo putos	vnt.	1	2	2,00	1,99	2,00	3,98
Plastikinė tarpinė	vnt.	2	2	0,85	0,8	1,70	1,60
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	vnt.	1	1	29,00	28,22	29,00	28,22
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,13	0,11	0,13	0,11
Sujungiamieji laidai	vnt.	1	1	0,07	0,05	0,07	0,05
Varžtai	vnt.	30	30	0,08	0,1	2,40	3,00
Medžiagos iš viso:						155,79	157,46

Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui Lenco pagaminti 2008 m

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo	Vieno vnt.	Išlaidos
-----------------------	-----------	-------------	------------	----------

		norma produkcijos vnt.		kaina		produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,37	0,37	0,74	0,74
Dežė kartono	vnt.	1	1	4,34	4,33	4,34	4,33
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,42	2,42	2,42	2,42
Instrukcija	vnt.	1	1	1,32	1,32	1,32	1,32

11 priedo tęsinys

Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	61,31	61,22	61,31	61,22
LCD panelės laikiklis metalinis	vnt.	4	4	0,26	0,26	1,04	1,04
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,10	0,1	0,10	0,10
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	3,45	3,44	3,45	3,44
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	vnt.	1	1	53,08	53	53,08	53,00
Pakavimo putos	vnt.	3	2	2,11	2,11	6,34	4,22
Plastikinė tarpinė	vnt.	2	2	0,80	0,8	1,60	1,60
Skystųjų kristalų panelė su aktyviąja matrica	vnt.	1	1	30,05	30	30,05	30,00
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,10	0,1	0,10	0,10
Sujungiamieji laidai	vnt.	2	1	0,60	0,6	1,20	0,60
Varžtai	vnt.	33	30	0,12	0,12	3,97	3,60
				Medžiagos iš viso:		171,06 6	167,733

**Žaliavų ir medžiagų sunaudojimas skystųjų kristalų televizoriui Lenco pagaminti
2009 m.**

Medžiagos pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		Vieno vnt. kaina		Išlaidos produkcijos vnt.	
		Planas	Faktas	Planas	Faktas	Planas	Faktas
Baterija	vnt.	2	2	0,33	0,36	0,66	0,72
Dežė kartono	vnt.	1	1	4,28	4,66	4,28	4,66
Nuotolinio valdymo pultas	vnt.	1	1	2,28	2,48	2,28	2,48
Instrukcija	vnt.	1	1	1,33	1,45	1,33	1,45
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	vnt.	1	1	59,69	65	59,69	65,00
LCD panelės laikiklis metalinis	vnt.	4	4	0,26	0,28	1,03	1,12
Maitinimo bloko plokštė	vnt.	1	1	0,08	0,09	0,08	0,09
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	vnt.	1	1	3,31	3,6	3,31	3,60
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	vnt.	1	1	52,34	57	52,34	57,00
Pakavimo putos	vnt.	1	2	2,09	2,28	2,09	4,56
Plastikinė tarpinė	vnt.	2	2	0,09	0,1	0,18	0,20
Skystųjų kristalų panelė su aktyviąja matrica	vnt.	1	1	27,55	30	27,55	30,00
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	vnt.	1	1	0,09	0,1	0,09	0,10
Sujungiamieji laidai	vnt.	1	1	0,06	0,06	0,06	0,06

Varžtai	vnt.	27	30	0,10	0,11	2,73	3,30
			Medžiagos iš viso:			157,70	174,34

12 Priedas

**Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui DENVER
analizė 2005 m.**

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos ltais	Faktiškos išlaidos ltais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,63	0,60	2	0,31	0,63	-0,03	0,00	-0,03
Dežė kartono	3,56	3,40	1	3,56	3,56	-0,16	0,00	-0,16
Nuotolinio valdymo pultas	2,11	2,01	1	2,11	2,11	-0,10	0,00	-0,10
Instrukcija	1,04	0,99	1	1,04	1,04	-0,05	0,00	-0,05
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	54,30	51,80	1	54,30	54,30	-2,50	0,00	-2,50
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	2,88	2,75	1	2,88	2,88	-0,13	0,00	-0,13
Pagrindinis elektronikos blokas	46,98	44,82	1	46,98	46,98	-2,16	0,00	-2,16
Pakavimo putos	5,35	3,40	2	1,78	3,56	-1,95	-1,78	-0,16
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,13	0,12	1	0,13	0,13	-0,01	0,00	-0,01
Maitinimo bloko plokštė	0,12	0,11	1	0,12	0,12	-0,01	0,00	-0,01
Sujungiamieji laidai	0,08	0,04	1	0,04	0,04	-0,04	-0,04	0,00
Varžtai	2,01	1,80	30	0,06	1,89	-0,21	-0,13	-0,09
Panelės plokštė	0,20	0,19	1	0,20	0,20	-0,01	0,00	-0,01
Iš viso:	119,39	112,03				-7,36	-1,95	-5,41

**Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui DENVER analizė
2006 m.**

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos ltais	Faktiškos išlaidos ltais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis	Planinė	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	

			kiekis	kaina			Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,68	0,66	2	0,34	0,68	-0,02	0,00	-0,02
Dežė kartono	3,31	3,22	1	3,31	3,31	-0,09	0,00	-0,09
Nuotolinio valdymo pultas	2,48	2,41	1	2,48	2,48	-0,07	0,00	-0,07
Instrukcija	1,01	0,98	1	1,01	1,01	-0,03	0,00	-0,03

12 priedo tęsinys

Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	54,50	53,00	1	54,50	54,50	-1,50	0,00	-1,50
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	2,93	2,85	1	2,93	2,93	-0,08	0,00	-0,08
Pagrindinis elektronikos blokas	48,04	46,72	1	48,04	48,04	-1,32	0,00	-1,32
Pakavimo putos	5,49	3,56	2	1,83	3,66	-1,93	-1,83	-0,10
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,10	0,10	1	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00
Maitinimo bloko plokštė	0,12	0,12	1	0,12	0,12	0,00	0,00	0,00
Sujungiamieji laidai	0,08	0,04	1	0,04	0,04	-0,04	-0,04	0,00
Varžtai	2,30	2,10	30	0,07	2,16	-0,20	-0,14	-0,06
Panelės plokštė	0,21	0,20	1	0,21	0,21	-0,01	0,00	-0,01
Iš viso:	119,39	112,03				-5,30	-2,02	-3,28

**Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui DENVER analizė
2007 m.**

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,72	0,70	2	0,36	0,72	-0,02	0,00	-0,02
Dežė kartono	3,80	3,84	1	3,80	3,80	0,04	0,00	0,04
Nuotolinio valdymo pultas	2,45	2,44	1	2,45	2,45	-0,01	0,00	-0,01
Instrukcija	1,12	1,11	1	1,12	1,12	-0,01	0,00	-0,01
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	58,30	58,00	1	58,30	58,30	-0,30	0,00	-0,30
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	3,25	3,20	1	3,25	3,25	-0,05	0,00	-0,05
Pagrindinis elektronikos blokas	50,32	50,11	1	50,32	50,32	-0,21	0,00	-0,21
Pakavimo putos	2,00	3,98	2	2,00	4,00	1,98	2,00	-0,02
Skystųjų kristalų panelės	0,13	0,11	1	0,13	0,13	-0,02	0,00	-0,02

laidas su jungtimis								
Maitinimo bloko plokštė	0,12	0,10	1	0,12	0,12	-0,02	0,00	-0,02
Sujungiamieji laidai	0,07	0,05	1	0,07	0,07	-0,02	0,00	-0,02
Varžtai	2,40	3,00	30	0,08	2,40	0,60	0,00	0,60
Panelės plokštė	0,20	0,22	1	0,20	0,20	0,02	0,00	0,02
Iš viso:	119,39	112,03				1,98	2,00	-0,02

**Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui DENVER analizė
2008 m.**

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,74	0,74	2	0,37	0,74	0,00	0,00	0,00
Dežė kartono	4,34	4,33	1	4,34	4,34	-0,01	0,00	-0,01
Nuotolinio valdymo pultas	2,42	2,42	1	2,42	2,42	0,00	0,00	0,00
Instrukcija	1,32	1,32	1	1,32	1,32	0,00	0,00	0,00
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	61,31	61,22	1	61,31	61,31	-0,09	0,00	-0,09
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	3,45	3,44	1	3,45	3,45	-0,01	0,00	-0,01
Pagrindinis elektronikos blokas	53,08	53,00	1	53,08	53,08	-0,08	0,00	-0,08
Pakavimo putos	6,34	4,22	2	2,11	4,23	-2,12	-2,11	-0,01
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,10	0,10	1	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00
Maitinimo bloko plokštė	0,10	0,10	1	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00
Sujungiamieji laidai	1,20	0,60	1	0,60	0,60	-0,60	-0,60	0,00
Varžtai	3,97	3,60	30	0,12	3,61	-0,37	-0,36	-0,01
Panelės plokštė	0,26	0,26	1	0,26	0,26	0,00	0,00	0,00
Iš viso:	119,39	112,03				-3,28	-3,07	-0,20

**Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui DENVER analizė
2009 m.**

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,66	0,72	2	0,33	0,66	0,06	0,00	0,06

Dežė kartono	4,28	4,66	1	4,28	4,28	0,38	0,00	0,38
Nuotolinio valdymo pultas	2,28	2,48	1	2,28	2,28	0,20	0,00	0,20
Instrukcija	1,33	1,45	1	1,33	1,33	0,12	0,00	0,12
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	59,69	65,00	1	59,69	59,69	5,31	0,00	5,31

12 priedo tęsinys

Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	3,31	3,60	1	3,31	3,31	0,29	0,00	0,29
Pagrindinis elektronikos blokas	52,34	57,00	1	52,34	52,34	4,66	0,00	4,66
Pakavimo putos	2,09	4,56	2	2,09	4,19	2,47	2,09	0,37
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,09	0,10	1	0,09	0,09	0,01	0,00	0,01
Maitinimo bloko plokštė	0,08	0,09	1	0,08	0,08	0,01	0,00	0,01
Sujungiamieji laidai	0,06	0,06	1	0,06	0,06	0,00	0,00	0,00
Varžtai	2,53	3,30	30	0,10	3,03	0,77	0,51	0,27
Panelės plokštė	0,26	0,28	1	0,26	0,26	0,02	0,00	0,02
Iš viso:	119,39	112,03				14,31	2,60	11,71

13 Priedas

**Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui AMITECH analizė
2005 m.**

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,63	0,60	2	0,31	0,63	-0,03	0,00	-0,03
Dežė kartono	3,56	3,40	1	3,56	3,56	-0,16	0,00	-0,16
Nuotolinio valdymo pultas	2,11	2,01	1	2,11	2,11	-0,10	0,00	-0,10
Guminė atrama	0,12	0,11	1	0,12	0,12	-0,01	0,00	-0,01
Instrukcija	1,04	0,99	1	1,04	1,04	-0,05	0,00	-0,05
Maitinimo bloko plokštė	0,12	0,11	1	0,12	0,12	-0,01	0,00	-0,01
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	2,88	2,75	1	2,88	2,88	-0,13	0,00	-0,13
Maitinimo plokštės laikiklis plastikinis	0,17	0,16	1	0,17	0,17	-0,01	0,00	-0,01
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	46,98	44,82	1	46,98	46,98	-2,16	0,00	-2,16
Pakavimo putos	5,35	3,40	2	1,78	3,56	-1,95	-1,78	-0,16
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	26,73	25,50	1	26,73	26,73	-1,23	0,00	-1,23

Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,13	0,12	1	0,13	0,13	-0,01	0,00	-0,01
Sujungiamieji laidai	0,84	0,40	1	0,42	0,42	-0,44	-0,42	-0,02
Varžtai	2,01	1,80	30	0,06	1,89	-0,21	-0,13	-0,09

13 priedo tęsinys

Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	54,30	51,80	1	54,30	54,30	-2,50	0,00	-2,50
Iš viso:	146,96	137,97				-8,99	-2,33	-6,66

**Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui AMITECH analizė
2006 m.**

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)	
							Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,68	0,66	2	0,34	0,68	-0,02	0,00	-0,02
Dežė kartono	3,31	3,22	1	3,31	3,31	-0,09	0,00	-0,09
Nuotolinio valdymo pultas	2,48	2,41	1	2,48	2,48	-0,07	0,00	-0,07
Guminė atrama	0,10	0,10	1	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00
Instrukcija	1,01	0,98	1	1,01	1,01	-0,03	0,00	-0,03
Maitinimo bloko plokštė	0,12	0,12	1	0,12	0,12	0,00	0,00	0,00
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	2,93	2,85	1	2,93	2,93	-0,08	0,00	-0,08
Maitinimo plokštės laikiklis plastikinis	0,15	0,15	1	0,15	0,15	0,00	0,00	0,00
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	48,04	46,72	1	48,04	48,04	-1,32	0,00	-1,32
Pakavimo putos	5,49	3,56	2	1,83	3,66	-1,93	-1,83	-0,10
Skystųjų kristalų panelė su aktyviąja matrica	26,31	25,59	1	26,31	26,31	-0,72	0,00	-0,72
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,10	0,10	1	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00
Sujungiamieji laidai	0,08	0,04	1	0,04	0,04	-0,04	-0,04	0,00
Varžtai	2,30	2,10	30	0,07	2,16	-0,20	-0,14	-0,06
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	54,50	53,00	1	54,50	54,50	-1,50	0,00	-1,50
Iš viso:	147,62	141,60				-6,02	-2,02	-4,01

**Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui AMITECH analizė
2007 m.**

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,72	0,70	2	0,36	0,72	-0,02	0,00	-0,02
Dežė kartono	3,80	3,84	1	3,80	3,80	0,04	0,00	0,04
Nuotolinio valdymo pultas	2,45	2,44	1	2,45	2,45	-0,01	0,00	-0,01
Guminė atrama	0,12	0,90	1	0,12	0,12	0,78	0,00	0,78
Instrukcija	1,12	1,11	1	1,12	1,12	-0,01	0,00	-0,01
Maitinimo bloko plokštė	0,12	0,10	1	0,12	0,12	-0,02	0,00	-0,02
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	3,25	3,20	1	3,25	3,25	-0,05	0,00	-0,05
Maitinimo plokštės laikiklis plastikinis	0,15	0,16	1	0,15	0,15	0,01	0,00	0,01
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	51,00	50,11	1	51,00	51,00	-0,89	0,00	-0,89
Pakavimo putos	2,00	3,98	2	2,00	4,00	1,98	2,00	-0,02
Skystųjų kristalų panelė su aktyviąja matrica	29,00	28,22	1	29,00	29,00	-0,78	0,00	-0,78
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,13	0,11	1	0,13	0,13	-0,02	0,00	-0,02
Sujungiamieji laidai	0,07	0,05	1	0,07	0,07	-0,02	0,00	-0,02
Varžtai	2,40	3,00	30	0,08	2,40	0,60	0,00	0,60
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	57,00	58,00	1	57,00	57,00	1,00	0,00	1,00
Iš viso:	153,33	155,92				2,59	2,00	0,59

**Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui AMITECH analizė
2008 m.**

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)

Baterija	0,74	0,74	2	0,37	0,74	0,00	0,00	0,00
Dežė kartono	4,34	4,33	1	4,34	4,34	-0,01	0,00	-0,01
Nuotolinio valdymo pultas	2,42	2,42	1	2,42	2,42	0,00	0,00	0,00
Guminė atrama	0,90	0,90	1	0,90	0,90	0,00	0,00	0,00

13 priedo tęsinys

Instrukcija	1,32	1,32	1	1,32	1,32	0,00	0,00	0,00
Maitinimo bloko plokštė	0,10	0,10	1	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	3,45	3,44	1	3,45	3,45	-0,01	0,00	-0,01
Maitinimo plokštės laikiklis plastikinis	0,16	0,16	1	0,16	0,16	0,00	0,00	0,00
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	53,08	53,00	1	53,08	53,08	-0,08	0,00	-0,08
Pakavimo putos	6,34	4,22	2	2,11	4,23	-2,12	-2,11	-0,01
kystųjų kristalų panelė su aktyviąja matrica	30,05	30,00	1	30,05	30,05	-0,05	0,00	-0,05
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,10	0,10	1	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00
Sujungiamieji laidai	1,20	0,60	1	0,60	0,60	-0,60	-0,60	0,00
Varžtai	3,97	3,60	30	0,12	3,61	-0,37	-0,36	-0,01
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	61,31	61,22	1	61,31	61,31	-0,09	0,00	-0,09
Iš viso:	169,47	166,15				-3,32	-3,07	-0,25

**Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui AMITECH analizė
2009 m.**

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,66	0,72	2	0,33	0,66	0,06	0,00	0,06
Dežė kartono	4,28	4,66	1	4,28	4,28	0,38	0,00	0,38
Nuotolinio valdymo pultas	2,28	2,48	1	2,28	2,28	0,20	0,00	0,20
Guminė atrama	0,07	0,08	1	0,07	0,07	0,01	0,00	0,01
Instrukcija	1,33	1,45	1	1,33	1,33	0,12	0,00	0,12
Maitinimo bloko plokštė	0,08	0,09	1	0,08	0,08	0,01	0,00	0,01
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	3,31	3,60	1	3,31	3,31	0,29	0,00	0,29
Maitinimo plokštės laikiklis plastikinis	0,16	0,17	1	0,16	0,16	0,01	0,00	0,01
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	52,34	57,00	1	52,34	52,34	4,66	0,00	4,66

Pakavimo putos	2,09	4,56	2	2,09	4,19	2,47	2,09	0,37
Skystųjų kristalų panelė su aktyviąja matrica	27,55	30,00	1	27,55	27,55	2,45	0,00	2,45

13 priedo tęsinys

Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,09	0,10	1	0,09	0,09	0,01	0,00	0,01
Sujungiamieji laidai	0,06	0,06	1	0,06	0,06	0,00	0,00	0,00
Varžtai	2,63	3,30	30	0,10	3,03	0,67	0,40	0,27
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	59,69	65,00	1	59,69	59,69	5,31	0,00	5,31
Iš viso:	156,62	173,27				16,65	2,50	14,16

Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui Lenco analizė 2005 m.

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,63	0,60	2	0,31	0,63	-0,03	0,00	-0,03
Dežė kartono	3,56	3,40	1	3,56	3,56	-0,16	0,00	-0,16
Nuotolinio valdymo pultas	2,11	2,01	1	2,11	2,11	-0,10	0,00	-0,10
Instrukcija	1,04	0,99	1	1,04	1,04	-0,05	0,00	-0,05
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	54,30	51,80	1	54,30	54,30	-2,50	0,00	-2,50
LCD panelės laikiklis metalinis	1,00	0,95	4	0,25	1,00	-0,05	0,00	-0,05
Maitinimo bloko plokštė	0,12	0,11	1	0,12	0,12	-0,01	0,00	-0,01
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	2,88	2,75	1	2,88	2,88	-0,13	0,00	-0,13
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	46,98	44,82	1	46,98	46,98	-2,16	0,00	-2,16
Pakavimo putos	5,35	3,40	2	1,78	3,56	-1,95	-1,78	-0,16
Plastikinė tarpinė	0,18	0,17	2	0,09	0,18	-0,01	0,00	-0,01
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	26,73	25,50	1	26,73	26,73	-1,23	0,00	-1,23
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,13	0,12	1	0,13	0,13	-0,01	0,00	-0,01
Sujungiamieji laidai	0,84	0,40	1	0,42	0,42	-0,44	-0,42	-0,02
Varžtai	2,01	1,80	30	0,06	1,89	-0,21	-0,13	-0,09
Iš viso:	147,85	138,82				-9,03	-2,33	-6,71

Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui Lenco analizė 2006 m.

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,68	0,66	2	0,34	0,68	-0,02	0,00	-0,02
Dežė kartono	3,31	3,22	1	3,31	3,31	-0,09	0,00	-0,09
Nuotolinio valdymo pultas	2,48	2,41	1	2,48	2,48	-0,07	0,00	-0,07
Instrukcija	1,01	0,98	1	1,01	1,01	-0,03	0,00	-0,03
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	54,50	53,00	1	54,50	54,50	-1,50	0,00	-1,50
LCD panelės laikiklis metalinis	0,99	0,96	4	0,25	0,99	-0,03	0,00	-0,03
Maitinimo bloko plokštė	0,12	0,12	1	0,12	0,12	0,00	0,00	0,00
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	2,93	2,85	1	2,93	2,93	-0,08	0,00	-0,08
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	48,04	46,72	1	48,04	48,04	-1,32	0,00	-1,32
Pakavimo putos	5,49	3,56	2	1,83	3,66	-1,93	-1,83	-0,10
Plastikinė tarpinė	1,65	1,60	2	0,82	1,65	-0,05	0,00	-0,05
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	26,31	25,59	1	26,31	26,31	-0,72	0,00	-0,72
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,10	0,10	1	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00
Sujungiamieji laidai	0,08	0,04	1	0,04	0,04	-0,04	-0,04	0,00
Varžtai	2,30	2,10	30	0,07	2,16	-0,20	-0,14	-0,06
Iš viso:	150,00	143,91				-6,09	-2,02	-4,07

Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui Lenco analizė 2007 m.

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos litais	Faktiškos išlaidos litais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,72	0,70	2	0,36	0,72	-0,02	0,00	-0,02
Dežė kartono	3,80	3,84	1	3,80	3,80	0,04	0,00	0,04
Nuotolinio valdymo pultas	2,45	2,44	1	2,45	2,45	-0,01	0,00	-0,01
Instrukcija	1,12	1,11	1	1,12	1,12	-0,01	0,00	-0,01
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	57,00	58,00	1	57,00	57,00	1,00	0,00	1,00
LCD panelės laikiklis metalinis	1,04	1,00	4	0,26	1,04	-0,04	0,00	-0,04
Maitinimo bloko plokštė	0,11	0,10	1	0,11	0,11	-0,01	0,00	-0,01
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	3,25	3,20	1	3,25	3,25	-0,05	0,00	-0,05
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	51,00	50,11	1	51,00	51,00	-0,89	0,00	-0,89
Pakavimo putos	2,00	3,98	2	2,00	4,00	1,98	2,00	-0,02
Plastikinė tarpinė	1,70	1,60	2	0,85	1,70	-0,10	0,00	-0,10
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	29,00	28,22	1	29,00	29,00	-0,78	0,00	-0,78
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,13	0,11	1	0,13	0,13	-0,02	0,00	-0,02
Sujungiamieji laidai	0,07	0,05	1	0,07	0,07	-0,02	0,00	-0,02
Varžtai	2,40	3,00	30	0,08	2,40	0,60	0,00	0,60
Iš viso:	155,79	157,46				1,67	2,00	-0,33

Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui Lenco analizė 2008 m.

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos ltais	Faktiškos išlaidos ltais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms ltais			Nukrypimas ltais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,74	0,74	2	0,37	0,74	0,00	0,00	0,00
Dežė kartono	4,34	4,33	1	4,34	4,34	-0,01	0,00	-0,01
Nuotolinio valdymo pultas	2,42	2,42	1	2,42	2,42	0,00	0,00	0,00
Instrukcija	1,32	1,32	1	1,32	1,32	0,00	0,00	0,00
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	61,31	61,22	1	61,31	61,31	-0,09	0,00	-0,09
LCD panelės laikiklis metalinis	1,04	1,04	4	0,26	1,04	0,00	0,00	0,00
Maitinimo bloko plokštė	0,10	0,10	1	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	3,45	3,44	1	3,45	3,45	-0,01	0,00	-0,01
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	53,08	53,00	1	53,08	53,08	-0,08	0,00	-0,08
Pakavimo putos	6,34	4,22	2	2,11	4,23	-2,12	-2,11	-0,01
Plastikinė tarpinė	1,60	1,60	2	0,80	1,60	0,00	0,00	0,00
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	30,05	30,00	1	30,05	30,05	-0,05	0,00	-0,05
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,10	0,10	1	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00
Sujungiamieji laidai	1,20	0,60	1	0,60	0,60	-0,60	-0,60	0,00
Varžtai	3,97	3,60	30	0,12	3,61	-0,37	-0,36	-0,01
Iš viso:	171,06	167,73				-3,33	-3,07	-0,25

Žaliavų ir medžiagų išlaidų skystųjų kristalų televizoriui Lenco analizė 2009 m.

Medžiagos pavadinimas	Planinės išlaidos ltais	Faktiškos išlaidos ltais	Faktiško medžiagų kiekio savikaina planinėms kainoms litais			Nukrypimas litais nuo plano Padidėjimas (+) Sumažėjimas (-)		
			Faktinis kiekis	Planinė kaina	Suma	Iš viso	Tarp jų dėl	
							Normų pasikeitimo	Kainų pasikeitimo
1	2	3	4	5	6	7 (3-2)	8 (6-2)	9 (3-6)
Baterija	0,66	0,72	2	0,33	0,66	0,06	0,00	0,06
Dežė kartono	4,28	4,66	1	4,28	4,28	0,38	0,00	0,38
Nuotolinio valdymo pultas	2,28	2,48	1	2,28	2,28	0,20	0,00	0,20
Instrukcija	1,33	1,45	1	1,33	1,33	0,12	0,00	0,12
Korpuso komplektas su elektronikos komponentais	59,69	65,00	1	59,69	59,69	5,31	0,00	5,31
LCD panelės laikiklis metalinis	1,03	1,12	4	0,26	1,03	0,09	0,00	0,09
Maitinimo bloko plokštė	0,08	0,09	1	0,08	0,08	0,01	0,00	0,01
Maitinimo laidas (izoliuoti elektros laidininkai su jungtimis)	3,31	3,60	1	3,31	3,31	0,29	0,00	0,29
Pagrindinis elektroninis blokas (šasis) su selektoriumi	52,34	57,00	1	52,34	52,34	4,66	0,00	4,66
Pakavimo putos	2,09	4,56	2	2,09	4,19	2,47	2,09	0,37
Plastikinė tarpinė	0,18	0,20	2	0,09	0,18	0,02	0,00	0,02
Skystųjų kristalų panelė su aktyviaja matrica	27,55	30,00	1	27,55	27,55	2,45	0,00	2,45
Skystųjų kristalų panelės laidas su jungtimis	0,09	0,10	1	0,09	0,09	0,01	0,00	0,01
Sujungiamieji laidai	0,06	0,06	1	0,06	0,06	0,00	0,00	0,00
Varžtai	2,73	3,30	30	0,10	3,03	0,57	0,30	0,27
Iš viso:	157,70	174,34				16,64	2,40	14,24

15 Priedas

2005 – 2009 metų darbuotojų skaičius ir bendroji produkcija

Rodiklis	2005	2006	2007	2008	2009
Visi įmonės darbuotojai	66	80	14	73	80
Iš jų: darbininkai	50	60	2	51	60
Bendroji produkcija, tūkst.Lt	2.740,70	20.028,74	43.590,76	104.679,43	33.992,66

16 Priedas

Darbo užmokesčio fondo naudojimo 2007 metais rezultatai litais

Rodikliai	Darbo užmokesčio fondas				Faktiško DU fondo	
			Pataisos dydis	Faktiškas	Nukrypimas	
			Ryšium su apimties	Darbo užm.	Padid(+); sumaž(-)	
	Planinis	Pakoreguotas	Pasikeitimu	Fondas	Nuo planinio	Nuo pakoreg
Personalo darbo užmokesčio fondas iš viso iš to skaičiaus:	288.600,00	288.640,40	40,40	288.670	70	30
Darbininkų	41.240,94	41.246,71	5,77	41.250,94	10,00	4,23
Kitų šio personalo kategorijų	247.359	247.393,69	34,63	247.419,06	60,00	25,37

Darbo užmokesčio fondo naudojimo 2008 metais rezultatai litais

Rodikliai	Darbo užmokesčio fondas				Faktiško DU fondo	
			Pataisos dydis	Faktiškas	Nukrypimas	
			Ryšium su apimties	Darbo užm.	Padid(+); sumaž(-)	
	Planinis	Pakoreguotas	Pasikeitimu	Fondas	Nuo planinio	Nuo pakoreg
Personalo darbo užmokesčio fondas iš viso iš to skaičiaus:	1.316.697,40	1.376.883,64	60.186,24	1.402.718	86.020,60	25.834,36
Darbininkų	919.845	961.890,91	42.046,11	979.938,79	60.093,99	18.047,89

Kitų šio personalo kategorijų	396.853	414.992,73	18.140,13	422.779,21	25.926,61	7.786,48
-------------------------------	---------	------------	-----------	------------	-----------	----------

17 Priedas

**Darbo užmokesčio fondo nukrypimai nuo planinio dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo
2005 metais**

Rodiklis	Mato vnt.	Planas	Faktas	Nukrypimo nuo	Plano
				plano(+;-)	Vykdymas %
Personalo darbo užmokesčio fondas	Litais	659.360,00	645.902,00	-13.458,00	-2,04
Personalo darbuotojų skaičius	žm.	69	66	-3,00	-4,35
Vidutinis metinis vieno darbuotojo uždarbis	Litais	9.555,94	9.786,39	230,45	2,41

**Darbo užmokesčio fondo nukrypimai nuo planinio dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo
2006 metais**

Rodiklis	Mato vnt.	Planas	Faktas	Nukrypimo nuo	Plano
				plano(+;-)	Vykdymas %
Personalo darbo užmokesčio fondas	Litais	2.180.702,00	2.178.850,00	-1.852,00	-0,08
Personalo darbuotojų skaičius	žm.	81	80	-1,00	-1,23
Vidutinis metinis vieno darbuotojo uždarbis	Litais	26.922,25	27.235,63	313,38	1,16

**Darbo užmokesčio fondo nukrypimai nuo planinio dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo
2007 metais**

Rodiklis	Mato vnt.	Planas	Faktas	Nukrypimo nuo	Plano
				plano(+;-)	Vykdymas %
Personalo darbo užmokesčio fondas	Litais	288.600,00	288.670,00	70,00	0,02
Personalo darbuotojų skaičius	žm.	12	14	2,00	16,67

Vidutinis metinis vieno darbuotojo uždarbis	Litais	24050	20.619,29	-3.430,71	-14,26
---	--------	-------	-----------	-----------	--------

**Darbo užmokesčio fondo nukrypimai nuo planinio dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo
2008 metais**

Rodiklis	Mato vnt.	Planas	Faktas	Nukrypimo nuo	Plano
				plano(+;-)	Vykdymas %
Personalo darbo užmokesčio fondas	Litais	1.316.697,40	1.402.718,00	86.020,60	6,53
Personalo darbuotojų skaičius	žm.	70	73	3,00	4,29
Vidutinis metinis vieno darbuotojo uždarbis	Litais	18.809,96	19.215,32	405,35	2,15

**Darbo užmokesčio fondo nukrypimai nuo planinio dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo
2009 metais**

Rodiklis	Mato vnt.	Planas	Faktas	Nukrypimo nuo	Plano
				plano(+;-)	Vykdymas %
Personalo darbo užmokesčio fondas	Litais	1.514.246,00	1.509.206,00	-5.040,00	-0,33
Personalo darbuotojų skaičius	žm.	83	80	-3,00	-3,61
Vidutinis metinis vieno darbuotojo uždarbis	Litais	18.243,93	18.865,08	621,15	3,40

18 Priedas

Vieno darbininko darbo našumas ir uždarbis 2005 — 2006 metais

Rodiklis	2005	2006		2006 m. %	
		Planas	Faktas	Palyginti su 2005	Palyginti su planu
Vieno darbininko darbo našumas Lt	54.814,02	300.100,78	333.812,32	608,99	111,23
Vieno darbininko uždarbis Lt.	7.386,94	20.100,22	22.892,53	309,91	113,89

Darbo užmokesčio išlaidos vienam bendrosios produkcijos litui (ct.)	13,48	6,70	6,86	50,89	102,39
---	-------	------	------	-------	--------

Vieno darbininko darbo našumas ir uždarbis 2006 — 2007 metais

Rodiklis	2006	2007		2007 m, %	
		Planas	Faktas	Palyginti su 2006	Palyginti su planu
Vieno darbininko darbo našumas Lt	333.812,32	20.455.665,00	21.795.379,50	6.529,23	106,55
Vieno darbininko uždarbis Lt.	22.892,53	10.600,00	10.634,00	46,45	100,32
Darbo užmokesčio išlaidos vienam bendrosios produkcijos litui (ct.)	6,86	0,05	0,05	0,71	94,15

Vieno darbininko darbo našumas ir uždarbis 2007 — 2008 metais

Rodiklis	2007	2008		2008 m, %	
		Planas	Faktas	Palyginti su 2007	Palyginti su planu
Vieno darbininko darbo našumas Lt	21.795.379,50	2.001.654,00	2.052.537,75	9,42	102,54
Vieno darbininko uždarbis Lt.	10.634,00	10.804,76	11.225,51	105,56	103,89
Darbo užmokesčio išlaidos vienam bendrosios produkcijos litui (ct.)	0,05	0,54	0,55	1.120,94	101,32

Vieno darbininko darbo našumas ir uždarbis 2008 — 2009 metais

Rodiklis	2008	2009		2009 m, %	
		Planas	Faktas	Palyginti su 2008	Palyginti su planu
Vieno darbininko darbo našumas Lt	2.052.537,75	886.556,54	566.544,25	27,60	63,90
Vieno darbininko uždarbis Lt.	11.225,51	14.762,87	14.451,10	128,73	97,89

Darbo užmokesčio išlaidos vienam bendrosios produkcijos litui (ct.)	0,55	1,67	2,55	466,39	153,18
---	------	------	------	--------	--------

19 Priedas

Vieno darbininko uždarbis ir dirbtų valandų skaičius 2005 metais

Rodiklis	Planas	Faktas	Plano įvykd.%	Nukr. Nuo plano (+,-)
Vidutinis metinis vieno darbininko uždarbis (Lt.)	7.088,68	7.386,94	104,207553	298,26
Vieno darbininko darbo valandų skaičius per metus (val.)	1.543	1.555	100,802477	12,38
Vidutinis valandinis užmokestis (Lt.)	4,59	4,75	103,377969	0,16

Vieno darbininko uždarbis ir dirbtų valandų skaičius 2006 metais

Rodiklis	Planas	Faktas	Plano įvykd.%	Nukr. Nuo plano (+,-)
Vidutinis metinis vieno darbininko uždarbis (Lt.)	20.100,22	22.892,53	113,891954	2.792,31
Vieno darbininko darbo valandų skaičius per metus (val.)	1.762	1.784	101,257252	22,15
Vidutinis valandinis užmokestis (Lt.)	11,41	12,83	112,477824	1,42

Vieno darbininko uždarbis ir dirbtų valandų skaičius 2007 metais

Rodiklis	Planas	Faktas	Plano įvykd.%	Nukr. Nuo plano (+,-)
Vidutinis metinis vieno darbininko uždarbis (Lt.)	10.600,00	10.634,00	100,320755	34,00
Vieno darbininko darbo valandų skaičius per metus (val.)	1.626	1.640	100,864009	14,05
Vidutinis valandinis užmokestis (Lt.)	6,52	6,48	99,4613997	-0,04

Vieno darbininko uždarbis ir dirbtų valandų skaičius 2008 metais

Rodiklis	Planas	Faktas	Plano įvykd.%	Nukr. Nuo plano (+,-)
Vidutinis metinis vieno darbininko uždarbis (Lt.)	10.804,76	11.225,51	103,894115	420,75
Vieno darbininko darbo valandų skaičius per metus (val.)	2.027	1.962	96,8067399	-64,73
Vidutinis valandinis užmokestis (Lt.)	5,33	5,72	107,321159	0,39

Vieno darbininko uždarbis ir dirbtų valandų skaičius 2009 metais

Rodiklis	Planas	Faktas	Plano įvykd.%	Nukr. Nuo plano (+,-)
Vidutinis metinis vieno darbininko uždarbis (Lt.)	14.762,87	14.451,10	97,8881478	-311,77
Vieno darbininko darbo valandų skaičius per metus (val.)	1.701	1.738	102,140942	36,42
Vidutinis valandinis užmokestis (Lt.)	8,68	8,32	95,8363467	-0,36

20 Priedas

Darbininkų darbo užmokesčio sudėtis 2005 metais (Lt.)

Darbo užmokesčio sudėtis	Planas	Faktas	Plano įvykdymas %
1. Apmokėjimas pagal tiesioginę vienetinę apmokėjimo sistemą	329.470	330.084	100,19
2. Laikinis apmokėjimas pagal tarifinius atlygius	1.800	2.328	129,33
Iš viso	331.270	332.412	100,34
3. Priemokos vienetininkams	12.000	12.203	101,69
Iš viso	12.000	12.203	101,69
4. Priemokos vienetininkams ryšium su darbo sąlygų pasikeitimu	0	0	0,00
Iš viso	0	0	0,00
5. Eilinių atostogų apmokėjimas	25.410	24.732	97,33
Iš viso	25.410	24.732	97,33
Viso:	368.680	369.347	100,18

Darbininkų darbo užmokesčio sudėtis 2006 metais (Lt.)

Darbo užmokesčio sudėtis	Planas	Faktas	Plano įvykdymas %
1. Apmokėjimas pagal tiesioginę vienetinę apmokėjimo sistemą	600.030	799.443	133,23
2. Laikinis apmokėjimas pagal tarifinius atlygius	1.070	1.489	139,16
Iš viso	601.100	800.932	133,24
3. Priemokos vienetininkams	270.800	452.612	167,14
Iš viso	270.800	452.612	167,14
4. Priemokos vienetininkams ryšium su darbo sąlygų pasikeitimu	0	0	0,00
Iš viso	0	0	0,00
5. Eilinių atostogų apmokėjimas	115.680	120.008	103,74
Iš viso	115.680	120.008	103,74
Viso:	987.580	1.373.552	139,08

Darbininkų darbo užmokesčio sudėtis 2007 metais (Lt.)

Darbo užmokesčio sudėtis	Planas	Faktas	Plano įvykdymas %
1. Apmokėjimas pagal tiesioginę vienetinę apmokėjimo sistemą	19.000	19.544	102,86
2. Laikinis apmokėjimas pagal tarifinius atlygius	0	0	0,00
Iš viso	19.000	19.544	102,86
3. Priemokos vienetininkams	0	600	-
Iš viso	0	600	-
4. Priemokos vienetininkams ryšium su darbo sąlygų pasikeitimu	0	64	-
Iš viso	0	64	-
5. Eilinių atostogų apmokėjimas	1.000	1.060	106,00
Iš viso	1.000	1.060	106,00
Viso:	20.000	21.268	106,34

Darbininkų darbo užmokesčio sudėtis 2008 metais (Lt.)

Darbo užmokesčio sudėtis	Planas	Faktas	Plano įvykdymas %
1. Apmokėjimas pagal tiesioginę vienetinę apmokėjimo sistemą	500.080	500.350	100,05
2. Laikinis apmokėjimas pagal tarifinius atlygius	12.409	11.175	90,06
Iš viso	512.489	511.525	99,81
3. Priemokos vienetininkams	19.800	20.001	101,02
Iš viso	19.800	20.001	101,02

4. Priemokos vienetininkams ryšium su darbo sąlygų pasikeitimu	700	900	128,57
Iš viso	700	900	128,57
5. Eilinių atostogų apmokėjimas	41.008	40.075	97,72
Iš viso	41.008	40.075	97,72
Viso:	573.997	572.501	99,74

Darbininkų darbo užmokesčio sudėtis 2009 metais (Lt.)

Darbo užmokesčio sudėtis	Planas	Faktas	Plano įvykdymas %
1. Apmokėjimas pagal tiesioginę vienetinę apmokėjimo sistemą	775.900	778.562	100,34
2. Laikinis apmokėjimas pagal tarifinius atlygius	1.600	1.797	112,31
Iš viso	777.500	780.359	100,37
3. Priemokos vienetininkams	1.180	1.200	101,69

20 priedo tęsinys

Iš viso	1.180	1.200	101,69
4. Priemokos vienetininkams ryšium su darbo sąlygų pasikeitimu	20.079	20.428	101,74
Iš viso	20.079	20.428	101,74
5. Eilinių atostogų apmokėjimas	65.000	65.079	100,12
Iš viso	65.000	65.079	100,12
Viso:	863.759	867.066	100,38